OBSERVAȚII PRELIMINARE PRIVIND AȘEZAREA ANTICĂ DE LA GURA CANLIEI

M. IRIMIA

Punctul arheologic Gura Canliei este situat pe malul drept al Dunării, la aproximativ 2,5 km în aval de cunoscuta cetate bizantină de la Păcuiul lui Soare. Zona aceasta, aflată în fața insulei Manca (Aurora), este bine cunoscută, deoarece în diferite rînduri mai mulți specialiști [1] au semnalat materiale arheologice recoltate prin cercetări de suprafață. Inundațiile repetate ale Dunării determină surparea permanentă a sectoarelor dinspre fluviu ale micilor promontorii prin care se termină Dealul Uscat și Ghivizlicu Mare, printre care curge pîrîul Canliei. Cercetările noastre, întreprinse în anii 1974—1976, 1978—1980, dar în campanii de scurtă durată, au fost determinate de accentuarea eroziunii așezării antice în ultima perioadă.

Pînă în prezent au fost efectuate patru secțiuni paralele (S 1—S 4) orientate aproximativ est-vest, precum și o casetă în malul dinspre Dunăre [2], în vederea cercetării unui cuptor de epocă romană, distrus în cea mai mare parte — altul decît cele două instalații observate în anul 1958 [3] și dispărute ulterior.

Din punct de vedere stratigrafic constatăm că sub solul vegetal negru, cenușos, gros de circa 20—30 cm, cu puține materiale cera-

---

[1] D. Vîlceanu, SCIV, 13, 1962, 1, p. 141—145 ; P. Diaconu, N. Anghelescu, Rev. Muz., 5, 1968, 4, p. 349—351 ; N. Conovici, Crișan Mușețeanu, SCIV, 26, 1975, 4, p. 546—547.

[2] Secțiunile și caseta au orientarea 97°5′—277°5′, precum și următoarele dimensiuni : S 1, S 3, S 4 sînt de 20×2 m, iar S 2 — de 22×2 m ; caseta, practicată în malul erodat, are lungimea de 4 m. Cercetîndu-se malurile abrupte ale Dunării, s-a constatat că urmele de locuire sînt situate numai pe pantele line ce coboară spre pîrîul Canliei. Ele nu ajung la punctele cele mai înalte ale celor două dealuri menționate, expuse curenților atmosferici, dovedind că așezarea s-a dezvoltat numai pe teraselé ferite, avînd drept axă pîrîul cu apă potabilă.

[3] D. Vîlceanu, *op. cit.*, p. 141.

https://biblioteca-digitala.ro

mice — mai ales feudale-timpurii — răscolite de lucrările agricole, urmează un strat propriu-zis de locuire feudală-timpurie, relativ bogat, cenușiu închis, afînat, cu o grosime de circa 30—50 cm. Sub el urmează, în unele zone, un sol cenușiu-gălbui gros de 20—25 cm, care conține atît materiale feudale-timpurii, cît și romano-bizantine, răscolite din straturile inferioare. În anumite porțiuni acest sol cenușiu-gălbui este mai distinct și tasat, conținînd foarte puțin material arheologic, separînd clar cele două locuiri ; alteori el este mult mai subțire și mai greu de sesizat din cauza culorii și a densității apropiate cu a nivelelor feudale-timpurii și romano-bizantine. În cîteva porțiuni aspectul compact și grosimea mai mare a stratului cenușiu-gălbui par să indice o nivelare intenționată, datorată probabil locuitorilor epocii feudale-timpurii. În carourile 3—5 ale secțiunii S 1 acest strat „de nivelare" este impregnat cu multe sfărîmături de cărămizi romane.

Urmează o locuire continuă romană și romano-bizantină, de culoare cenușie, al cărei strat are o grosime de 40—50 cm, uneori mult mai mare, de 80 cm—1 m. Stratul amintit este relativ bogat, dar aspectul său și absența în sectorul cercetat a unor complexe tipice de locuire (vetre, locuințe, lutuieli și nivelări intermediare) face deosebit de dificilă determinarea nivelelor existente. Pînă în prezent doar în unele porțiuni ale secțiunilor S 2 și S 3 s-au observat urmele unei podine romane puternic arse, peste care erau căzute numeroase olane și țigle fragmentare (fig. 3—5 ; 9/2) și care reprezintă, probabil, după materialul recoltat, o parte a unei locuințe romane timpurii. Dacă din punct de vedere stratigrafic nivelele de locuire romană se pot delimita cu multă greutate, în schimb materialul arheologic recoltat pe diferite adîncimi, în cadrul cărora el apare destul de unitar, permite constatarea existenței așezării romane pentru întreaga perioadă corespunzătoare secolelor II—VI e.n. În anumite sectoare au putut fi sesizate, totuși, cu greutate, trei nivele de locuire romană și romano-bizantină. Un prim nivel, surprins mai clar în secțiunea S 3, între adîncimile de 60—90 cm de la suprafața solului, cuprinde materiale arheologice din secolele V—VI e.n. Al doilea nivel, cu grosimea de circa 25 cm, aflat între 0,90—1,15 m de la suprafață, cuprinde mai ales materiale caracteristice secolelor III—IV e.n. ; ultimul nivel, gros de circa 15 cm, situat între adîncimile de 1,15—1,30 m, alteori mai jos, pînă spre 1,50 m, cuprinde îndeosebi materiale de epocă romană timpurie (sec. II—III e.n.). În stratul arheologic roman apar mai frecvent și fragmente ceramice de epocă Latène sau hallstattiene, provenite din nivelele mai vechi. Locuirea romană, relativ bogată în unele zone, a deranjat destul de mult straturile anterioare, care au fost folosite uneori și pentru amenajări sau nivelări în perimetrul așezării.

Sub adîncimea medie de 1,30—1,50 m de la suprafața solului, alteori cu mult mai jos, urmează în unele sectoare o nivelare relativ compactă, cu grosimea de 10—15 cm, care suprapune nivelele de locuire mai vechi. Fiind realizată probabil la începutul epocii romane, pentru a se obține o orizontalitate cît de cît corespunzătoare a zonei, care este destul de înclinată (în pantă), această nivelare — surprinsă

https://biblioteca-digitala.ro

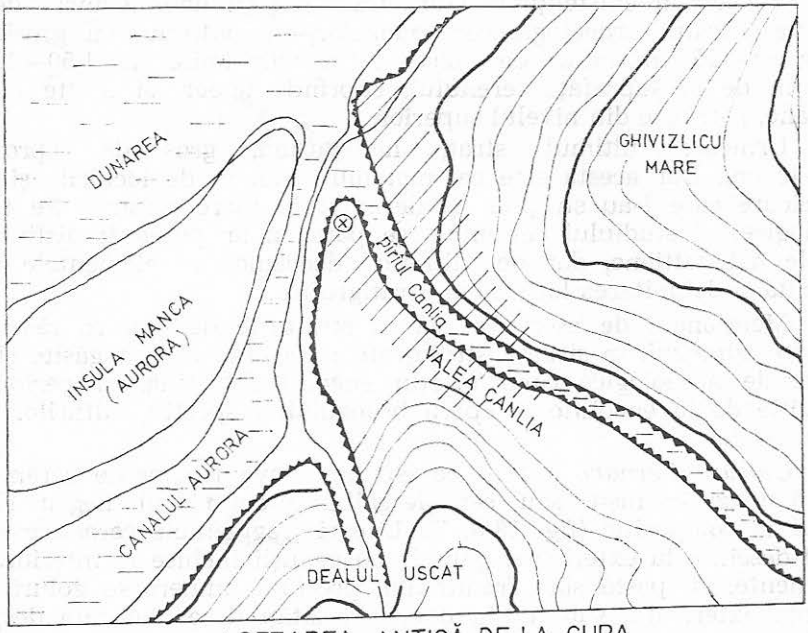

ASEZAREA ANTICĂ DE LA GURA CANLIEI

zona locuirii antice ⊗ zona săpăturii

0 100 200 m

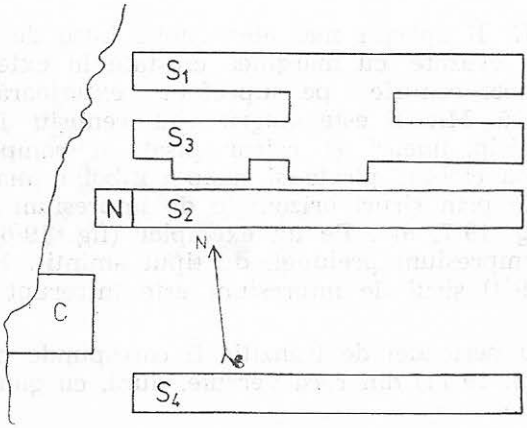

GURA CANLIEI

PLAN GENERAL DE SĂPATURĂ

0 2 4 6 8 m

1974–1976 ; 1977–1980

N – sector necercetat

C – casetă cuptor roman

Fig. 1

https://biblioteca-digitala.ro

în cîteva puncte — este străpunsă de mai multe ori de gropile romane sau feudale-timpurii.

Constatăm existența la Gura Canliei și a unei locuiri de epocă Latène. Stratul arheologic corespunzător, discontinuu, cu grosimea de circa 15—25 cm, aflat de obicei între adîncimile de 1,50—1,65 sau 1,75 m de la suprafața terenului, cuprinde uneori și multe materiale romane, pătrunse din nivelul superior.

Urmează ultimul strat, hallstattian, gros de aproximativ 30—40 cm. Dar acesta este cel mai mult afectat de locuirile și gropile ulterioare care l-au străpuns și deranjat în mare măsură. Pe temeiuri tipologice, al studiului ceramicii, se pare că ar putea fi distinse două nivele hallstattiene, dar ne lipsesc deocamdată elementele care să permită și delimitarea lor strictă, stratigrafică.

Menționăm de asemenea că în straturile de cultură răscolite, la diferite adîncimi, în situații stratigrafice neclare, au fost găsite și cîteva materiale arheologice care aparțin eneoliticului final și perioadei de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului, respectiv culturilor Cernavodă I și III.

Cultura Cernavodă I. Îi corespund cîteva fragmente ceramice din argilă neagră-cenușie sau cenușie-gălbuie, cu miezul negru și scoici pisate în compoziție (fig. 18/6, 7). Uneori fragmentele ceramice sînt cenușii-deschise la exterior și gălbui sau cenușii închise la interior. Unele fragmente, cu pasta slab frămîntată, prezintă numeroase goluri pe suprafața exterioară, sub forma unor porozități dese, datorate desprinderii fragmentelor de cochilii (fig. 18/4, 6—7). Un fragment (fig. 14/8) prezintă un șir orizontal de împunsături executate cu unghia, iar un altul (fig. 14/5), din pastă fină, cenușie, are drept ornament un șir de mici impresiuni executate cu șnurul răsucit. Pentru fragmentele amintite există analogii la Oltenița — Renie, Chirnogi, Ulmeni — Tăușanca [4] etc.

Cultura Cernavodă III. Îi aparțin mai ales cîteva buze de vase-borcan (fig. 19/1—3), puțin evazate, cu marginea crestată în exterior [5]. Pasta acestora este de obicei cenușie pe suprafața exterioară, dar uneori situația se inversează. Miezul este negru sau cenușiu închis. Conțin cioburi sfărîmate, nisip, uneori și calcar pisat în compoziție. Două fragmente de oale, cu cioburi pisate și nisip cu bobul mare în compoziție sînt ornamentate prin șiruri orizontale de impresiuni realizate cu un vîrf ascuțit (fig. 19/7, 9) [6]. Pe un exemplar (fig. 19/6) sînt trei rînduri orizontale de impresiuni prelungi, de tipul amintit. Pe cel de-al doilea (fig. 12/10 ; 19/4) șirul de impresiuni este întrerupt de o mică proeminență alungită.

Eneoliticului final sau perioadei de tranziție îi corespunde probabil un topor fragmentar (fig. 19/11) din rocă verzuie, dură, cu gaură de

---

[4] S. Morintz, P. Roman, Dacia, NS, 12, 1968, p. 47—80 și fig. 4/1—4 ; 9/21—23 ; 10/1 a—d ; 11/3, 7 ; 15/7 ; 17/3, 5 ; 24/9 ; 25/4 etc.

[5] *Ibidem*, p. 81—106 și fig. 30/28, 99, 33 ; 31/19, 21—24 ; 34/1 ; 42/1, 2, 4 etc.

[6] *Ibidem*, fig. 30/20, 25 ; 30/1, 2 ; 36/5 ; 40/4 ; 41/13 ; 44/2, 4.

https://biblioteca-digitala.ro

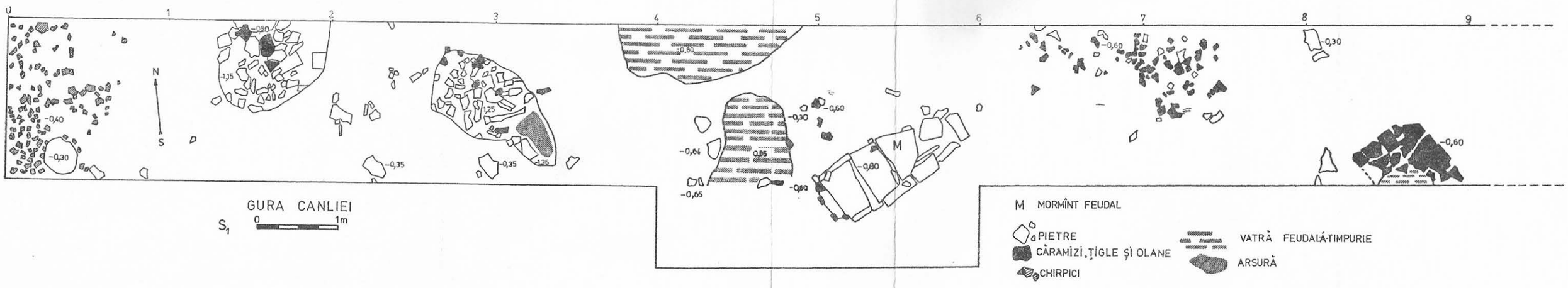

Fig. 2

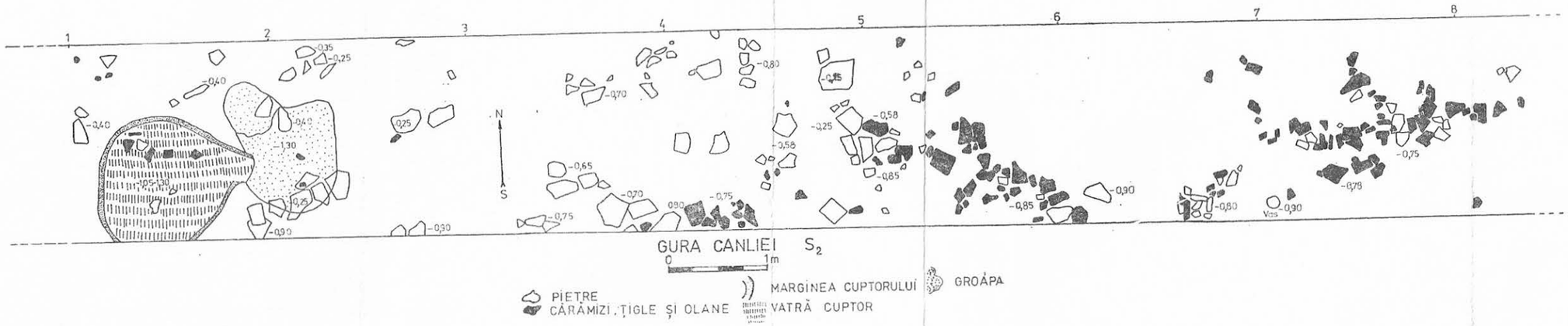

Fig. 3

https://biblioteca-digitala.ro

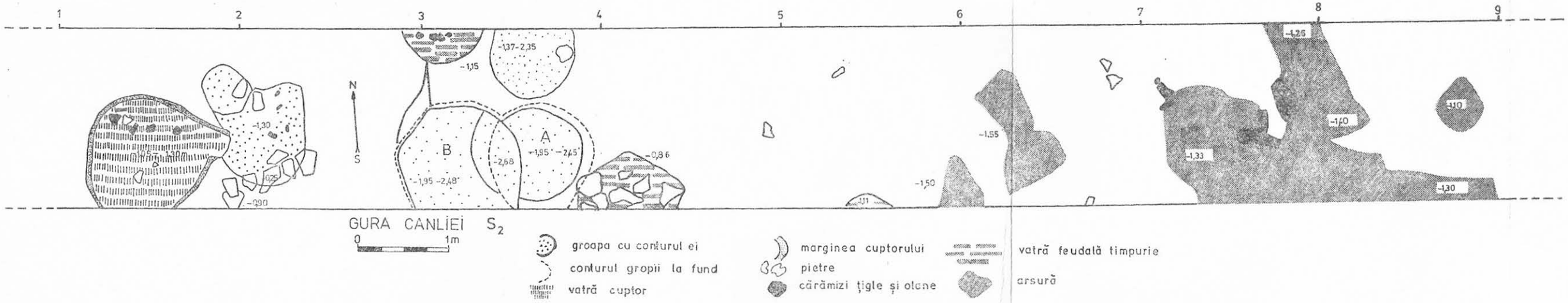

Fig. 4

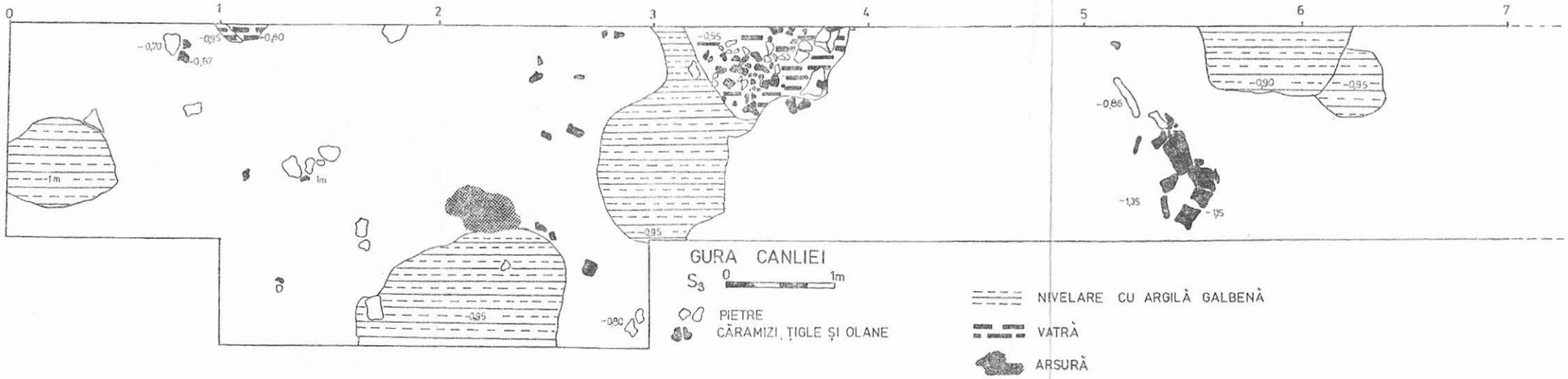

Fig. 5

https://biblioteca-digitala.ro

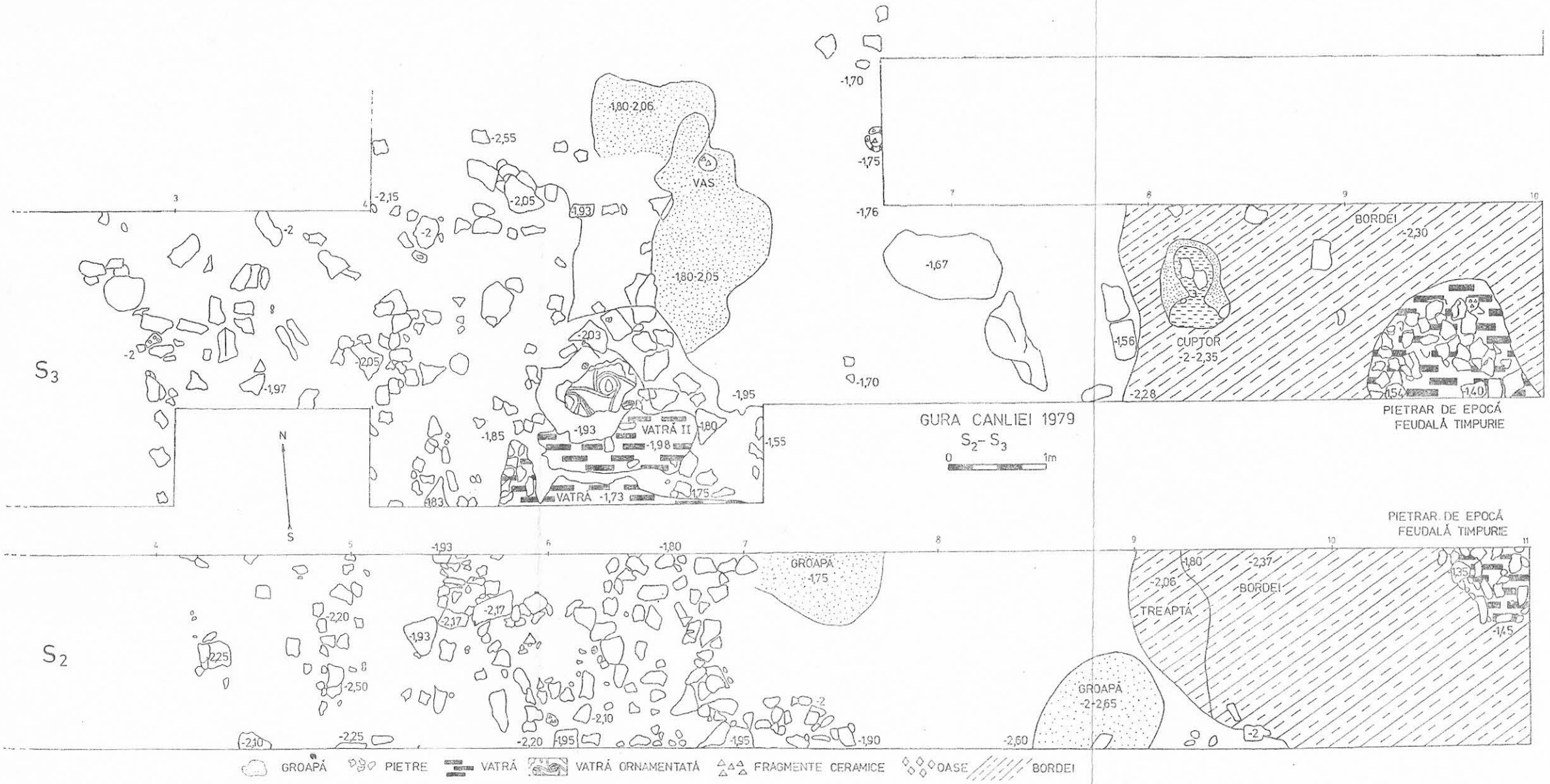

Fig. 6

https://biblioteca-digitala.ro

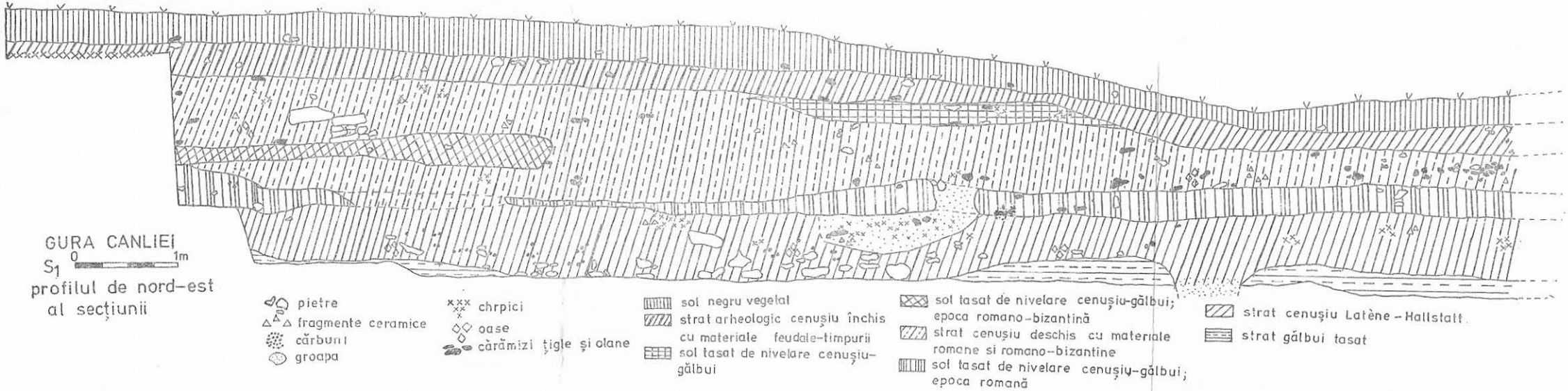

Fig. 7

https://biblioteca-digitala.ro

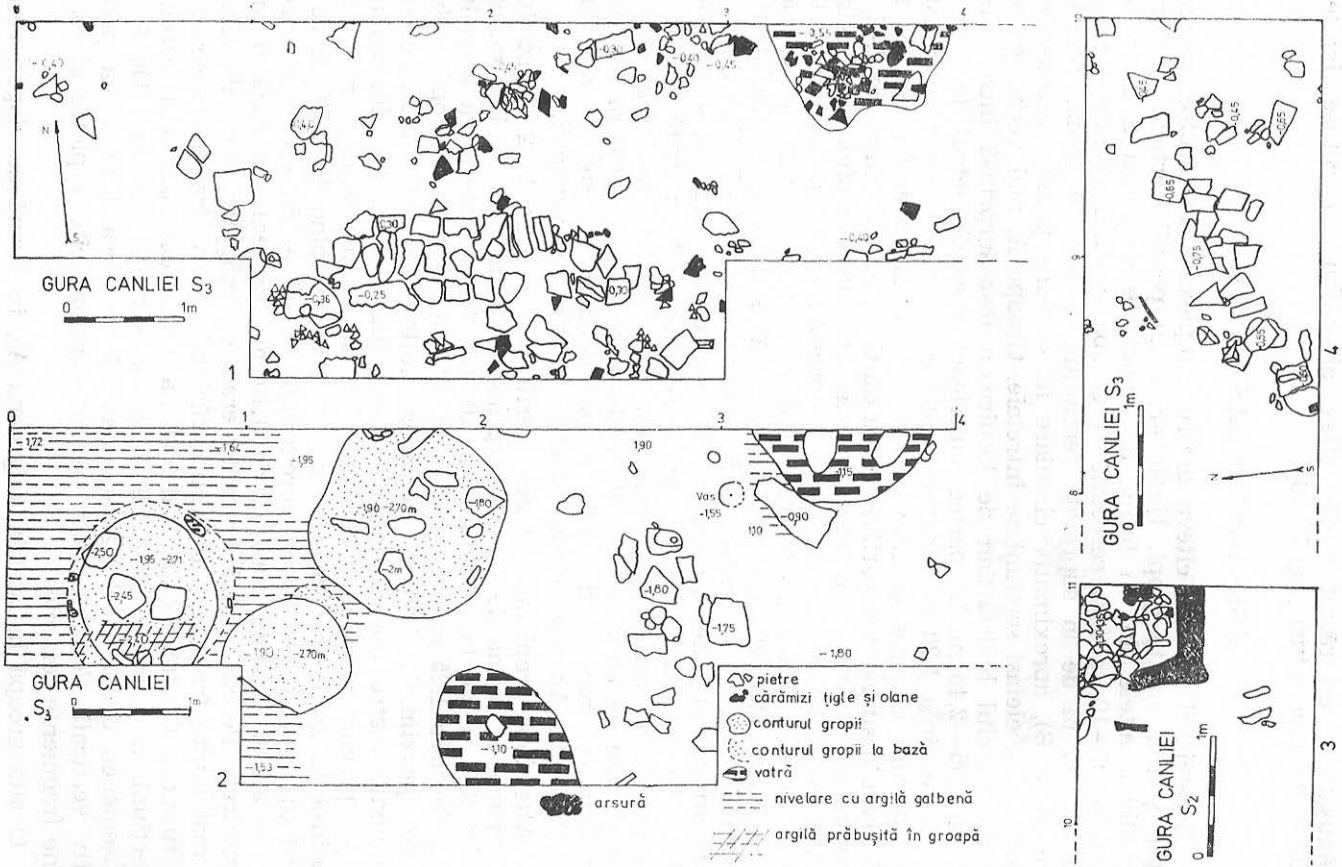

F. 11. 8

https://biblioteca-digitala.ro

înmănușare și un răzuitor din silex alb-gălbui cu retușe înalte și abrupte, pe două laturi (fig. 19/10).

AȘEZAREA HALLSTATTIANĂ

Acesteia îi aparțin cîteva dintre complexele de locuire, cercetate parțial și mai multe gropi. Unele gropi au pereții verticali și fundul ușor albiat, altele sînt în formă de clopot. În secțiunea S 2, în zona carourilor 9—10, a fost cercetată o groapă a cărei adîncime mergea pînă la 2,65 m de la suprafața terenului. Alte două gropi, asemănătoare (A și B), aproximativ circulare în secțiune plană, descoperite în caroul 4 al aceleiași secțiuni se întretaie. Groapa A, mai veche, pornind clar din nivelul hallstattian de locuire, a fost surprinsă între adîncimile de 1,95—2,45 m. La partea superioară avea diametrul de 1 m, iar la bază de circa 1,20 m. Conținea puține fragmente ceramice hallstattiene, pămînt cenușos și cîteva pietre aflate la bază. Groapa B, mai tîrzie, care o suprapune parțial pe cea dintîi, avea adîncimea de 2,48 m; prezenta însă la bază și o treaptă ovală, care mergea pînă la adîncimea de 2,68. Avea lățimea de 1,35 m la suprafață și de aproximativ 1,40—1,45 m la bază. Conținea pietre, oase de animale, puțină cenușă și cîteva fragmente ceramice hallstattiene. Alte două gropi hallstattiene au fost descoperite în secțiunea S 1, în carourile 6—7. Cea dintîi, de formă aproximativ neregulată, cu lățimea de circa 1,25 m, surprinsă la 2,06 m avea o adîncime relativ mică, de numai 32 cm (pînă la 2,38 m). Conținea de asemenea fragmente ceramice hallstattiene, fragmente de vatră și oase de animale. Cea de a doua, de formă aproximativ ovală, avea lățimea maximă de 1,65 m și o adîncime de 45 cm (între 1,75—2,20 m). Ambele aveau pereții aproximativ verticali.

Alte două gropi au fost descoperite în carourile 1—2 ale secțiunii S 3. Prima, în formă de clopot, surprinsă la adîncimea de 1,95 m, avea baza la 2,71 m de la suprafața solului. La partea superioară avea lungimea de circa 1,25 m, iar lățimea de 1,12 m; diametrul gropii la bază era de aproximativ 1,50 m. Conținea multe fragmente ceramice, oase de animale, pietre, bucăți mari de loess galben — prăbușit din malurile sale — precum și pămînt cenușos. Cea de-a doua groapă, mai mică, surprinsă la adîncimea de 1,90 m, are 80 cm (pînă la 2,70 m de la suprafața solului). De formă aproximativ ovală — în secțiune orizontală — are o lărgime maximă de 1,10 m; prezenta la bază o mică „cuptorire". Pereții gropii amintite erau aproximativ verticali. Conținea mai multe fragmente de vatră, cărbuni, cîteva fragmente ceramice și o fusaiolă. O altă groapă hallstattiană a fost descoperită în caroul 3 al secțiunii S 4, între 1,85—2,30 m de la suprafața solului. De formă de asemenea ovală, cu lungimea maximă de circa 1 m, avea pereții relativ verticali. Conținea doar pămînt cenușos, cîteva pietre și foarte puține fragmente ceramice.

O altă groapă hallstattiană (groapa A), în formă de clopot, cercetată parțial, a fost descoperită în caseta cuptorului roman. Tot aici a

https://biblioteca-digitala.ro

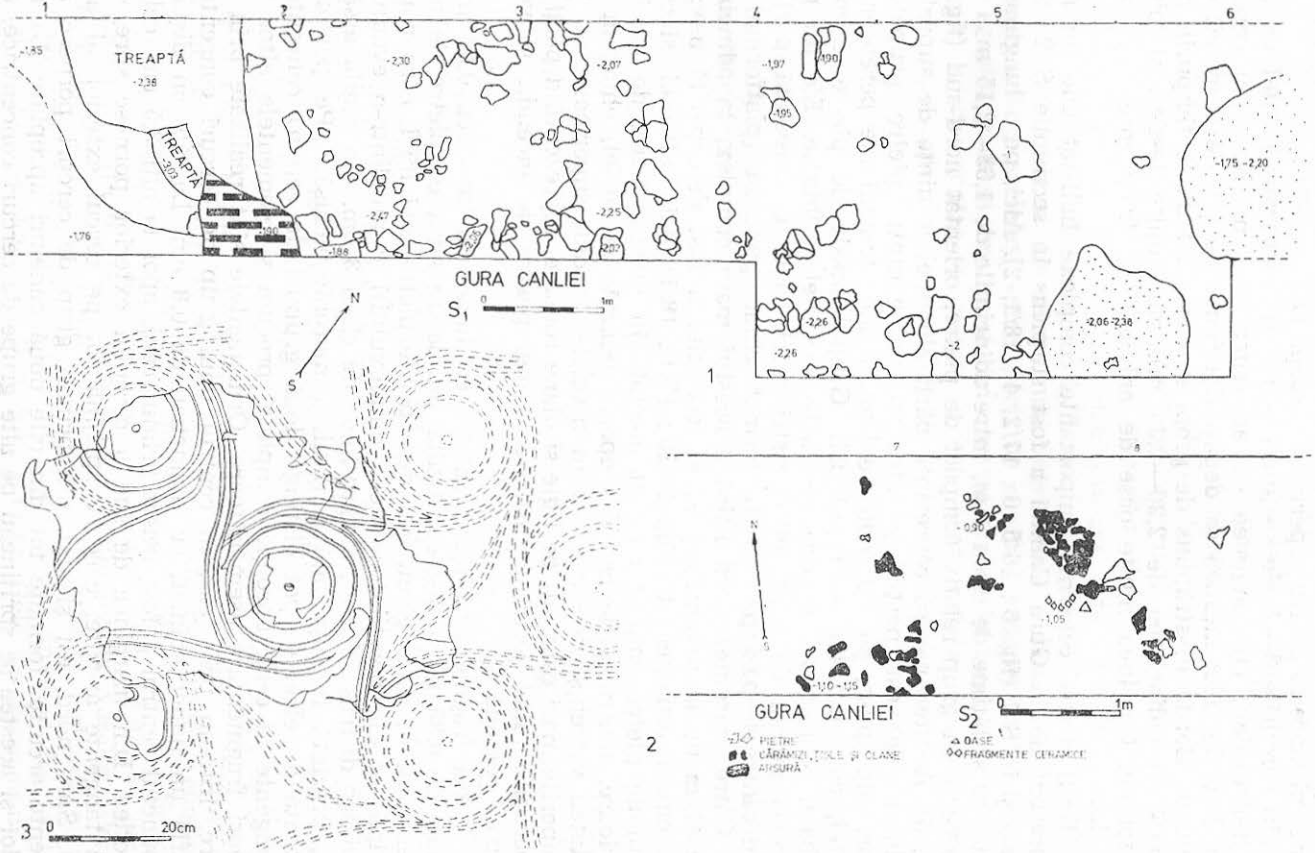

Fig. 9 : 3 — Încercare de reconstituire a decorului iniţial al vetrei (varianta 1).

https://biblioteca-digitala.ro

fost surprinsă (între adîncimile 1,85—2,30 m) o groapă tronconică, cu diametrul mare la partea superioară (groapa D).

În carourile 3—4 ale secțiunii S 1 a fost surprins parțial un bordei hallstattian, cu lungimea de aproximativ 4 m. Nu s-au cercetat toate laturile sale, lățimea sa depășind oricum pe cea de 2 m, cît este secțiunea. Bordeiul, străpuns de gropi romane și feudale timpurii, avea la bază (la adîncimea de 2,20—2,30 m), mai multe lespezi și pietre nefasonate. Conținea multe oase de animale și fragmente ceramice specifice.

Unul dintre cele mai importante complexe hallstattiene de pînă în prezent de la Gura Canliei a fost surprins în secțiunile S 2—S 3, parțial și în S 1 (fig. 6 ; 16/5, 6 ; 17/2, 4 ; 18/1, 2). Aici, pe o lungime de circa 6 m și lățime de circa 4 m, între adîncimile de 1,65—2,15 m a fost descoperit un grup relativ compact de pietre, orientat nord-sud (fig. 6 ; 16/5, 6). Acestea par să reprezinte părți ale unei locuințe de suprafață. Pe latura de vest, parțial și către est, unele dintre pietre, grupate și uneori suprapuse, par să indice existența unor temelii ale pereților locuinței, care ulterior s-au prăbușit. Grupul masiv de pietre, aproape compact, reprezintă, se pare, resturile locuinței prăbușite. Ele nu provin însă numai de la pereții acestei mari locuințe, cercetată parțial ; unele dintre lespezi par să fi format chiar podeaua (platforma) ei.

Către marginea nord-estică a acestui mare complex, la adîncimea de 1,90 m de la nivelul actual al terenului a fost descoperită o vatră fragmentară ornamentată (fig. 13/10 ; 17/1 ; 18/1). Atît vatra, cît și complexul de pietre amintit au fost afectate în mare măsură de locuirile ulterioare, mai ales de cea din epoca romană. De altfel, chiar în vecinătatea vetrei și deasupra sa, în nivelele imediat superioare, au fost descoperite mari cantități de țigle și olane romane, reprezentînd părți ale acoperișului unei locuințe distruse, urme masive de incendii și vetre de epocă romană.

Vatra fragmentară ornamentată, cu lungimea de circa 0,90 m și lățimea de 0,85 m, a fost construită tot pe un strat de pietre de mari dimensiuni. În jurul ei au fost descoperite pietre mai mici, care par să provină tot din pereții locuinței (complexului)) și nu dintr-o eventuală „gardină" distrusă. Vatra, cu grosimea de circa 3 cm, din argilă arsă la roșu, prezintă la suprafață o lutuială maronie-închisă. Pe porțiunea existentă a vetrei se pot distinge două grupuri de cercuri concentrice și tangente la cerc, aproape complete, precum și elementele altor trei grupuri fragmentare asemănătoare. Ornamentele sînt realizate prin canelare. Într-un prim caz, în centrul unui grup de cercuri concentrice se află un punct adîncit, cu diametrul de 0,8 cm. La 6,5 cm distanță de punctul central a fost trasat primul cerc, apoi la alți 3,5 cm, cel de al doilea. Din marginea de sud a cercului exterior pornesc spre vest două tangente arcuite, care se sprijină tot pe cercul exterior al altui grup. Spre nord, est și sud, din primul grup de cercuri pornesc alte tangente arcuite, formate tot din cîte două caneluri apropiate. La rîndul lor și acestea se sprijineau pe alte grupe de cercuri concentrice, distruse aproape în totalitate, din care se mai păstrează doar cîteva ele-

https://biblioteca-digitala.ro

mente. Și din cel de-al doilea grup de cercuri concentrice pornesc mai multe caneluri tangente, în alte direcții. Atît cercurile propriu-zise, cît și tangentele sînt reprezentate de caneluri relativ superficiale, late de 0,8 cm, efectuate pe vatra crudă, după ultima lutuială. Elementele ornamentale păstrate indică existența a cel puțin cinci grupuri de cercuri și a tangentelor corespunzătoare. Starea fragmentară a vetrei nu ne permite să precizăm cîte grupuri de cercuri concentrice, tangente, eventual și alte motive ornamentale, existau inițial.

Spre sud, în continuarea vetrei ornamentate au apărut alte resturi de vatră, pe o lungime de 1,70 m și lățimea de 30—55 cm (fig. 6 — vatra II). Pare să fie vorba mai degrabă de o fază mai veche, neornamentată, a aceleiași vetre, decît de o alta , independentă. Legătura lor organică pare să rezulte și din constatarea că în zona lor de contact sectorul neornamentat se unește cu cele ornamentate. Ambele sectoare par să reprezinte faze deosebite ale unei singure vetre, mult deranjată de complexele de locuire superioare, mai ales de cele romane. Această posibilitate este sprijinită și de faptul că la demontarea zonei ornamentate, în vederea restaurării, s-a observat că sub fragmentele ornamentate au apărut altele neornamentate.

În ceea ce privește grupul de pietre amintit, relativ compact pe întreaga suprafață, ca și în zona vetrei ornamentate, este posibil ca acesta să reprezinte nu numai limitele unei locuințe, ori ale unui alt complex, de caracter ritual, ci și platforma pe care s-a construit vatra, el fiind totodată și „podeaua" însăși a locuinței.

Complexul arheologic amintit, cu vatra ornamentată, suprapune parțial, în colțul său de sud-est, o groapă hallstattiană (fig. 6 ; 17/3), cu lungimea de la 1,65 m, lățimea de 1,20 m și adîncimea de 0,45 m (pînă la 2,40 m de la suprafața actuală). În interiorul gropii au fost descoperite un vas ceramic fragmentar (fig. 14/6 ; 21/1) și alte materiale hallstattiene nereprezentative. Groapa a fost săpată în loessul galben, pînă la stîncă.

În profilul de sud al secțiunii S 3, la adîncimea de 1,78 m, a fost descoperită o altă vatră fragmentară. Aceasta prezenta la bază un strat gros de 1,5 cm, iar la partea superioară un altul galben-roșcat, dur, cu grosimea de 1—1,5 cm. Vatra prezenta și o alveolare cu adîncimea de 12 cm. Aceasta suprapune parțial complexul cu pietre și vatra ornamentală, aparținînd unei locuiri ulterioare, probabil de epoca Latène.

Ceramica. S-a precizat că aceasta cuprinde două categorii : ceramica de bună calitate, relativ fină, lustruită la exterior, avînd uneori luciu metalic, și cea grosolană, mată, cu pasta neomogenă, conținînd mai ales cioburi pisate în compoziție, uneori și nisip grosier. Se constată că atît compoziția pastei cît și tratarea ei sînt legate, în cadrul ceramicii hallstattiene, de dimensiunile și funcțiunea vaselor. Pentru vasele de mari dimensiuni, fie că au sau nu suprafața lustruită și sînt de culoare neagră-cenușie ori gălbuie, s-au folosit în mod frecvent ca degresant cioburile sfărîmate și nisipul grosier. Cele de dimensiuni mai mici au pasta fie relativ curată, fie cu foarte puține cioburi pisate mă-

https://biblioteca-digitala.ro

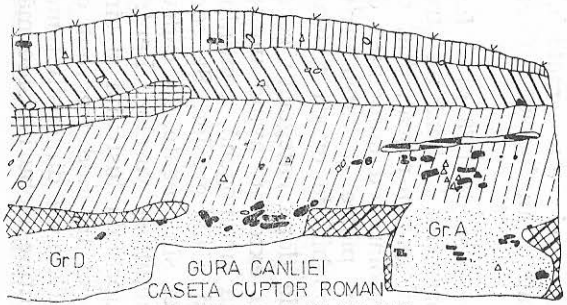

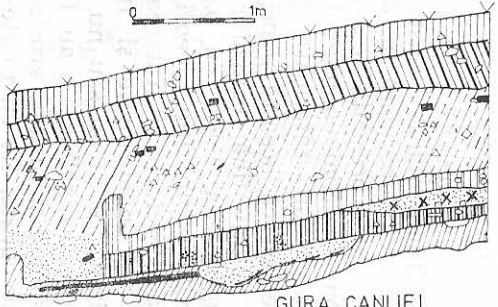

pietre fragmente ceramice bucăți de vatră și vatră
oase cărămidă cărbune groapă sol negru vegetal
strat arheologic cenușiu închis cu materiale feudale-timpurii
strat arheologic cenușiu deschis cu materiale romane și romano-bizantine
lentilă cu cenușă arsură și cărbune
strat dens de nivelare cenușiu galbui
strat dens cenușiu închis, de epocă Latène
strat cenușiu hallstattian
pământ steril

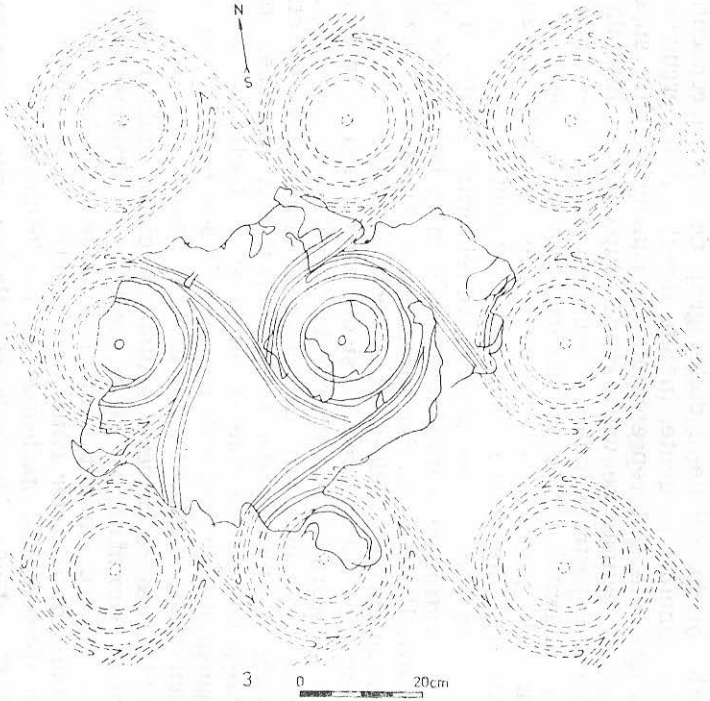

Fig. 10 : 3 — Încercare de reconstituire a decorului inițial al vetrei (varianta II).

https://biblioteca-digitala.ro

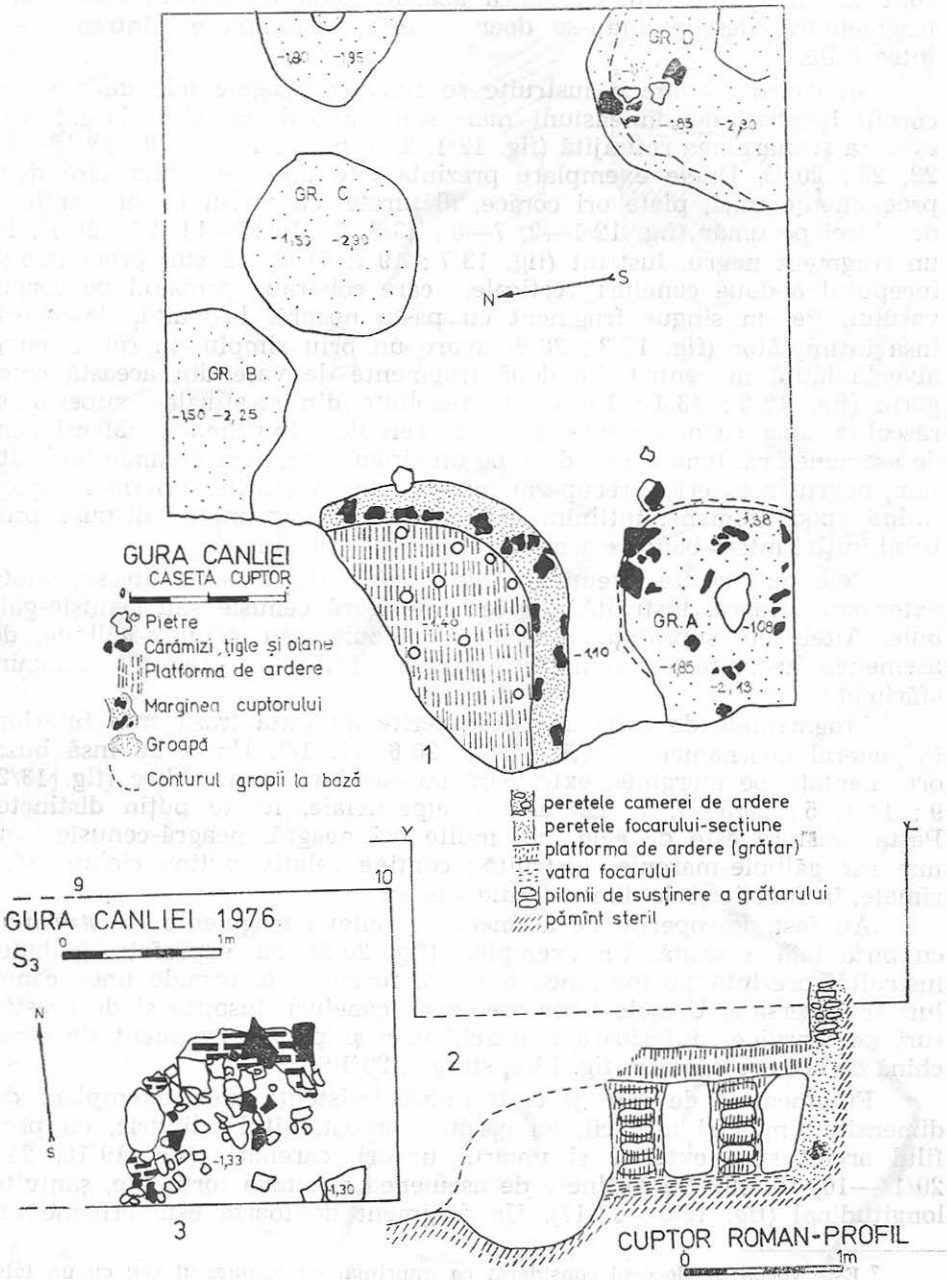

Fig. 11

https://biblioteca-digitala.ro

runt sau nisip mai fin. Ceramica apărută pînă în prezent este foarte fragmentară, descoperindu-se doar cîteva exemplare întregi sau întregibile.

În cadrul ceramicii lustruite se remarcă fragmentele de vase cu corpul bombat, de dimensiuni mari sau mijlocii, cu gîtul larg, buza evazată și marginea rotunjită (fig. 12/1, 2, 4, 6—8 ; 13/1, 3, 8 ; 19/12—14, 22, 23 ; 20/1). Unele exemplare prezintă cîte una sau chiar cîte două proeminențe mici, plate ori conice, alăturate, cu vîrful în sus, aplicate de obicei pe umăr (fig. 12/1—2, 7—8 ; 13/3, 8 ; 19/12—14, 23 ; 20/1). Pe un fragment negru, lustruit (fig. 13/7 ; 19/1, 7) apare sub proeminență începutul a două caneluri verticale, care coborau probabil pe corpul vasului. Pe un singur fragment cu pasta neagră, lustruită, descoperit însă întîmplător (fig. 12/3 ; 20/2) apare un brîu simplu, în relief, cu o alveolă lățită în centru. Pe două fragmente de vase din această categorie (fig. 12/2 ; 13/1 ; 19/14, 19) recoltate din straturile superioare, răscolite, apar ca ornamente șiruri de cerculețe imprimate. Menționăm de asemenea că, pînă acum, doar pe un singur fragment ceramic hallstattian, negru la exterior, recuperat însă tot din straturile superioare aparținînd epocii romane, întîlnim linii și cercuri imprimate[7] dispuse probabil inițial într-o bandă orizontală (fig. 12/9 ; 19/25).

Cele mai multe exemplare ale acestui tip ceramic au suprafața exterioară neagră, lustruită, iar cea interioară cenușie sau cenușie-gălbuie. Altele au suprafața exterioară gălbuie sau cenușie-gălbuie, de asemenea lustruită. În compoziția pastei întîlnim frecvent cioburi sfărîmate.

Fragmentele de *castroane* descoperite au buza trasă spre interior, în general neornamentată (fig. 13/4 ; 20/6, 11, 13). Unele au însă buza ornamentată pe marginea exterioară cu caneluri largi, oblice (fig. 13/2, 9 ; 14/4, 5 ; 20/3—4, 7, 12) uneori superficiale, foarte puțin distincte. Pasta acestora este de cele mai multe ori neagră, neagră-cenușie, sau mai rar gălbuie-maronie, lustruită ; conține relativ puține cioburi sfărîmate, în funcție și de dimensiunile vaselor.

Au fost descoperite de asemenea și cîteva fragmente de *străchini* cu buza lată, evazată. Un exemplar (fig. 20/8) cu suprafața gălbuie, lustruită, prezintă pe marginea evazată, foarte lată, urmele unor caneluri transversale. Urmele unor asemenea caneluri, însoțite și de crestături pe marginea inferioară a buzei, apar și pe un fragment de strachină de culoare cenușie (fig. 13/4, stînga ; 20/10).

Fragmentele de *căni și cești* indică existența unor exemplare de dimensiuni mici și mijlocii, cu corpul bombat, gîtul cilindric, cu profilul arcuit spre exterior și umărul uneori carenat (fig. 19/18, 24 ; 20/14—16, 18, 19). Se întîlnesc de asemenea și cîteva torți late, șănțuite longitudinal (fig. 12/5 ; 20/17). Un fragment de toartă este ornamentat

[7] Este vorba de decorul considerat ca imprimat cu *torques*-ul sau cu un fals *torques*, dar care era executat de fapt cu instrumente de lut de tipul celor descoperite la Popești (cf. Al. Vulpe, Dacia, NS, 9, 1965, p. 111—113 și fig. 1/12) și Cozia (A. László. Mem. Antiqu. 1. 1969, p. 319—326).

https://biblioteca-digitala.ro

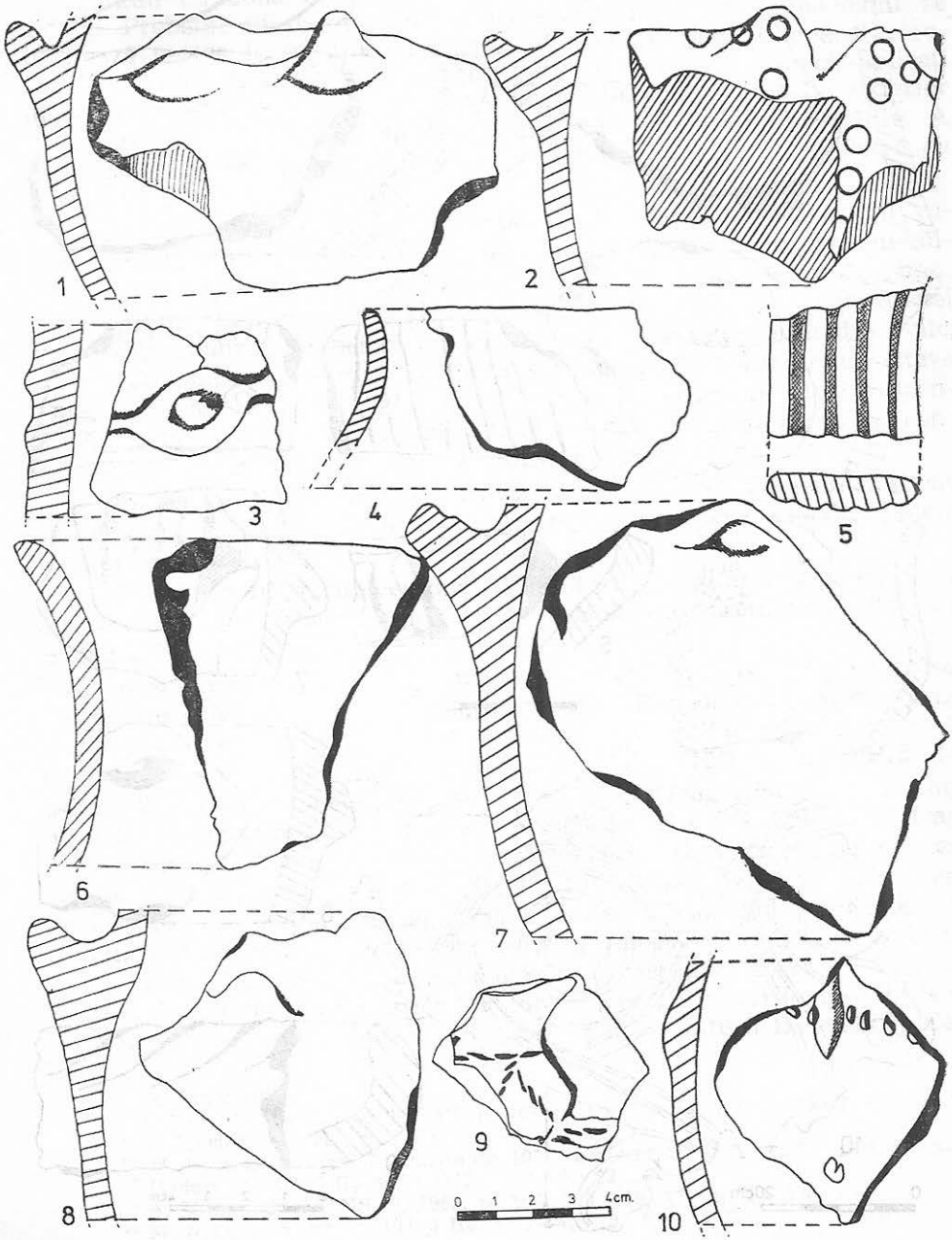

Fig. 12 ; 1—9 — Fragmente ceramice hallstattiene ; 10 — fragment ceramic de tip Cernavodă III.

https://biblioteca-digitala.ro

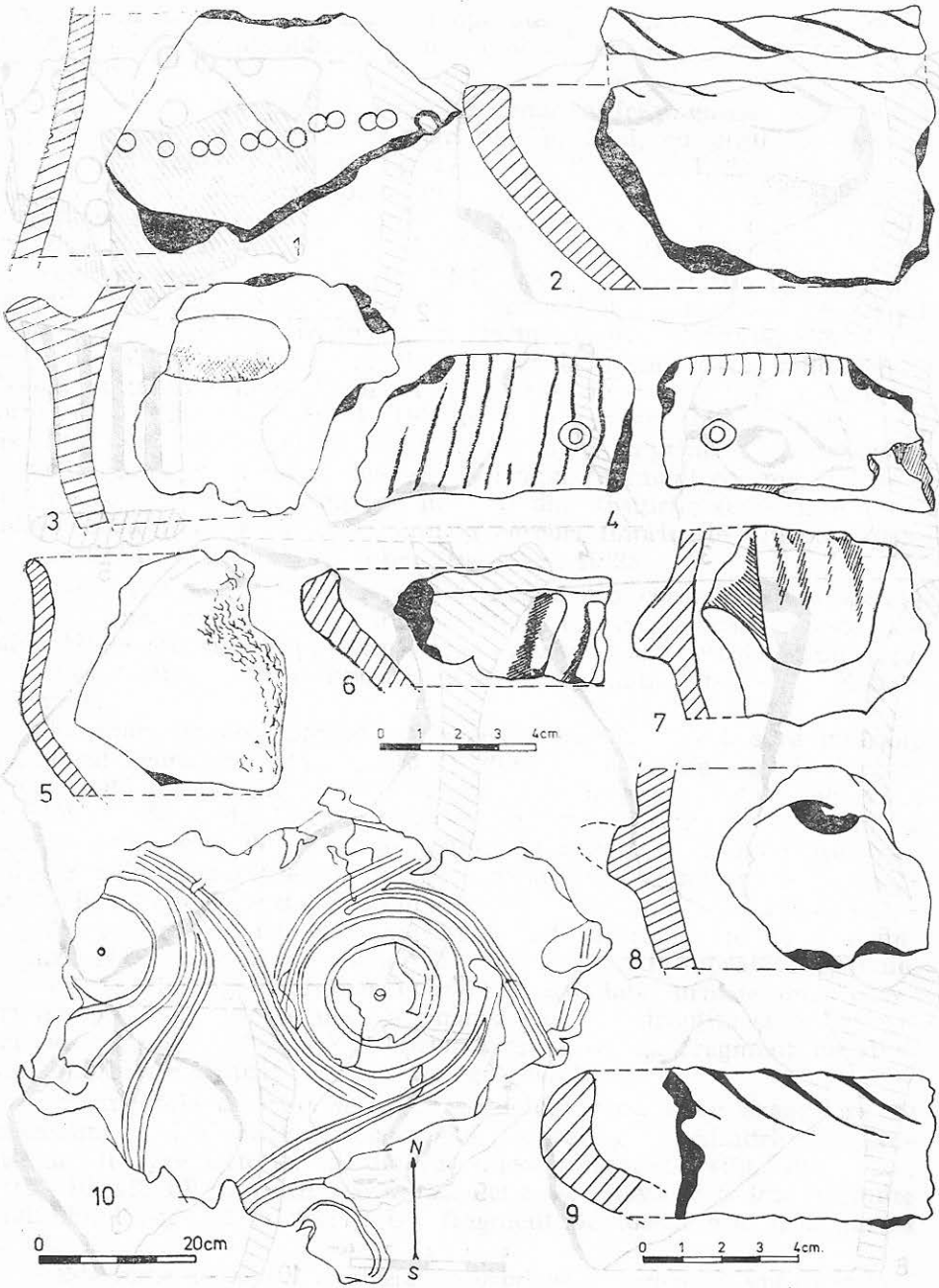

Fig. 13 : 1—9 — Fragmente ceramice hallstattiene ; 10 — vatra hallstattiană ornamentată.

https://biblioteca-digitala.ro

pe margini cu două şiruri de împunsături mici, succesive (fig. 14/2 ; 20/20). Probabil dintr-o astfel de cană, de mai mari dimensiuni se păstrează partea inferioară, tronconică, cu fundul plat şi umărul carenat (fig. 14/6 ; 21/1). Prezenta iniţial patru butoni mici, conici, aplicaţi pe umăr. Pastă cenuşie, cu cioburi pisate în compoziţie. La exterior vasul prezintă o angobă cenuşie-gălbuie, care acoperea asperităţile. A fost descoperit în groapa suprapusă parţial de complexul de pietre cu vatra ornamentată [8].

O formă ceramică frecventă este *vasul-borcan*, de dimensiuni variate, cu suprafaţa netezită sumar, de culoare gălbuie sau cenuşiu-gălbuie (fig. 14/1, 3 ; 20/21—27). Vasele de acest tip au, de obicei, buza îngroşată în exterior şi marginea dreaptă, orizontală. Decorul acestei grupe este realizat de brîuri alveolate, orizontale sau imprimate oblic, situate de obicei la o mică distanţă sub buză. Se întîlnesc în cîteva situaţii şi fragmente ornamentate cu cîte două brîuri paralele, orizontale (fig. 14/1, 3 ; 20/21, 24—26). Pasta acestei categorii ceramice conţine multe cioburi pisate, pietricele şi nisip grosier.

În legătură cu încadrarea culturală a descoperirilor hallstattiene de la Gura Canliei, în stadiul actual, preliminar, al cercetărilor putem nota următoarele :

Un singur fragment ceramic (fig. 12/9 ; 19/25), recuperat însă dintr-un alt nivel arheologic, este asemănător ceramicii de tip Babadag II [9].

În schimb cea mai mare parte a materialului ceramic este asemănătoare celui întîlnit în orizontul cultural Babadag III. Astfel, fragmentele de vase cu corpul bombat şi gura evazată, prevăzute pe umăr cu apucători plate sau conice, trase în sus (fig. 12/1, 7, 8 ; 19/12, 14, 17, 23, 24) sînt asemănătoare vaselor de tip Babadag III descoperite atît în staţiunea eponimă [10] cît şi la Rasova (Malul Roşu) [11]. Cele două fragmente recoltate din straturile răscolite, ornamentate cu şiruri de cerculeţe imprimate (fig. 12/2 ; 13/1 ; 19/14, 19) se aseamănă unor exemplare de la Rasova [12], avînd analogii şi în cultura Basarabi (mai ales în grupul pre-Basarabi) [13]. Canelarea oblică, uneori superficială, a buzelor şi marginilor exterioare ale unor castroane (fig. 13/2, 9 ; 14/4, 5 ; 20/3, 4, 7, 12) reprezintă un decor comun pentru culturile hallstattiene, întîlnit la Rasova [14], la Babadag [15], precum şi în cultura Basarabi [16]. Cele

[8] Vezi mai sus.
[9] S. Morintz, Dacia, NS, 8, 1964, p. 101 şi urm. şi fig. 7/5—7, 10 ; 8/3—6, 8, 13.
[10] S. Morintz, *op. cit.*, p. 106 şi fig. 3/1, 3 ; 6/5.
[11] M. Irimia, Pontica, 7. Constanţa, 1974, p. 89—91, 100 şi fig. 15/3 ; 17/1, 7 ; 24/5.
[12] *Ibidem*, p. 103 şi fig. 9/5 ; 11/2 ; 16/6—8 ; 23/2.
[13] A. Vulpe, Dacia, NS, 9, 1965, p. 106, 108, 118, 119 şi fig. 7/6.
[14] M. Irimia, *op. cit.*, p. 103 şi fig. 19/2—4, 7, 8 ; 20/2, 4, 5.
[15] S. Morintz, *op. cit.*, p. 106.
[16] A. Vulpe, *op. cit.*, p. 111—117 ; Idem, Materiale, 8, 1962, p. 365—366 şi fig. 5/7 ; Vl. Dumitrescu, Dacia, NS, 12, 1968, p. 218—223, 231 şi fig. 24/3—7.

https://biblioteca-digitala.ro

cîteva fragmente de străchini (fig. 13/4 ; 20/8, 10) cu buza lată, evazată, ornamentate cu caneluri transversale își găsesc de asemenea analogii la Rasova [17]. Fragmentele de căni și cești cu umărul carenat (fig. 19/18, 24 ; 20/14, 18) își găsesc apropiere mai ales în descoperirile de tip Babadag III din stațiunea eponimă [18] și de la Rasova [19]. Vase-borcan ornamentate cu unul sau mai multe brîuri alveolate de tipul celor de la Gura Canliei (fig. 14/1, 3 ; 20/21, 24—26) s-au descoperit la Rasova [20], precum și în așezări aparținînd culturii Basarabi [21].

Materialul arheologic amintit de la Gura Canliei se aseamănă deci în mare parte celui descoperit în așezarea de la Rasova — Malul Roșu. Față de aceasta din urmă lipsesc totuși, pînă în prezent, unele forme obișnuite — cestile negre cu *umbo* pe fund, cele ornamentate pe corp cu caneluri oblice sau verticale, străchinile cu buza crestată oblic sau în unghi și cele cu buza fațetată. Lipsesc de asemenea, vasele cu corpul bombat ornamentate pe gît cu caneluri largi, orizontale, ori cu caneluri superficiale dispuse oblic sau vertical pe umăr, precum și proeminențele conice înconjurate de caneluri semicirculare, concentrice. Nu întîlnim pînă în prezent nici străchini sau castroane ornamentate în interior cu caneluri dispuse radial sau concentric, de tipul exemplarelor întîlnite la Rasova [22]. De asemenea, vasele-borcan sînt ornamentate mai simplu, în raport cu exemplarele aceleiași categorii de la Rasova.

Caracteristicile amintite deosebesc într-o anumită măsură ceramică hallstattiană de la Gura Canliei de cea de tip Babadag III din stațiunea eponimă sau de la Rasova — Malul Roșu. Lipsesc printre altele, la Gura Canliei și unele forme de vase sau ornamente mai numeroase de aspect pre-Basarabi, de tipul celor de la Rasova [23]. Cu toate acestea cele mai multe forme de vase precum și aspectul lor exterior, lustruit, cu luciu metalic-negru, negru-cenușiu sau gălbui — ca și tehnica de execuție a ceramicii sînt cu certitudine de tip Babadag III. Considerăm, în stadiul actual al cercetărilor că este vorba de o așezare aparținînd orizontului cultural amintit, dar care pare să dateze dintr-o etapă ceva mai tîrzie a evoluției sale, poate din cea finală.

---

[17] M. Irimia, *op. cit.*, p. 103 și fig. 12/3 ; 22/2, 4, 6, 8.

[18] S. Morintz, *op. cit.*, p. 117.

[19] M. Irimia, *op. cit.*, p. 107 și fig. 10/2 ; 12/2 ; 17/6, 10, 11 ; 24/7.

[20] *Ibidem*, p. 111 și fig. 11/3, 6, 7 ; 12/1 ; 24/2, 6 ; 25.

[21] A. Vulpe, Materiale, 8, 1962, p. 362 și fig. 4/1—18 ; Idem, Dacia, NS, 9, 1965, p. 118 și fig. 7/13—15 ; A. I. Meliukova, MIA, 64, 1968, p. 63 și fig. 15/8, 9, 13 ; 20/3.

[22] M. Irimia, *op. cit.*, p. 107 și fig. 20/3 ; 21/1—4 ; 22/5.

[23] *Ibidem*, p. 103 și urm. ; cum ar fi vasele cu corpul bombat ornamentate pe gît cu caneluri orizontale (fig. 18/24) ; străchinile cu marginea foarte lată, răsfrîntă, canelată transversal, relativ numeroase la Rasova (fig. 12/3 ; 22/2, 4, 6, 8) și doar într-un singur exemplar la Gura Canliei ; străchinile cu buza evazată și profil unghiular (fig. 20/6) ; cestile cu partea inferioară bombată, decorată cu caneluri oblice (fig. 10/1, 4 ; 18/5, 6), fațetarea unor buze de străchini (fig. 21/5—7) și a unor torți de vase (fig. 10/5—6) etc.

https://biblioteca-digitala.ro

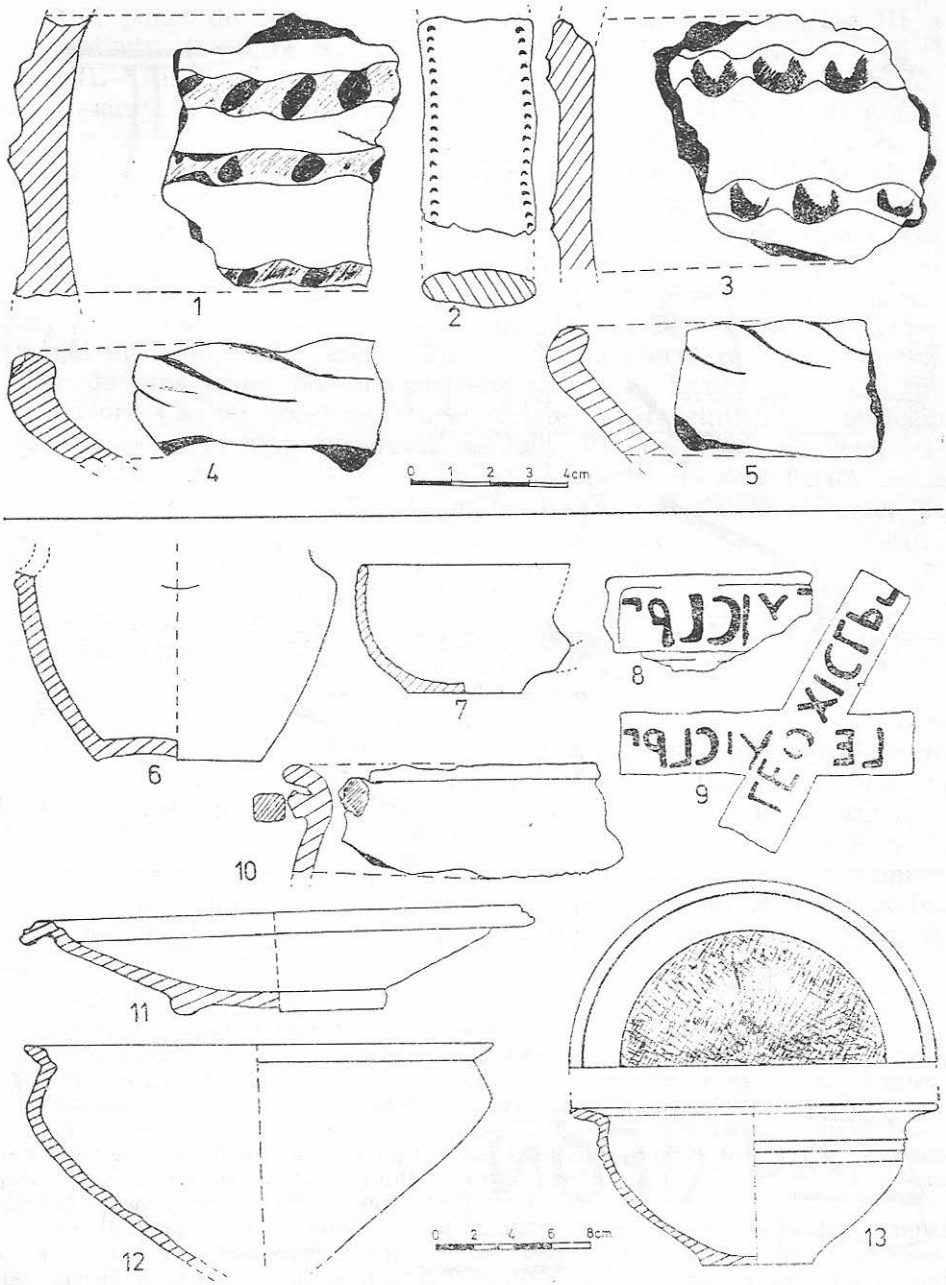

Fig. 14 : 1—5 — Fragmente ceramice hallstattiene ; 6 — vas hallstattian fragmentar descoperit în groapa suprapusă de complexul de pietre cu vatra ornamentată ; 7 — ceașcă hallstattiană tîrzie ; 8—9 — ștampile de pe cărămizi romane ; 10—13 — ceramică romană.

https://biblioteca-digitala.ro

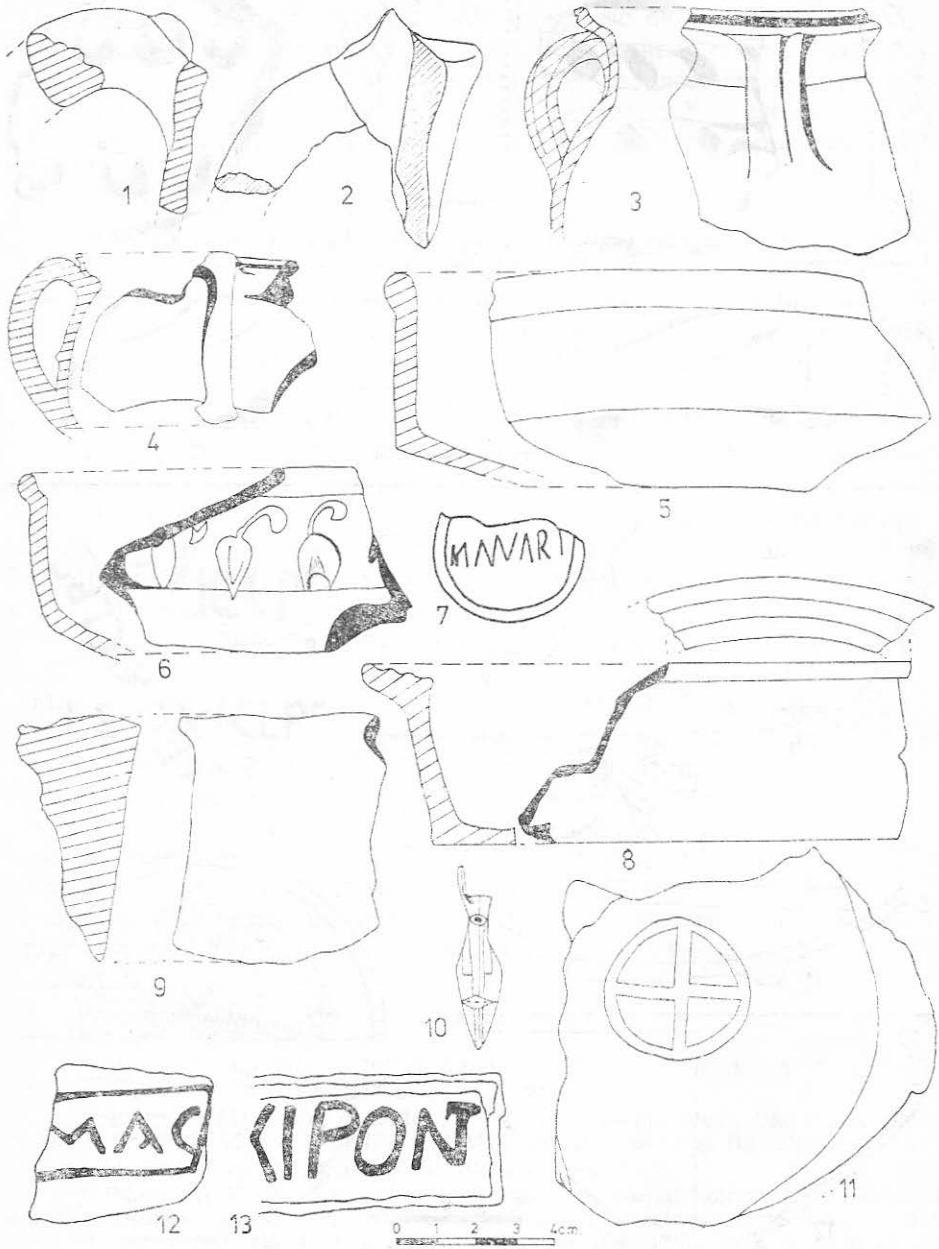

Fig. 15 : 1—2 — torţi de căni hallstattiene tîrzii ; 3—8 — ceramică romană (7 — opaiţ ştampilat) ; 9 — nicovală portativă (batcă) ; 10 — vîrf de săgeată de bronz cu spin recurbat ; 11 — fund de vas cu marcă de olar ; 12—13 — ţigle ştampilate descoperite în punctul „Valea cu tei" — satul Izvoarele (Pîrjoaia), com. Lipniţa.

https://biblioteca-digitala.ro

Din punct de vedere cronologic orizontul cultural Babadag III a fost atribuit de către S. Morintz Hallstatt-ului mijlociu — B_3-C (sec. VIII—VII î.e.n.), precizîndu-se și sincronismul său parțial cu cultura Basarabi [24]. Așezarea sondată de la Rasova — Malul Roșu a fost atribuită primei etape a Hallstatt-ului mijlociu — Hallstatt B_3 și începutului etapei Hallstatt C (sec. VIII — începutul sec. VII î.e.n.), în care ceramica cea mai caracteristică era de tip Babadag III, asemănătoare celei din stațiunea eponimă, asociată cu ceramica de aspect pre-Basarabi, iar cultura Basarabi propriu-zisă, cu ceea ce are ea mai caracteristic, nu se cristalizase încă în zona apropiată. În aceeași măsură apropierea cronologică de orizontul cultural anterior — Babadag II — era mai evidentă [25]. Cu rezerva impusă de caracterul restrîns al cercetărilor de pînă acum putem considera totuși, că locuirea hallstattiană de la Gura Canliei aparține etapei finale a Hallstatt-ului mijlociu (sec. VII — eventual și începutul secolului VI î.e.n.) fără să avem criterii pentru o mai strictă nuanțare a descoperirilor, deși există unele dovezi stratigrafice [26]. Pe de altă parte lipsesc materialele ceramice de tradiție Babadag II, iar unele tipuri de vase, mai ales cele cu corpul bombat, castroanele cu pasta cenușie-gălbuie sau vasele-borcan se apropie de tipurile și tehnica vaselor Hallstatt-ului tîrziu [27].

O problemă deosebită o ridică vatra ornamentată și complexul (locuința rituală cu temelii și platformă de pietre) căreia îi aparține. Ornamentele vetrei, formate din grupuri de cercuri concentrice unite prin tangente, sînt realizate în totalitate din caneluri. Motivul ornamental al cercurilor concentrice legate prin linii tangente este caracteristic în această arie, mai ales ceramicii culturii Babadag. În faza Babadag I întîlnim cercuri mici concentrice asociate cu linii incizate [28]. Acest motiv ornamental apare mult mai frecvent în faza Babadag II, dar cerculețele și liniile tangente sînt executate numai prin imprimare. Pe unele fragmente de vase întîlnim registre ornamentale care cuprind benzi simple, duble sau chiar triple, alcătuite din cerculețe și tangente

---

[24] S. Morintz, *loc. cit.*

[25] M. Irimia, *op. cit.*, p. 123—124.

[26] Cum ar fi de exemplu groapa hallstattiană, cu vasul fragmentar (fig. 14/6 ; 21/1) descoperită în colțul de sud-est al complexului cu vatra ornamentată și suprapusă de acesta. Amintim de asemenea că la cea de a XV-a sesiune de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice, Brașov, 26—28 martie 1981, în raportul asupra săpăturilor efectuate în anul 1980 la Babadag, S. Morintz a precizat că s-au surprins două nivele în stratul cultural de tip Babadag III, care ridică atît problema duratei acestuia, cît și a cronologiei sale interne.

[27] În această situație rămîne totuși greu de explicat absența de la Gura Canliei, pînă acum, a unor materiale ceramice tipice Basarabi, cu forme și motive ornamentale specifice. Dar, oricum, acestea sînt relativ puține în această zonă (la Rasova descoperindu-se întîmplător un singur fragment — M. Irimia, *op. cit.*, p. 124 și fig. 18/1), iar cercetările noastre sînt, totuși, abia la început.

[28] S. Morintz, *op. cit.*, p. 106 și fig. 7/2 ; 8/2.

https://biblioteca-digitala.ro

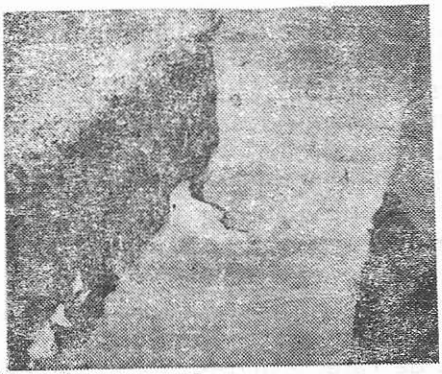

2

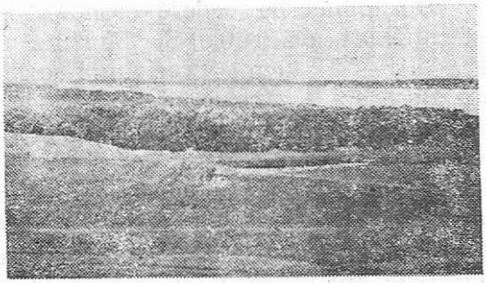

1

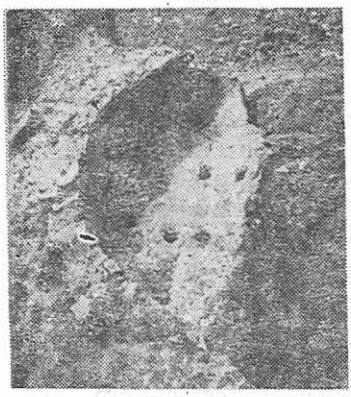

3

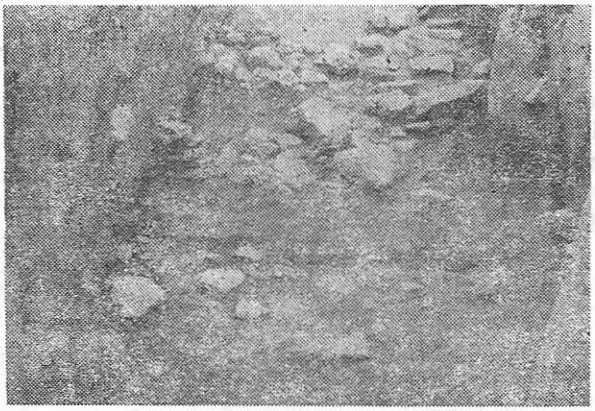

5

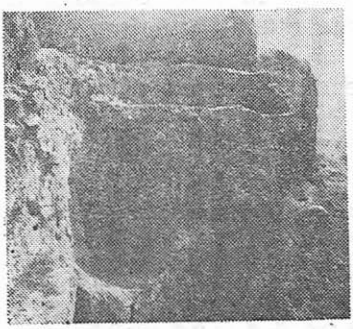

4

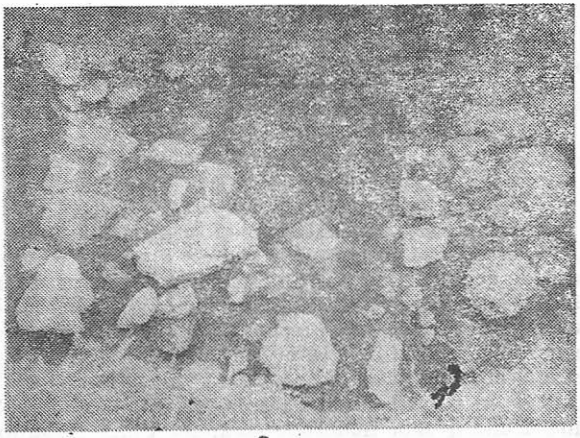

6

Fig. 16 : 1 — Vedere generală a sectorului de săpături (în planul îndepărtat pădurea de pe insula Manca și Dunărea); 2 — cuptorul de copt din secțiunea S_2; 3—4 — cuptorul roman (platforma de ardere și focarul); 5—6 — complexul ritual hallstattian — vedere parțială din secțiunea S_2.

https://biblioteca-digitala.ro

imprimate [29]. Ornamente asemănătoare se întîlnesc şi în zone mai îndepărtate [30].

Dar motivele decorative ale vetrei în discuţie sînt executate în exclusivitate prin canelare, procedeu caracteristic mai ales orizontului cultural Babadag III. Absenţa la Gura Canliei a unor descoperiri caracteristice de tip Babadag II, apartenenţa covîrşitoare a materialului arheologic numai următoarei faze, ca şi tehnica de ornamentare ne determină să considerăm vatra şi complexul de cult corespunzător ca aparţinînd orizontului cultural Babadag III. Este foarte posibil ca motivul cercurilor şi tangentelor dispuse în registre decorative, cu numeroase antecedente în spaţiul carpato-balcanic [31] să se fi păstrat ca element de tradiţie al acestui complex ritual, realizarea lui fiind însă obţinută prin noua tehnică — a canelării [32].

Descoperirile de la Gura Canliei par să evidenţieze de asemenea existenţa unui material ceramic datînd din Hallstatt-ul tîrziu, fără ca acesta să poată fi delimitat deocamdată şi stratigrafic. Întîlnim fragmente de vase-borcan din pastă grosieră, maronie-cenuşie, cu marginea rotunjită şi ornamentate sub buză cu un brîu alveolat întrerupt de apucători mici (fig. 21/2—10). Au de cele mai multe ori suprafaţa netezită. Se aseamănă unor exemplare descoperite la Bîrseşti [33], Cernavodă [34] etc. Întîlnim şi fragmente de străchini sau castroane cu suprafaţa gălbuie-cenuşie, netezită sumar (fig. 20/23). Nu lipsesc nici fragmentele de căni lucrate de asemenea din pastă grosieră, cu torţi

---

[29] *Ibidem* şi fig. 4/1 ; 5/1 ; 7/5—7 ; 8 3—6, 8, 13 ; B. Hänsel *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der Uteren Donau*, Bonn, 1976, I, p. 120—134 ; II, pl. 14/3 ; 15/1—10 (Hîrşova) ; 14/2, 4—13 (Babadag) ; 15/12—15 (Brăiliţa) etc.

[30] D. P. Dimitrov, Studia Balcanica, 5, Sofia, 1971, p. 75 şi fig. 4 (Pşeničevo) ; M. Čičikova, Studia Balcanica, 5, Sofia, 1971, p. 85—87 şi fig. 6 (Bukjovici) etc. ; A. I. Meliukova, *Skifiia i frakiiskii mir*, Moscova, 1979, p. 24—28 şi fig. 4. În lucrările amintite sînt menţionate şi celelalte descoperiri asemănătoare de pe teritoriul Bulgariei. A. László, Arh. Mold., 7, 1972, p. 207—223 ; Idem, Thraco-Dacica, Bucureşti, 1976, p. 89—98 (în grupul cultural Stoicani-Cozia) ; A. I. Terenojkin, *Predskifskii period na dneprovekom pravoberejie*, Kiev, 1961, p. 67, fig. 41 ; A. I. Meliukova, op. cit., p. 72—90 şi fig. 25/3, 8, 11 ; 27/1 (în cultura Ciornîiles) etc.

[31] Ca de exemplu în grupul hallstattian timpuriu Insula Banului (S. Morintz, P. Roman, SCIV, 20, 1969, 3, p. 393—423), ori în descoperirile de la Pşenicevo (D. P. Dimitrov, *loc. cit.*), Rascopaniţa (P. Detev, Apulum, 7/1, 1968, fi. 27—28) etc.

[32] Una dintre cele mai cunoscute vetre de cult, împodobită cu motive spiralo-meandrice, descoperită la Sighişoara şi aparţinînd culturii Wietenberg este considerată de majoritatea cercetătorilor drept o dovadă a influenţelor miceniene (K. Horedt, NĒH, 2, 1960, p. 39 şi fig. 5 ; K. Horedt şi C. Seraphin, *Die Prähistorische Ansiedlung auf dem Wietenberg bei Sighişoara*—Schässburg, 1971, passim). De asemenea, sînt cunoscute vetrele ornamentale alcătuite din chenare liniare simple, diagonale şi cercuri descoperite în unele aşezări getice (Mioara Turcu, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, Bucureşti, 1979, p. 85—86 şi fig. 9—11). Desigur, vatra ornamentată de la Gura Canliei nu are nici o legătură directă, culturală sau stilistică, cu vetrele menţionate mai sus, deşi avea tot o semnificaţie rituală.

[33] S. Morintz, Materiale, 3, 1957, p. 221—223 şi fig. 2 ; Idem, Materiale, 5, 1959, p. 356 şi fig. 2/2.

[34] D. Berciu, Materiale, 4, 1958, p. 283 şi fig. 7 ; 8 (stînga).

https://biblioteca-digitala.ro

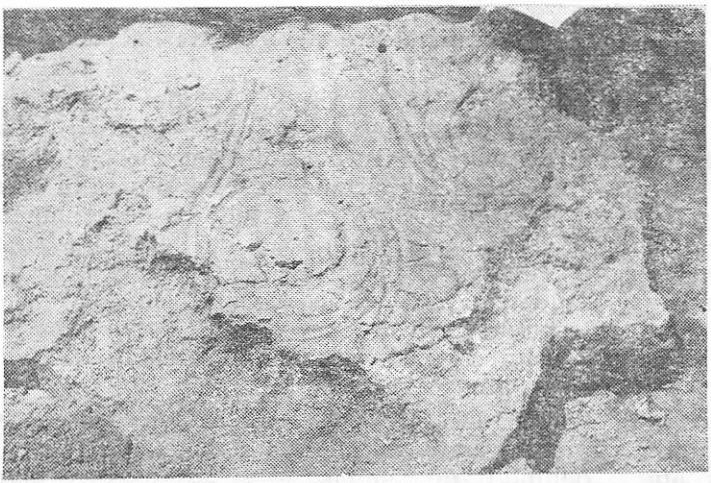

1

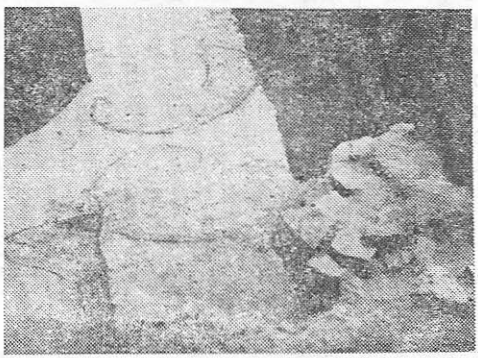

3

2

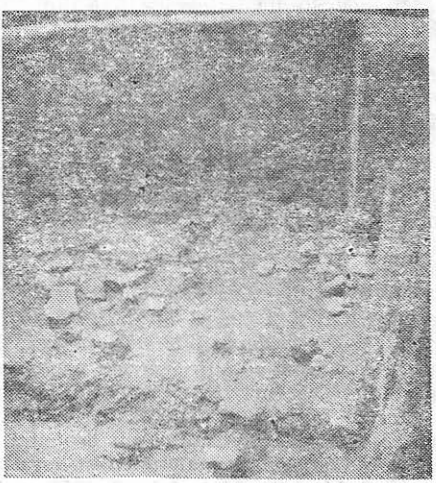

4

Fig. 17. 1 — Vatra hallstattiană ornamentată; 2 — imaginea parţială de la vest la est a secţiunii S_3, cu pietrele complexului hallstattian, după demontarea vetrei; 3 — gropi hallstattiene din secţiunea S_3 (în plan apropiat groapa cu vasul de la fig. 14/6; 21/1, suprapusă de pietrele complexului hallstattian); 4 — caseta secţiunii S_3, cu pietrele complexului hallstattian, după demontarea vetrei.

https://biblioteca-digitala.ro

elipsoidale în secţiune şi prevăzute cu o mică proeminenţă la partea superioară (fig. 15/1 ; 21/13).

O ceaşcă (fig. 14/7 ; 21/11) cu profilul oblic, gura larg deschisă şi fundul plat se aseamănă unor exemplare de la Bîrseşti [35], Ferigile [36] şi Dobrina [37]. După tipul căreia îi corespunde pare să fi avut o toartă supraînălţată, din care se păstrează doar punctul inferior de inserţie. Pastă gălbuie-maronie, cu multe cioburi pisate în compoziţie şi suprafaţa aspră, nefeţuită, cu urme cenuşii datorate arderii secundare.

Un alt fragment provine de la o ceaşcă sau cană, prevăzută cu o mică muchie reliefată pe toartă, deasupra buzei şi secţiunea torţii rectangulară (fig. 15/2 ; 21/12).

Putem presupune, în stadiul actual al observaţiilor noastre că acest material ceramic, puţin numeros dar care se poate îmbogăţi prin descoperiri viitoare, este de aspect hallstattian tîrziu, posterior orizontului cultural Babadag III. Aproape în exclusivitate grosier, el se deosebeşte totuşi, atît ca formă cît şi ca tehnică, de exemplarele orizontului cultural amintit. Este posibil ca din punct de vedere cronologic această ceramică să corespundă grupului cultural Bîrseşti, sesizat de altfel şi el în Dobrogea [38], sau orizontului Dobrina—Ravna I—Cernavodă [39].

A DOUA EPOCĂ A FIERULUI

Dintre complexele de locuire de pînă în prezent, acestei epoci îi poate fi atribuit cu certitudine doar un simplu bordei, descoperit în capătul de est al secţiunilor S 2—S 3. A fost cercetat parţial pe o lungime de aproximativ 5,5 m şi lăţimea de circa 4 m. Era străpuns de mai multe gropi romane şi feudale-timpurii, fapt ce a împiedicat delimitarea clară a conturului şi a dimensiunilor sale. A fost surprinsă doar marginea de vest, între adîncimile de 1,70—2,37 m de la suprafaţă şi care era de formă aproximativ ovală. Bordeiul pare să fi avut mai multe trepte, dintre care s-a putut surprinde doar una — la adîncimea de 2,06 m — de formă ovală, cu lungimea de circa 1,70 m şi lăţimea de 0,80 m. Spre marginea de vest a bordeiului a fost descoperit un mic cuptor, cu lungimea de 0,75 m şi lăţimea de 0,52 m. Bolta acestuia s-a păstrat parţial, doar pe o înălţime de 10—15 cm. Vatra, reprezentată de pămîntul natural întărit prin arderi repetate, avea grosimea de 12—15 cm. Din *praefurnium* s-a mai păstrat doar un fragment de vatră cu lungimea de 40 cm şi lăţimea de 63 cm. În interiorul bordeiului au

[35] S. Morintz, Materiale, 3, 1957, p. 221, fig. 2/1 ; Idem, Materiale, 6, 1959, p. 232 şi fig. 2/1 ; Idem, Materiale, 7, 1961, p. 201, 203, fig. 1/2, 3.

[36] A. Vulpe, Dacia, NS, 21, 1977, p. 83—84 şi fig. 10/A 4 ; B 6 ; 10/A 12 ; 14/A 3—4 ; 15/B 4, 7.

[37] M. Mirčev, Izvestija — Varna, 1(16), 1965, p. 33 şi urm., pl. I/2 ; VII/20.

[38] G. Simion, Thraco-dacica, 1, 1976, p. 143—147 şi fig. 1 ; 2/1—6.

[39] Pentru încadrarea cronologică a acestui ultim orizont cultural de reţinut şi opiniile exprimate de B. Hänsel, P.Z., 49, 1974, 2, p. 210—216 şi A. Vulpe, Dacia, NS, 21, 1977, p. 89—90.

https://biblioteca-digitala.ro

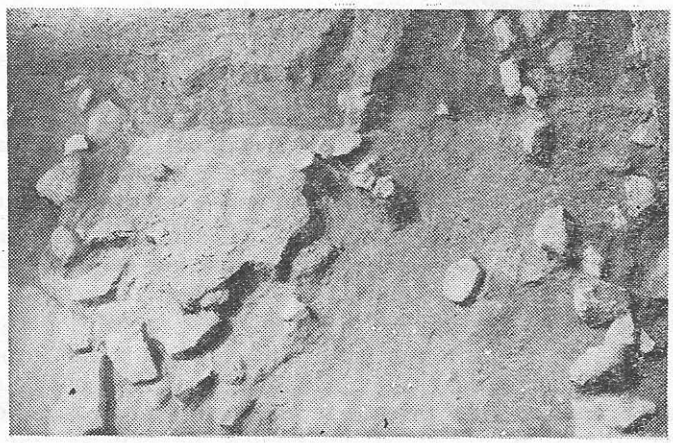

1

2

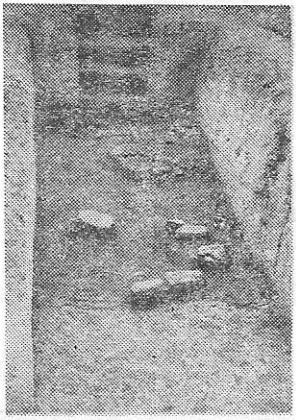

3

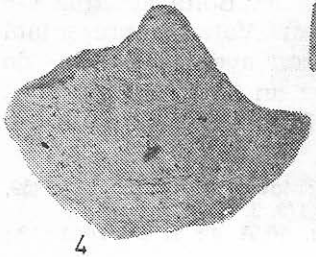

4

5

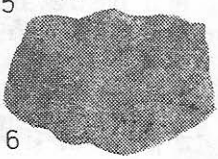

6

7

8

Fig. 18 : 1 — caseta secțiunii S_3 cu vatra ornamentată și pietrele complexului hallstanttian ; 2 — pietrele complexului amintit și gropile hallstattiene aflate parțial sub nivelul lor ; 3 — vedere parțială a secțiunii S_3 cu bordeiul de epocă Latène ; 4—8 — fragmente ceramice de tip Cernavodă I.

https://biblioteca-digitala.ro

fost descoperite fragmente ceramice autohtone şi greceşti, o cană cenuşie lucrată la roată, precum şi un *kantharos* elenistic. Aparţine probabil secolului I î.e.n. [40].

Menţionăm de asemenea că în carourile 5—6 ale secţiunii S 1 şi în caseta din spre S 3, la adîncimea de 1,70—1,75 m a fost surprinsă o zonă de arsură şi cărbuni, cu fragmente ceramice caracteristice celei de a doua epoci a fierului. Arsura discontinuă — din cauza nivelelor ulterioare de locuire, care au deranjat-o — ar putea reprezenta urmele unei locuiri din epoca amintită şi care nu poate fi delimitată prea clar.

Urmele altor arsuri intense, discontinui, în zona căroia au apărut fragmente ceramice getice şi elenistice, precum şi un vîrf de săgeată (fig. 15/10 ; 22/9) au fost observate de asemenea în carourile 7—9 ale secţiunii S 2, la adîncimea de 1,60—1,70 m de la suprafaţa actuală. Resturile unei vetre fragmentare, probabil de aceeaşi epocă, prevăzută cu o mică alveolare, au fost descoperite în profilul de sud al secţiunii S 3 ; aceasta suprapunea parţial complexul de pietre cu vatra hallstattiană ornamentată [41].

Aceleiaşi epoci îi aparţin şi cîteva gropi cu materiale caracteristice. O asemenea groapă, cu diametrul maxim de 1,65 m, a fost descoperită în caroul 2 al secţiunii S 3, între adîncimile de 1,90—2,70 m (fig. 8/2).

Altă groapă, sub formă de clopot, surprinsă în caroul 1 al secţiunii S 3, între 1,95—2,71 m de la suprafaţa terenului aparţinea aceleiaşi epoci. O alta, de dimensiuni mai mici, în care se afla un vas de tip *Lekanis* a fost descoperită în S. 4 [42]. Este posibil ca şi alte cîteva gropi să fi aparţinut aceleiaşi epoci, dar în unele situaţii nu s-a putut preciza cu certitudine nivelul arheologic din care ele începeau să se adîncească, iar materialele descoperite sînt nereprezentative.

Inventarul arheologic cel mai numeros şi caracteristic acestei perioade este ceramica. În cadrul acesteia s-au putut deosebi următoarele categorii : 1) ceramică lucrată cu mîna ; 2) ceramica cenuşie lucrată la roată ; 3) ceramica grecească şi elenistică.

1) *Ceramica lucrată cu mîna.* Această categorie este reprezentată de fragmente cenuşii-gălbui, cenuşii-maronii, gălbui-roşcate, purtînd uneori urme datorate arderii secundare, cu pasta grosieră, care conţine nisip şi cioburi pisate.

Întîlnim fragmente de oale în formă de sac, ornamentate de obicei sub buză cu un brîu alveolat şi proeminenţe mici, puţin lăţite (fig. 22/16, 19, 22 ; 23/2—5). În cîteva situaţii (fig. 22/20 ; 23/1), din brîul orizontal ori de sub apucătorile plate pornesc oblic sau vertical alte brîuri alveolate. Fragmentele amintite aparţin unui tip de vas întîlnit foarte frec-

---

[40] M. Irimia, Pontica, 13, 1980, fig. 2/9, 10 ; 6/1, 2.

[41] Mai sus.

[42] M. Irimia, *Cercetări arheologice în aşezarea hallstattiană de la Gura Canliei (1980)*, comunicare prezentată la cea de a XV-a Sesiune de rapoarte, Braşov, 26—28 martie 1981 ; în volumul de Materiale şi cercetări arheologice, 14, 1981 — sub tipar.

https://biblioteca-digitala.ro

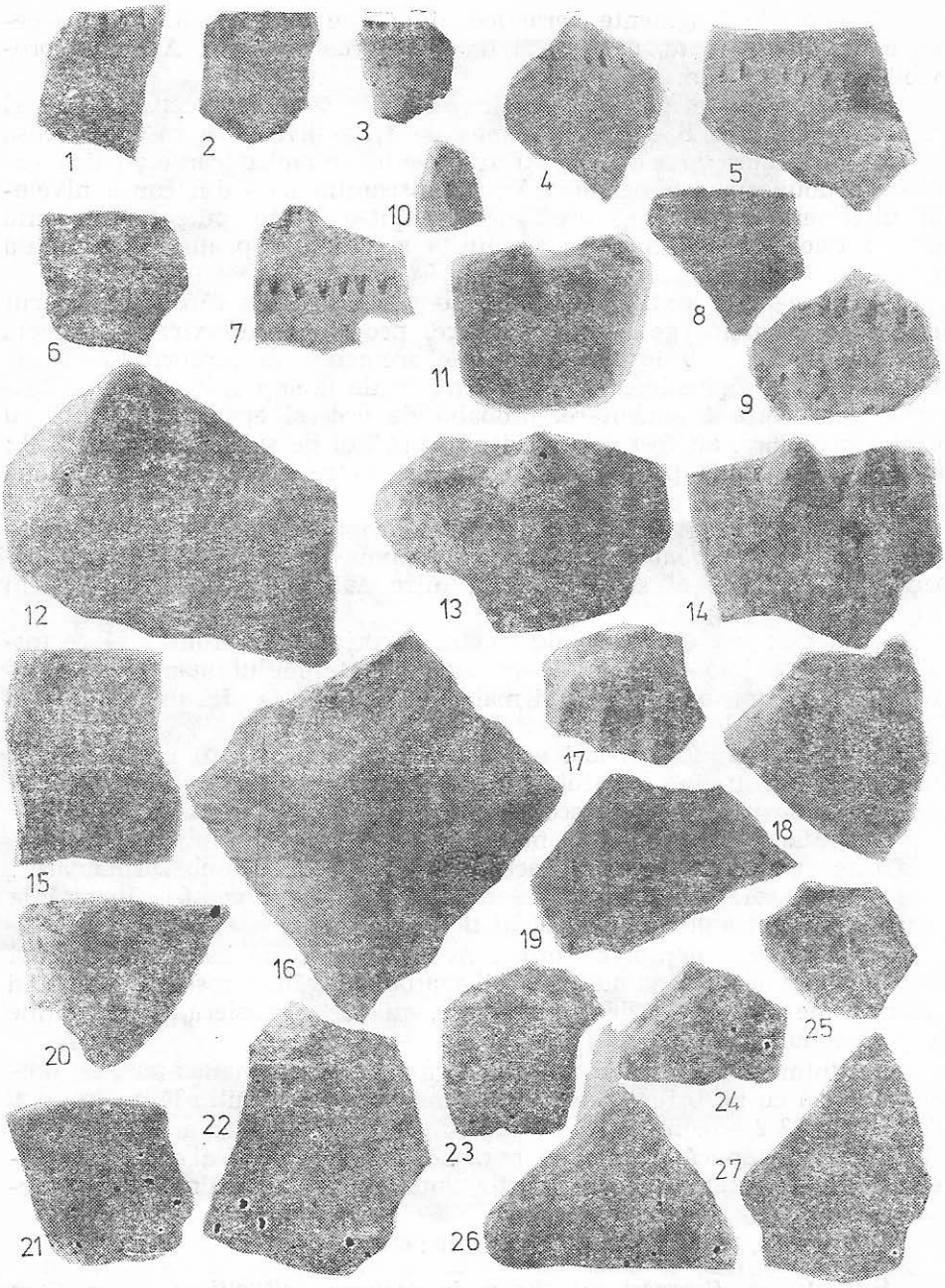

Fig. 19 : 1—9 — Fragmente ceramice de tip Cernavodă III ; 10 — răzuitor de silex ; 11 — topor fragmentar ; 12—27 — fragmente ceramice hallstattiene.

https://biblioteca-digitala.ro

vent în necropolele și așezările getice, îndeosebi în secolele V—III î.e.n.[43], dar și mai tîrziu.

Alte cîteva fragmente de vase-sac (fig. 22/15, 21), cu pasta castanie, de asemenea grosieră și cu urme de ardere secundară, sînt ornamentate sub buză cu un șir orizontal de alveole adîncite în peretele vasului. Se aseamănă unor exemplare întîlnite la Histria[44], Dinogetia[45], Hațeg[46] etc. Alt fragment (fig. 22/17) prevăzut cu o apucătoare în formă de potcoavă aparține unui exemplar în formă de clopot, tip ceramic de asemenea foarte cunoscut în Dobrogea în secolele V—IV î.e.n.[47]. Din aceeași categorie fac parte și vasul miniatural ori vasul-sac descoperite în anul 1980 în secțiunea S 4[48], precum și o apucătoare plată (fig. 22/18).

2) *Ceramica cenușie lucrată la roată.* În cadrul acestui tip distingem două subgrupe. Cea dintîi (fig. 22/11, 12) cuprinde exemplarele cu pasta cenușie-neagră sau cenușie-maronie la exterior, dar cu miezul gălbui-maroniu. Pasta este arsă slab, friabilă, cu suprafața corodată. Aparține unei categorii lucrate cu certitudine de autohtoni. Distingem, astfel, un fragment de oală cu partea superioară tronconică și buza evazată, un perete de castron ori strachină (fig. 22/11), precum și o toartă de cană (?) prevăzută cu un buton supraînălțat (fig. 22/12). A doua subgrupă este reprezentată de fragmente de culoare cenușie-deschisă, cu pasta densă, arsă egal pe toată adîncimea pereților. Acesteia îi pot fi atribuite un fragment de castron cu buza trasă în interior, ornamentat pe marginea exterioară cu trei caneluri orizontale (fig. 22/10), un fragment de strachină cu buza evazată, o toartă de ceașcă fragmentară (fig. 22/13), precum și un fragment de chiup cu pereții groși de 1,7 cm (fig. 22/14). Subgrupei amintite, care cuprinde mai probabil vase cenușii grecești importate în mediul local, decît produse autohtone, îi putem atribui și vasul de tip *Lékanis* descoperit în S 4[49]. Este dificil de încadrat într-o anume perioadă această ceramică fragmentară; exemplarele prezentate par să aparțină totuși secolelor V—III î.e.n. În schimb, cana cenușie

---

[43] La Cernavodă (D. Berciu, Materiale, 4, 1957, p. 283 și fig. 5 — dreapta, 7 și 8 — stînga); Telița (G. Simion, Gh. I. Cantacuzino, Materiale, 8, 1962, p. 374, 377 și fig. 3/9; 3/17); Bugeac (M. Irimia, Pontice, 1, 1968, p. 204—205 și fig. 10, p. 213 și fig. 26) Poienești (R. Vulpe, Materiale, 1, 1953, p. 276 și fig. 58); Enisala G. Simion, Peuce, 2, 1971, p. 63—129, passim); Rasova — Malul Roșu (M. Irimia, Pontica, 7, p. 126—127 și fig. 27/1—3, 6); Zimnicea (A. D. Alexandrescu, Dacia, NS, 24, 1980, p. 44—45 și fig. 13—17).

[44] M. Coja, Pontica, 3, 1970, p. 103—105, fig. 2/9 — 15.

[45] Al. Barnea, SCIVA, 25, 1974, 1, p. 105—109, fig. 2/2, 14; 3/2.

[46] M. Irimia, Pontica, 13, 1980. fig. 7/3, 5.

[47] La Satu Nou (B. Mitrea, C. Preda, N. Anghelescu, Materiale, 8, 1962, p. 370 și fig. 1/5); Bugeac (M. Irimia, *Neue Daten über das Bestattungsritual und die Chronologie des getischen Nekropole von Bugeac*, Traco-dacica, 2, 1981, fig. 3/1; 5/1 — sub tipar); alte exemplare inedite se află în Muzeul din Constanța; Enisala (G. Simion, *op. cit.*, passim).

[48] M. Irimia, *Cercetări arheologice în așezarea hallstattiană de la Gura Canliei (1980)*, Materiale, 14 — sub tipar.

[49] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

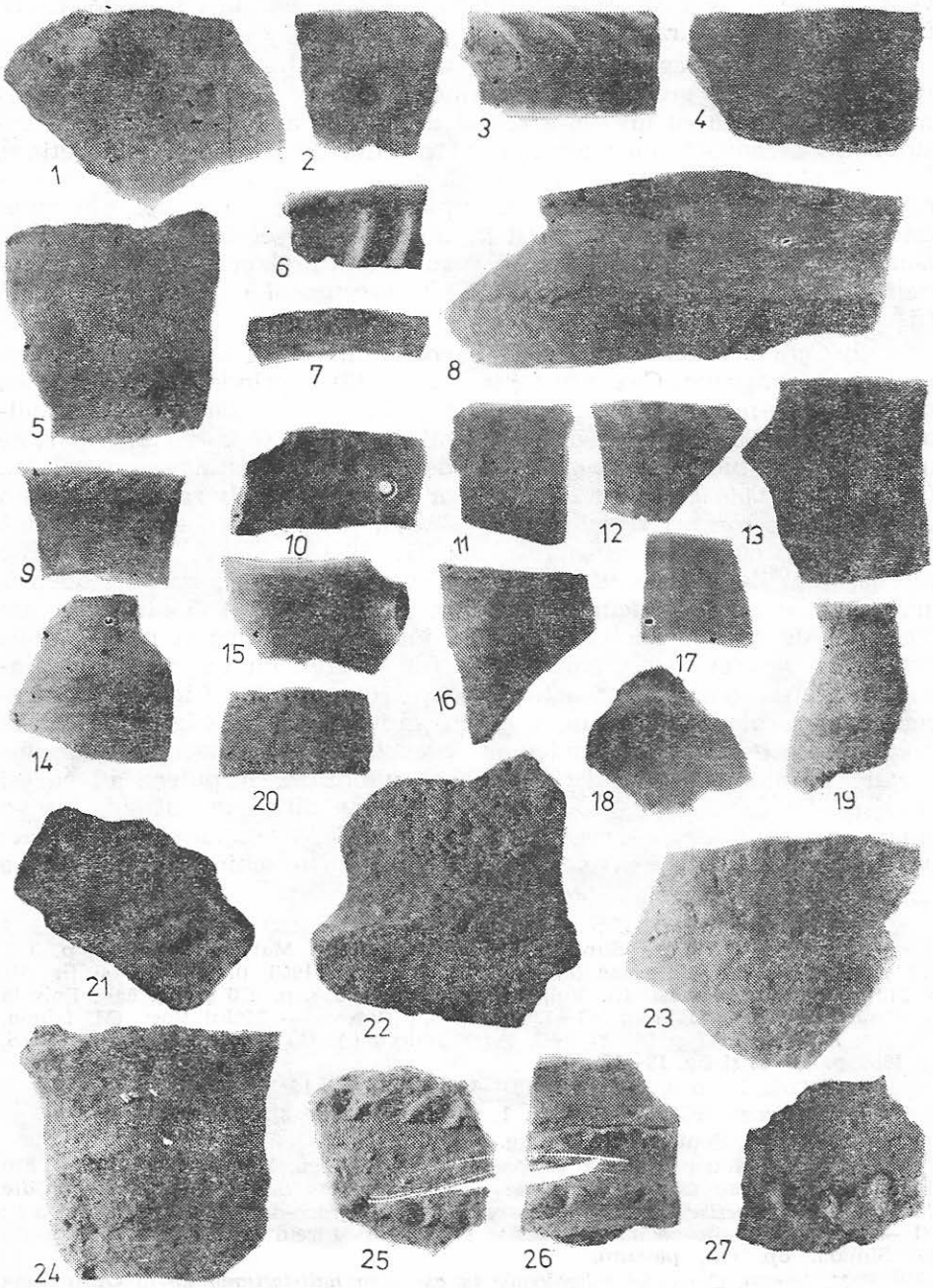

Fig. 20 : Fragmente ceramice hallstattiene

https://biblioteca-digitala.ro

descoperită în interiorul bordeiului amintit mai sus, este mai tîrzie, putîndu-se data la sfîrşitul secolului II — secolul I î.e.n.[50].

3. *Ceramica greacă şi elenistică.* Cercetările întreprinse la Gura Canliei au scos la iveală, de asemenea, cîteva fragmente de vase greceşti cu figuri roşii. Acestea au apărut uneori (fig. 22/1, 3) în nivele corespunzătoare celei de a doua epoci a fierului[51], împreună cu exemplare grosiere, lucrate cu mîna, greu de atribuit unei anumite grupe. Alteori (fig. 22/2, 6) ele au fost recuperate din straturile romane[52], unde au ajuns datorită răscolirilor provocate de numeroasele gropi existente în zonă. Un fragment de *pelike* (?) sau *crater* (?) (fig. 22/1) este ornamentat cu o bandă verticală, în mijlocul căreia apar două şiruri de puncte, alternînd în zig-zag, precum şi două linii verticale, executate cu vopsea neagră pe fondul roşu al bandei. În stînga se observă un fragment din mantia unui personaj, iar în dreapta urmele torţii sub care apar cîteva elemente ale unui motiv vegetal (?) stilizat; toate ornamentele sînt executat cu vopsea roşie. Nu avem elemente suficiente pentru încadrarea tipologică şi cronologică a acestui fragment, dar analogiile pentru banda verticală cu cele două şiruri de puncte conduc spre exemplare datate în secolele V şi IV î.e.n.[53] Considerăm mai probabil ca fragmentul în discuţie să aparţină secolului IV î.e.n.

Un alt fragment (fig. 22/6) prezintă o bandă ornamentală la fel cu cea a exemplarului anterior, precum şi o volută dintr-un motiv vegetal (?) incomplet. Pentru celelalte fragmente, nedeterminate (fig. 22/2-5), precizăm doar că aparţin tot ceramicii greceşti cu figuri roşii şi se pot data, probabil, de asemenea în secolul IV î.e.n.

Dintre fragmentele de amfore amintim descoperirea[54] unui exemplar (fig. 22/23) care pare să aparţină grupului de Chios, cu gîtul înalt, cilindric[55] (secolele IV-III î.e.n.), precum şi a unei torţi (fig. 22/7) cu mică în pastă, aparţinînd unui exemplar de Thasos. S-au mai descoperit fragmente de amfore heracleene[56], sinopeene[57], torţi bifide de Cos[58] etc.

---

[50] M. Irimia, Pontica, 13, 1980 — sub tipar.

[51] Toate exemplarele de la fig. 22/1, 3—6 au apărut în secţiunea S 1, astfel: 22/4—5, în caroul 8, la —1,35 —1,50 m; 22/3, în caroul 6, la —1,75 —1,80 m; 22/1, în carourile 8—9, la —1,85 —1,90 m.

[52] Exemplarul de la fig. 22/6 a fost descoperit în S 1, caroul 7, la —0,95 —1 m, iar cel de la fig. 22/2 în S 3, caroul 6, la — 0,95 —1 m.

[53] David Moore Robinson, Sarah Elizabeth Freeman, *Corpus Vasorum Antiquorum* (CVA), U.S.A., fasc. 6, Cambridge, Massachusetts, 1937, p. 23, 2 a—b, pl. XXVI; *pelike* — 500—490 î.e.n.; Giulio Q. Giglioli, Vera Bianca, *CVA*, Italia, fasc. 39, Roma, Musei Capitolini fasc. II, 1965, III/1, p. 4, pl. 22 şi 23/1; *pelike* — înainte de 470 î.e.n.; Maria-Louise Bernhard, *CVA*, Polonia, fasc. 6, Varsovie — Musée National, p. 15—16, pl. 29—32, *crater* cu colonete — secolul IV î.e.n.

[54] În secţiunile: S 1, caroul 6, la —1,65 —1,70 m (fig. 22/23); S 2, caroul 4, la —1,50 —1,55 m (fig. 22/8); S 1, caroul 9, la —2,15 —2,35 m (fig. 22/7).

[55] I. B. Zeest, *Keramiceskaia tara Bospora*, MIA, 83, 1963, p. 77—78, pl. IV/13; M. Lazarov, Izvestiia — Varna, 9 (24), 1973, p. 9, 13 (nr. 33—39 — catalog), tipul D şi pl. III—IV.

[56] În caroul 8, S 3, —1,30 m (inv. 21 533).

[57] În S 2, caroul 6, — 1,05 m (inv. 21 533).

[58] În S 2, caroul 7, —1,70 —1,80 m (inv. 21 661).

https://biblioteca-digitala.ro

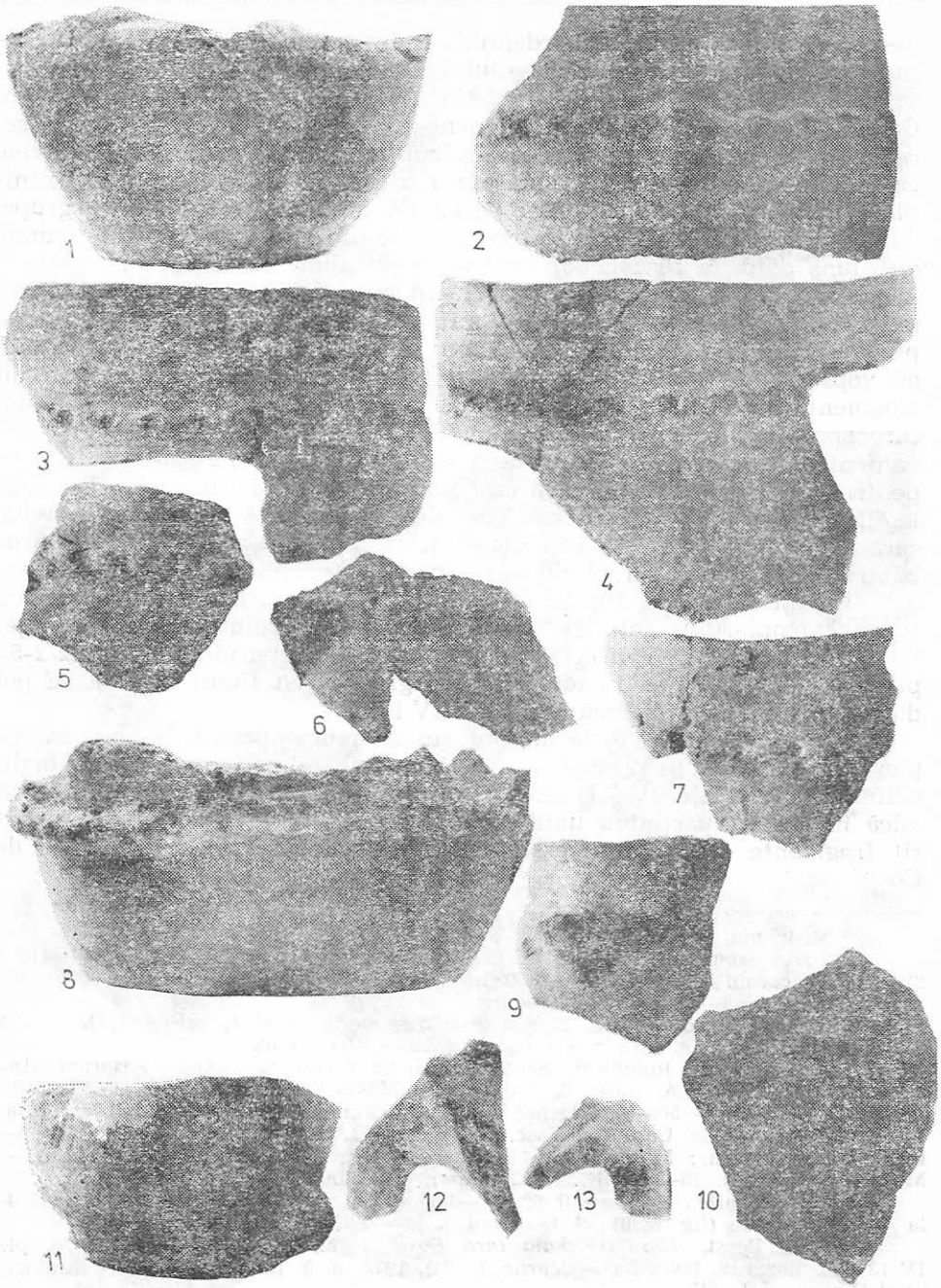

Fig. 21 : 1 — Vas hallstattian fragmentar descoperit în groapa suprapusă de complexul de pietre cu vatra ornamentată ; 2—10 — fragmente hallstattiene tîrzii, din caroul 5 al secţiunii S_1, — 1,65 — 1,70 m ; 11 — ceaşcă hallstattiană tîrzie, descoperită în caroul 3 al secţiunii S_2, — 1,60 — 1,70 m ; 12—13 — torţi de căni hallstattiene tîrzii.

https://biblioteca-digitala.ro

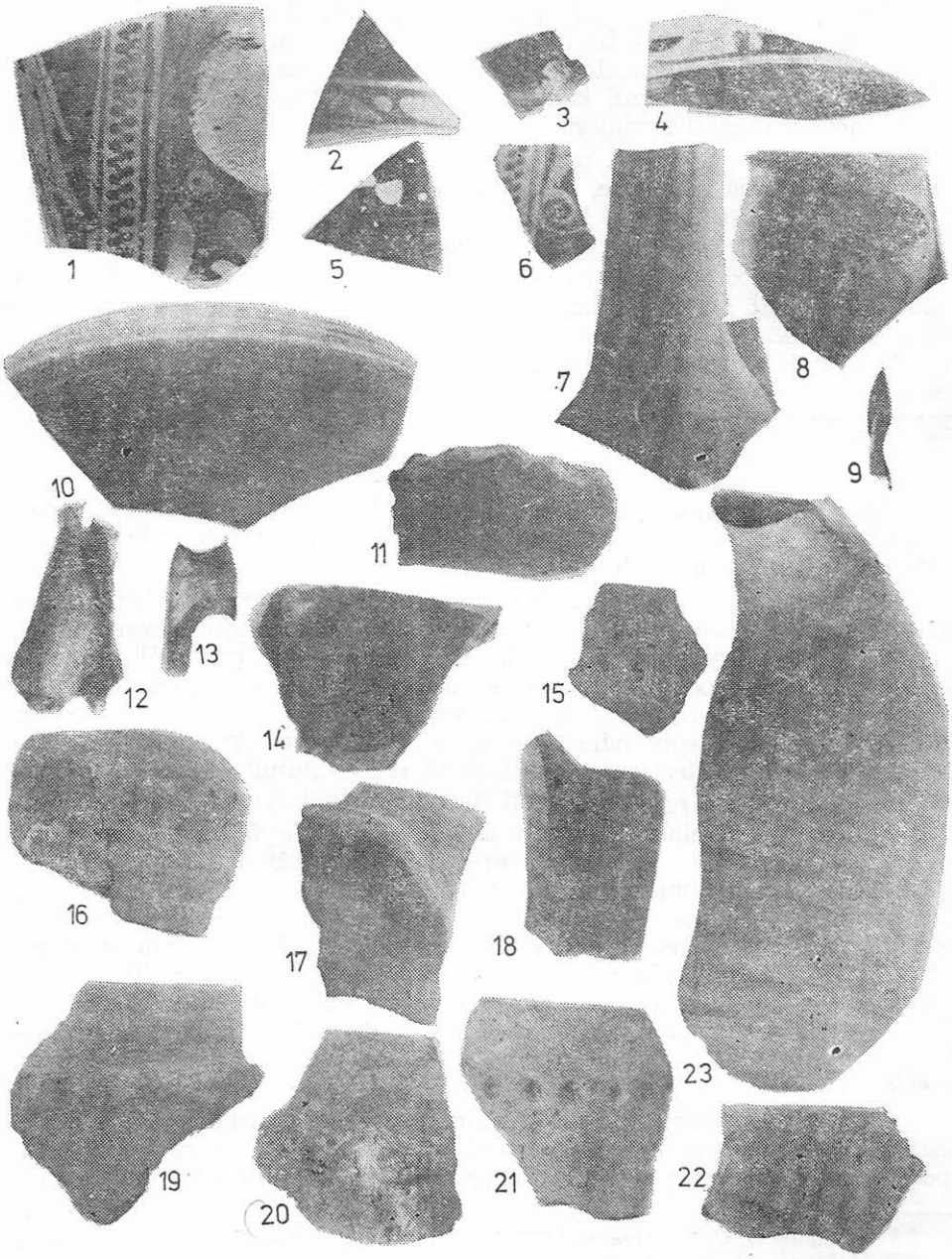

Fig. 22 : 1—6 — Fragmente de vase grecești cu figuri roșii ; 7—8,23 — fragmente de amfore ; 9 — vîrful de săgeată de bronz cu spin recurbat ; 10—14 — ceramică cenușie lucrată la roată ; 15—22 — ceramică getică lucrată cu mîna.

https://biblioteca-digitala.ro

În zona așezării au mai apărut întîmplător două ștampile de amfore rhodiene din secolul III (?) î.e.n.[59] și o alta sinopeană, corespunzătoare grupei a VI-a cronologice[60]. Amintim de asemenea descoperirea în bordeiul cercetat a unui *kantharos* care se datează în secolul I î.e.n., sau la începutul celui următor.

Acestei locuiri îi mai pot fi atribuite un vîrf de săgeată „scitică" de bronz cu două aripioare, dulie lungă și spin recurbat (fig. 15/10; 22/9"[61], care poate fi datat în a doua jumătate a secolului VII — secolul VI î.e.n.[62], precum și un denar roman republican, din anul 77 î.e.n.[63].

Materialul arheologic corespunzător celei de-a doua epoci a fierului, descoperit la Gura Canliei, se datează într-un interval corespunzător secolelor V-I î.e.n. Nu este exclus ca cercetările viitoare să surprindă complexe arheologice mai bogate, care să ne ofere date mai numeroase, precum și o delimitare stratigrafică și cronologică mai strictă privind această epocă.

EPOCA ROMANĂ

Stratul de cultură roman și romano-bizantin este relativ bogat, cu toate că în interiorul lui nu s-au putut determina întotdeauna, cu suficientă claritate, nivelele de locuire.

În carourile 6—9 ale secțiunii S 2, pe o lungime de circa 7,5 m au apărut, la adîncimea de 0,75—0,85 m, două suprafețe discontinui de olane și țigle fragmentare (fig. 3). Ele reprezentau probabil resturile acoperișului unei locuințe de suprafață. Sub țiglele și olanele amintite s-au putut distinge resturile arse la roșu ale podinei locuinței, care au fost surprinse pînă spre adîncimea de 1,10—1,20 m. Atît din punct de vedere al situației stratigrafice, cît și al materialului ceramic descoperit, locuința amintită aparține epocii romano-bizantine.

Un alt grup relativ compact de olane și țigle fragmentare a fost observat în carourile 7 și 8 ale aceleiași secțiuni, la adîncimea de 1,05—1,15 m, pe o lungime de circa 3 m și lățime de 1,75 m (fig. 9/2). El suprapunea de asemenea resturile unei podine arse, gălbuie-roșiatică, discontinuă, cu cenușă și cărbune, ale cărei adîncimi erau cuprinse între 1,25—1,55 m. Podina cu grupul de olane și țigle amintit se afla sub podina, olanele și țiglele locuinței romano-bizantine. Printre resturile de olane și țigle ale nivelului inferior, deranjate de o groapă feudală timpurie, a fost descoperită la adîncimea de 1,15—1,25 m, partea inferioară a unui vas feudal-timpuriu (fig. 27/10).

În unele porțiuni podina arsă, mai timpurie, continua cu zone nearse de lut galben, care reprezintă urmele nivelărilor efectuate în epoca romană timpurie pentru a corecta denivelările anterioare ale tere-

[59] N. Conovici, C. Mușețeanu, SCIVA, 26, 1975, 4, p. 546—547.
[60] M. Irimia, Pontica, 13, 1980.
[61] Descoperit în S 2, caroul 8, —1,55 —1,60 m.
[62] V. Vasiliev, *Sciții agatîrși pe teritoriul României*, Cluj-Napoca, 1980, p. 74, varianta A la și pl. 9/3—6.
[63] D. Vîlceanu, *op. cit.*, p. 144.

https://biblioteca-digitala.ro

nului. Straturile arheologice romane erau străpunse însă de mai multe gropi feudale timpurii, ori suprapuse de vetre, cuptoare și alte amenajări din aceeași epocă, ce le-au deranjat destul de mult.

Aproximativ aceleași nivele romane au fost surprinse și în secțiunea S 3. Sub complexele feudale-timpurii întîlnim relativ puține materiale romano-bizantine. Partea inferioară a acestui nivel este marcată de cîteva lentile discontinui (fig. 5) de lut galben, descoperite la adîncimile de 0,95—1,00 m, în carourile 1, 3, 4, 6 și care acopereau locuirile mai vechi. Acestui nivel îi aparține o oală ceramică fragmentară, de mari dimensiuni, descoperită în caroul 6, la adîncimea de 1 m (fig. 24/13). În același carou, sub nivelul marcat de lentilele de lut amintite, la adîncimea de 1,15 m a fost descoperit un mic grup de olane și țigle (fig. 5). Sub acesta s-a găsit, la adîncimea de 1,35 m, un vas getic fragmentar, lucrat cu mîna, din sec. II—III e.n. (fig. 23/21). Nu toate lentilele de lut galben descoperite la adîncimile de 0,95—1,00 m erau suprapuse de țigle și olane, deoarece nu s-au descoperit peste tot urme de construcții.

În secțiunea S 2, lentilele de lut ce marchează nivelarea romană timpurie și care poartă urme intense de arsură, sînt surprinse în carourile 6—7 pînă la adîncimea de 1,40—1,55 m. În carourile 1—2 ale secțiunii S 3 a apărut de asemenea, între adîncimile de 1,50—1,60 m, o nouă lentilă aproape continuă de lut galben, care suprapune nivelele mai vechi, de epocă Latène. În acest sector nivelarea de epocă romană a fost străpunsă mai puțin de gropi sau de alte complexe feudale timpurii, de aceea ea se păstra relativ compact. În caroul 2 al secțiunii S 2 între adîncimile de 1,30—1,55 m au fost descoperite două străchini fragmentare de epocă romană-timpurie (fig. 14/12, 13 ; 23/8, 9), iar în caroul 9 o roată fragmentară cioplită dintr-o țiglă sau olană (fig. 25/10). În caroul 7 al aceleiași secțiuni, la adîncimea de 1,55 m a fost descoperită o altă lentilă de lut, arsă intens, în jurul căreia se aflau mai multe pietre și materiale romane specifice. În carourile 8—9 țiglele, olanele și materialele ceramice romane timpurii se aflau la adîncimea de 1,35—1,40 m, după care urmau resturile arse ale podinei. În carourile 10—11, fragmentele de olane și țigle ale aceluiași nivel erau cuprinse între adîncimile de 1,25—1,40 m, după care, pînă spre adîncimile de 1,40—1,50 m urma podina propriuzisă cu suprafața gălbuie-roșcată, din cauza arderii. Pe acest nivel au fost descoperite fragmente ceramice din secolele II—III e.n. un fragment de grătar al unui cuptor, precum și un sestert din anul 97 e.n., din timpul împăratului Nerva [64]. De asemenea, în carourile 3—4 ale secțiunii S 1, la adîncimea de 1,60—1,65 m au fost descoperite urmele nivelării romane timpurii, realizată din lut galben, sub forma unei lentile, dar care era mult deranjată de complexele ulterioare de locuire. Aceasta acoperea nivelele mai vechi, cărora le aparțineau și numeroase pietre ori materiale arheologice caracteristice.

---

[64] Moneda a apărut în S 2, caroul 10, la adîncimea de 1,45 m, BMC 112 ; identificarea R. Ocheșeanu.

https://biblioteca-digitala.ro

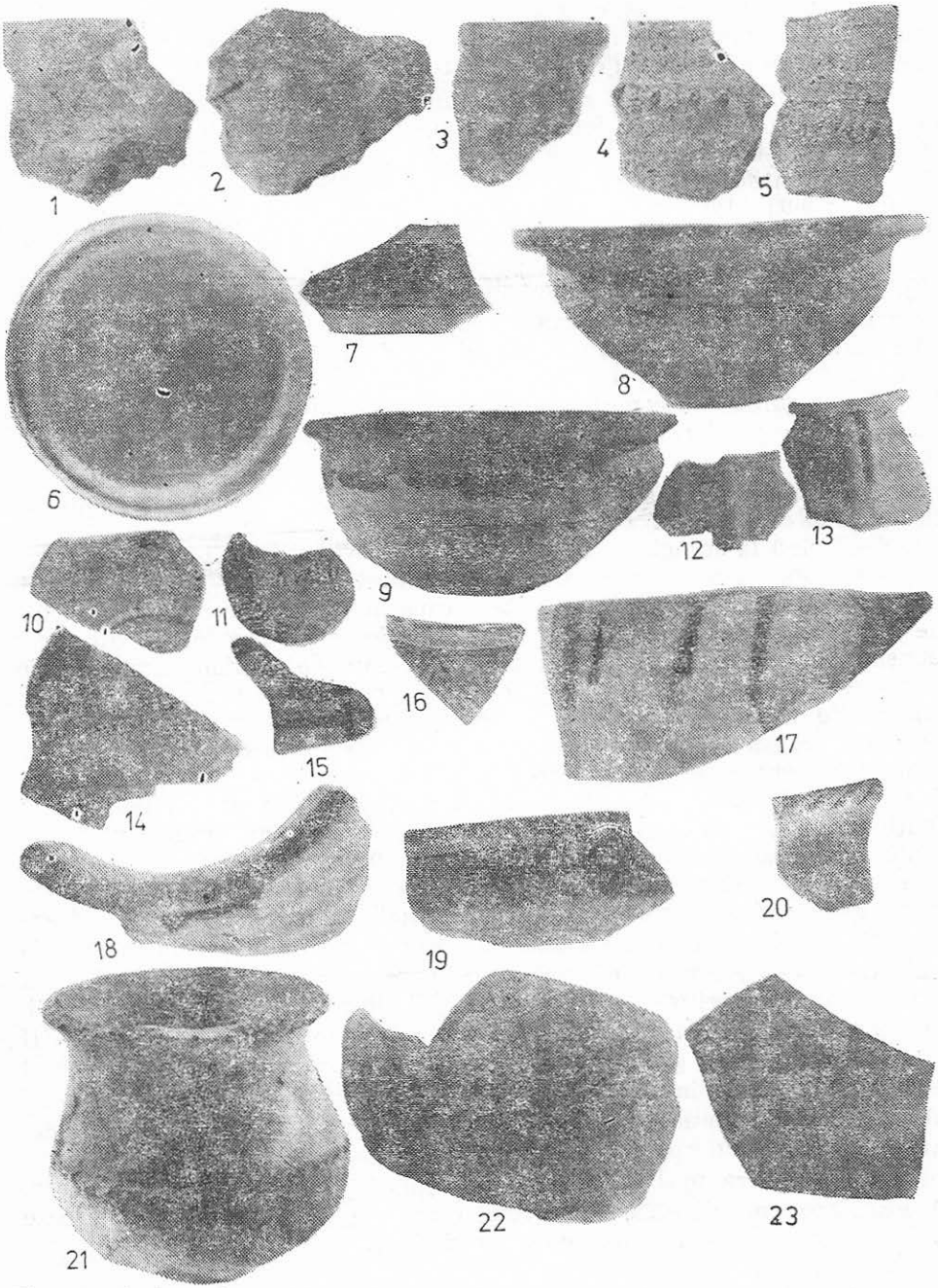

Fig. 23 : 1—5 — Ceramică getică lucrată cu mîna ; 6—19, 22—23 — fragmente ceramice romane ; 20—21 — ceramică getică de epocă romană.

https://biblioteca-digitala.ro

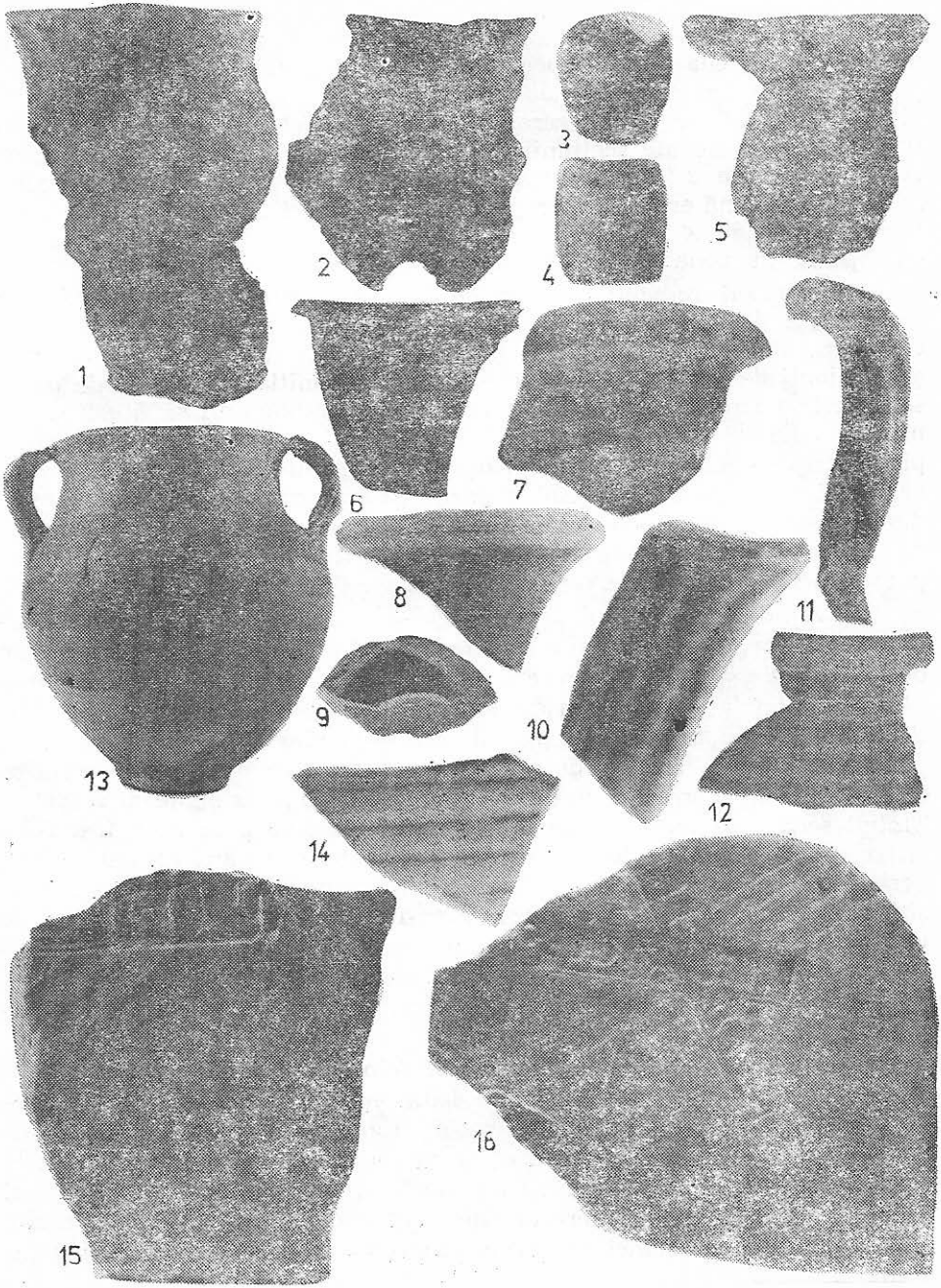

Fig. 24 : 1—2, 5 — Fragmente ceramice de tip sarmatic ; 3—4 — vase miniaturale ; 6—12 — fragmente ceramice romane și romano-bizantine ; 13—14 — cărămizi ștampilate.

https://biblioteca-digitala.ro

Cercetările întreprinse au dus de asemenea la descoperirea mai multor gropi menajere din epoca romană. O asemenea groapă a fost surprinsă între adîncimile de 1,30—1,95 m în caroul 3 al secţiunii S 3 ; o alta, cuprinzînd fragmente ceramice, olane şi ţigle caracteristice, descoperită în caroul 4 ale secţiunii S 2 străpungea nivelele mai vechi pînă la adîncimea de 2,35 m. În secţiunea S 1 o astfel de groapă, a cărei adîncime maximă era de 1,98 m, a apărut în caroul 10, iar o alta, de mari dimensiuni (2,60 × 2,40 m) şi adîncă de 2 m de la suprafaţa solului, s-a descoperit în zona carourilor 6—7.

Tot epocii romane îi aparţine un cuptor fragmentar, erodat în mare parte de apele Dunării (fig. 11/1, 2 ; 16/3, 4). Acesta, de formă circulară, avea focarul săpat în pămîntul steril. În focar s-au construit apoi pilonii de susţinere ai camerei de ardere, iniţial în număr de patru sau cinci, dintre care se păstrau doar trei în momentul săpăturii. Pilonii, înalţi de circa 70 cm şi groşi de 30—32 cm, erau construiţi din chirpici nearşi — întăriţi ulterior prin arderi repetate — fragmente de cărămizi şi de olane. Peste piloni şi focar s-a construit din chirpici de mari dimensiuni, fragmente de cărămizi şi de olane lipite cu lut, platforma de ardere a vaselor, groasă de circa 20 cm. În platformă au fost rezervate orificiile de tiraj, din care se păstrau zece.

Pornind de la nivelul platformei s-a construit apoi camera de ardere a vaselor, cu o grosime a pereţilor de 24 cm, folosindu-se fragmente de olane, ţigle şi cărămizi. Pereţii camerei de ardere, distruşi de locuirea ulterioară, feudal-timpurie şi erodaţi de ape, se păstrau doar pe o înălţime maximă de 45 cm. Atît pereţii focarului, pilonii de susţinere, cît şi platforma ori camera de ardere au fost acoperite cu un strat de lut gros de 1—1,5 cm. Diametrul iniţial al cuptorului era probabil de circa 1,50 m. Ţinînd seama de forma şi de dimensiunile sale, se pare că a fost folosit pentru arderea vaselor. În umplutura camerei de ardere s-au descoperit atît fragmente de olane şi de cărămizi provenite din pereţii prăbuşiţi, uneori zgurificate din cauza intensităţii arderii, cît şi deşeuri de vase. În apropierea cuptorului au fost recoltate mari cantităţi de fragmente de vase, reprezentînd probabil deşeuri de fabricaţie (fig. 25/12—20 ; 26/1—17). Pe baza inventarului ceramic cuptorul de la Gura Canliei pare să dateze din secolul IV e.n.

Cuptoare circulare, cu platformă, folosite tot pentru arderea vaselor ori a obiectelor mărunte, datînd din epocile arhaică, clasică şi elenistică s-au descoperit la Histria [65]. Un cuptor de aceeaşi formă, folosit pentru arderea vaselor şi prevăzut cu un pilon central, s-a descoperit la Rasova [66]. Între anii 1970—1972 au fost cercetate la Dervent, pe malul drept al Dunării, în apropiere de şantierul Păcuiul lui Soare, mai multe cuptoare, între care cinci de formă circulară, de mici dimensiuni, pen-

[65] M. Coja Histria, V. Bucureşti-Paris, 1979, p. 18—37.
[66] M. Irimia, *Descoperiri arheologice recente la Rasova (jud. Constanţa)*, în acest volum.

https://biblioteca-digitala.ro

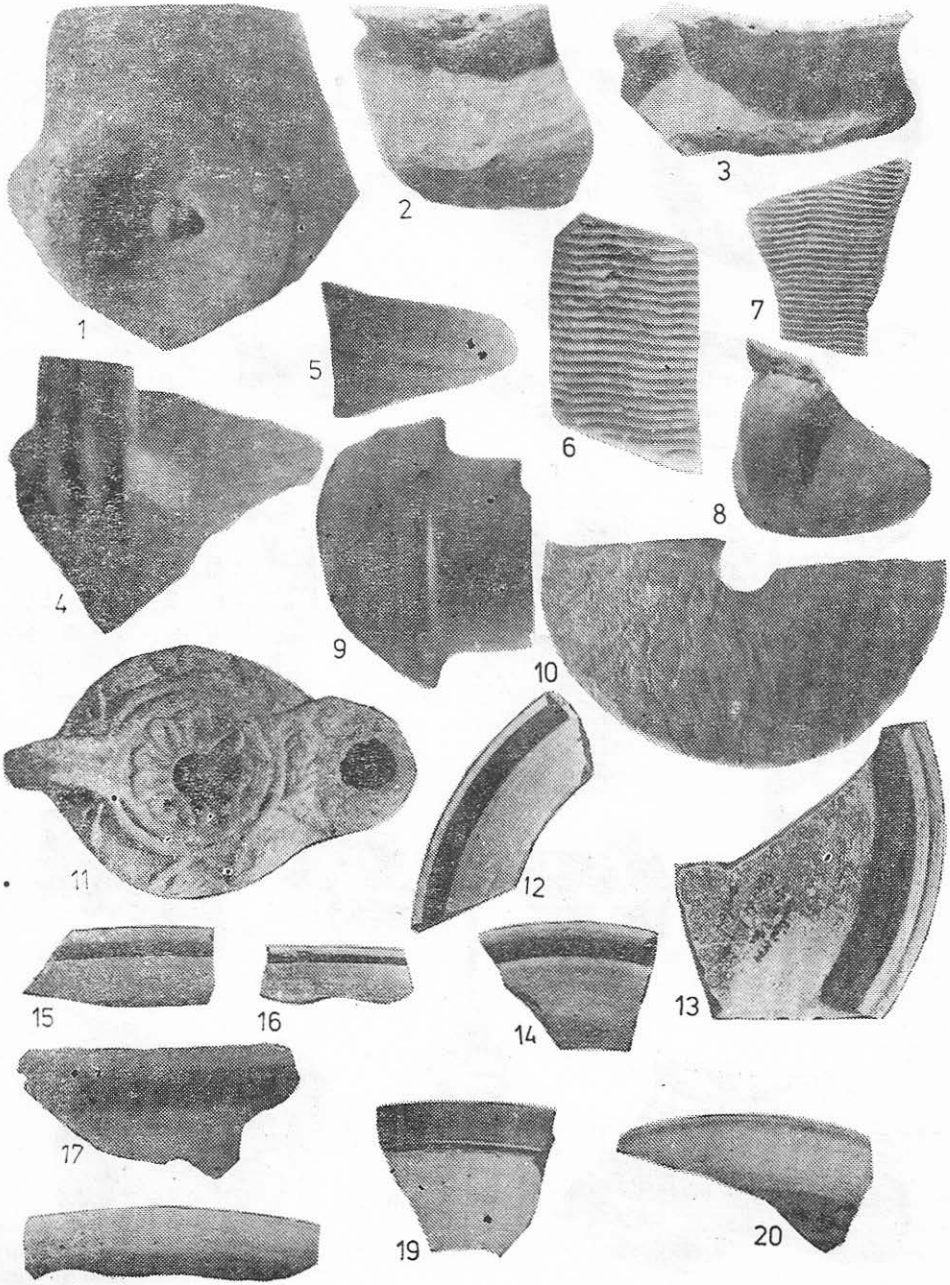

Fig. 25 : 1--8 — Fragmente ceramice romano-bizantine ; 9 — tub fragmentar de apeduct ; 10 — fragment de roată cioplită dintr-o olană ; 11 — opaiţ ; 12—20 — fragmente ceramice descoperite în zona cuptorului roman.

https://biblioteca-digitala.ro

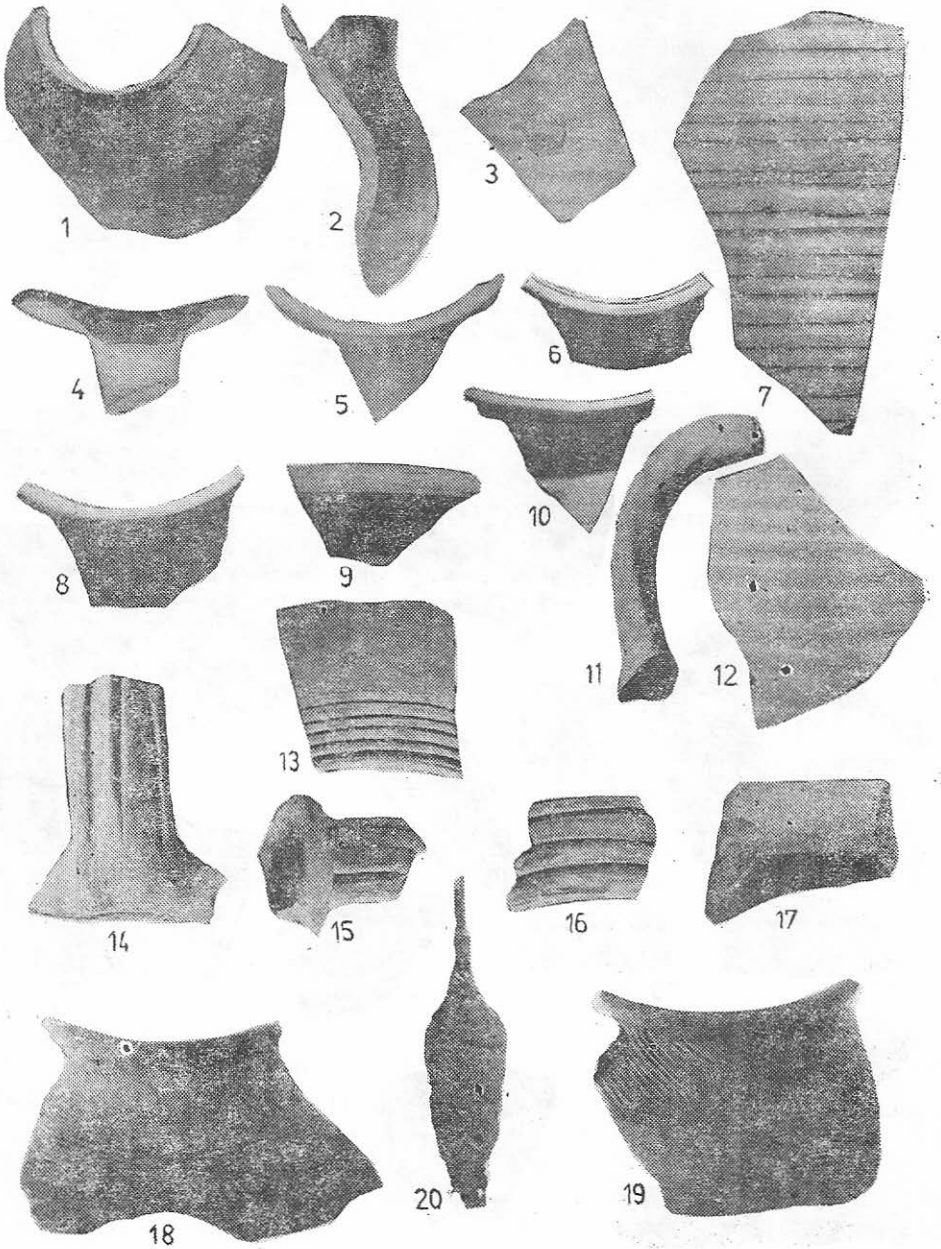

Fig. 26: 1—17 — Fragmente ceramice din zona cuptorului roman; 18—19 — fragmente ceramice feudale-timpurii (19 — pe vatra cuptorului de copt); 20 — vîrf de săgeată feudal-timpuriu.

https://biblioteca-digitala.ro

tru ars ceramică [67]. Ele se datează în secolul II — începutul secolului III e.n. Un cuptor de formă aproximativ circulară, folosit probabil tot pentru arderea vaselor, a fost descoperit la Adamclisi, în afara zidului de incintă al cetății, lîngă poarta de sud [68]. Focarul săpat în pămînt steril, avea doi piloni de susținere a platformei de ardere, construiți din chirpici și un canal de alimentare cu combustibil. Cuptorul, datînd probabil de la sfîrșitul secolului IV sau începutul celui următor [69], era tăiat de o construcție din secolul VI e.n.

Instalația în discuție de la Gura Canliei se apropie și de cuptorul dreptunghiular pentru ars bombarde din ceramică, descoperit în anul 1958 la Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea [70]. Acesta avea în mijloc un stîlp de cărămizi, gros de 60 cm, iar în colțuri alți stîlpi susținători mai mici. Pe acești stîlpi s-a construit platforma de ardere, din fragmente de țigle așezate vertical și legate cu pămînt ; acestora li s-a suprapus un alt rînd de țigle așezate orizontal. Cuptorul de la Telița a fost datat în secolul IV e.n.[71].

Un alt cuptor, de formă rectangulară, folosit probabil pentru arderea materialelor de construcție și al cărui focar avea trei arcade de cărămizi susținute de pilaștri, s-a descoperit în punctul Capul Bisericuța, din apropierea cetății Argamum [72]. Instalația a fost datată în secolele IV—VI e.n.

În secțiunea S 4, efectuată în anul 1980, au fost descoperite de asemenea resturile unor complexe de locuire din epoca romană. Astfel, în carourile 7—8 au fost sesizate la adîncimea de 1,50—1,70 m urmele unei arsuri intense care aparține probabil unei locuințe, iar în carou-

---

[67] Cuptoarele nr. 5, 6, 7, 11, 15 ; sînt formate din focar, platforma de ardere a ceramicii (grătar) și camera de ardere a vaselor. Au fost săpate direct în pămînt galben, steril. În toate cazurile, pereții camerei de ardere, arși pe o grosime de numai 12—15 cm, sînt prost conservați. Platformele de ardere, aproximativ circulare, au diametrul de 1,20—1,30 m. Sînt prevăzute cu orificii de tiraj rotunde sau pătrate, al căror număr variază între 7 și 11. Focarele, lucrate îngrijit, înalte de aproximativ 45—50 cm, aveau vetrele ovale, bine arse. Cuptoarele prezentau cîte un mic culoar de alimentare — *furnium* — săpat tot în pămîntul steril, precum și un spațiu pentru alimentarea cu combustibil și evacuarea cenușii — *praefurnium*. Săpăturile au fost efectuate de autorul acestui articol.

[68] Săpături efectuate în anul 1975 de R. Ocheșeanu și Gh. Papuc. Instalația este prezentată pe scurt de Gh. Papuc în *Tropaeum Traiani*, 1. București, 1969, p. 66 și fig. 45.

[69] Datarea se bazează mai ales pe descoperirea unei monede de la sfîrșitul secolului IV în cenușa din apropiere, considerată ca aparținînd probabil cuptorului amintit. Autorii săpăturilor au constatat prezența în zonă a unor elemente care ar indica existența mai multor cuptoare, necercetate încă.

[70] Informație G. Simion, Muzeul „Delta Dunării" — Tulcea.

[71] Pe baza monedelor descoperite în camera de ardere și în groapa bombardelor, dintre care una reprezintă o emisiune de la Constantius II (337—361).

[72] M. Coja, Peuce, 6, 1977, p. 165—166.

https://biblioteca-digitala.ro

rile 1—3 au apărut resturile altei locuințe de suprafață din care s-a păstrat doar temelia de piatră a unui zid [73].

Materialul arheologic de epocă romană și romană tîrzie este relativ divers. Perioadei timpurii îi putem atribui mai multe exemplare specifice. Astfel, în caroul 8 al secțiunii S 2, la adîncimea de 1,30 m a fost descoperită o farfurie fragmentară (fig. 14/11 ; 23/6) cu buza lată, răsfrîntă, arcuită, ornamentată pe margine cu o canelură. Corpul scund, puțin bombat și fundul inelar. Argilă fină gălbuie-cărămizie cu angobă roșie intensă, parțial corodată. Dimensiuni : înălțimea 5 cm, diametrul maxim 26,5 cm, diametrul fundului 10,4 cm. Inv. 21 528.

Unele exemplare relativ asemănătoare au fost datate în a doua jumătate a secolului II î.e.n.[74], dar forme apropiate întîlnim și în perioada romană tîrzie.

Un fragment de castron, cu pereții oblici și umărul proeminent, iar cu buza ușor carenată, răsfrîntă puțin, este ornamentat cu frunze, în tehnica barbotinei (fig. 15/6 ; 23/7). Pastă roșie, angobă roșie-intensă. Sub decor apare incizată o linie adîncă, orizontală. Ceramică asemănătoare a fost datată în secolul II, începutul secolului III e.n.[75].

În caroul 2 al secțiunii S 2, la adîncimea de 1,30—1,55 m au fost descoperite două castroane fragmentare lucrate la roată. Un exemplar (fig. 14/13 ; 23/8) are corpul înalt, tronconic, puțin bombat și buza lată, răsfrîntă, puțin oblică. Pe marginea buzei prezintă o incizie continuă, circulară, iar pe umăr două caneluri orizontale. Fundul plat, profilat. Pastă albă-roză, aspră, cu nisip negru, fin. Sub buză și pe partea inferioară a corpului prezintă pete negre-cenușii și maronii datorate arderii secundare. Dimensiuni : înălțimea 8 cm ; diametrul maxim 18,5 cm. Inv. 21 519.

Cel de-al doilea (fig. 14/12 ; 23/9), are corpul de asemenea tronconic, umărul proeminent, buza puțin îngroșată spre exterior, cu marginea lată orizontală ; spre interior buza prezintă un „prag" unghiular, bine marcat. Pastă albă-gălbuie, cu nisip negru, fin. În exterior prezintă cîteva pete negre-cenușii, datorate arderii secundare. Inv. 21 236.

Exemplarele aparțin unei categorii ceramice a cărei pastă conține multă humă alburie și care este foarte răspîndită în zona Dunării și în

---

[73] M. Irimia, *Cercetări arheologice în așezarea hallstattiană de la Gura Canliei (1980)*, Brașov, 1981, în Materiale, 14 — sub tipar.

[74] Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976, p. 125 tipurile 6—7 și pl. LXX, nr. 858, 866 ; Idem, *Necropola daco-romană de la Locusteni*, Craiova, 1980, p. 69, tipurile 1—2, pl. XL/4, 2 ; A. Opaiț, Peuce, 8, 1980, p. 339 (strachină), pl. XIV/2.

[75] Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, p. 50—52 și pl. XVIII/218 ; XIX/224, 230 ; Gh. Ștefan, SCIV, 9, 1958, 1, p. 61 și urm. ; B. Sultov, *Actes du premier Congrès International des études balkaniques et sud-est européennes*, II, Sofia, 1969, p. 488.

https://biblioteca-digitala.ro

vecinătatea ei [76]. Unele castroane, avînd forme asemănătoare, au fost datate în secolul II și în prima jumătate a secolului III e.n.[77].

În aceeași perioadă se datează și unele fragmente de căniţe (fig. 15/3, 4 ; 23/12, 13), inițial de formă globulară sau ovoidală, lucrate din argilă gălbuie-cărămizie, acoperite uneori cu angobă roșcată sau maronie, fragmentele de străchini și farfurii cu pasta roșie, fină, acoperite cu angobă roșie și impresiuni dispuse în cercuri concentrice (fig. 23/10, 19), ori fragmente de oale ornamentate cu „rotița" (fig. 23/14). Ceramica amintită aparține unei categorii larg răspîndite, cu numeroase analogii în Dobrogea, ca și în alte regiuni.

Cercetările au scos la iveală de asemenea mai multe opaiţe romane [78]. Un exemplar fragmentar (fig. 23/15) descoperit în caroul 7 al secțiunii S 1, dar în nivelele epocii feudale timpurii, unde a ajuns în urma răscolirii straturilor mai vechi, aparține probabil tipului cu ștampilă (Firmalampen). Are discul plat, adîncit, mărginit de un brîu în relief, care se desface în dreptul ciocului, formînd un canal lung ; pe bordură prezintă un mic buton ornamental. Argilă fină gălbuie-roșcată, cu urme de vopsea roșie. Inv. 21 188.

Dintr-un alt opaiţ fragmentar, aparţinînd aceluiași tip, (fig. 15/7 ; 23/11), descoperit în zona așezării, se păstrează doar o parte din bazin și fundul mărginit de un cerc în relief. Pe fund se află ștampila IANVARI (cu IA și NV în ligatură). Argilă fină roșcată-gălbuie, acoperită cu vopsea roșie maronie. Inv. 21 636. Opaiţele cu ștampila lui *Ianuarius*, răspîndite în mai multe variante [79], au cunoscut o mare circulaţie în provinciile de apus ale Imperiului, răspîndindu-se în răsărit atît în Dacia cît și în Moesia Inferior [80]. Exemplarul aparţine unei variante produsă într-o officină locală. S-a arătat că data de confecționare a acestor opaiţe nu pare a fi mai veche de prima jumătate a secolului II e.n.[81], dar că au apărut și în complexe arheologice din prima jumătate a secolului III e.n.[82]

---

[76] Formele de vase cele mai frecvente, a căror pastă conținea multă humă (caolin ?) sînt cănile trilobate, căniţele cu o toartă, străchinile și castroanele ; cf. M. Irimia, Pontica, 7, 1974, p. 130 și fig. 28/1 (Rasova) ; A. Rădulescu, Pontica, 8, 1975, p. 336—337, 343 și pl. IV/1—2 ; IX (Cernavodă) ; I. Bogdan-Cătăniciu, Al. Barnea, *Tropaeum Traiani*, I, p. 182 și fig. 146, 148 N II 4(7) etc. (Adamclisi) ; A. Opaiţ, *op. cit.*, p. 330 (castroane), pl. II/2 ; p. 336 (căniţe), pl. VIII/3. Fragmente ceramice sau chiar exemplare întregi aparţinînd acestei categorii s-au descoperit de asemenea la Ostrov, Izvoarele, Sacidava, Capidava, Troesmis, Dinogeţia etc., fapt ce ar putea pleda, eventual, pentru existenţa în zonă a unor ateliere ceramice care utilizau argila locală cu un conţinut ridicat de humă.

[77] Gh. Popilian, *op. cit.*, p. 121, tipul 5 (nr. 780—793).

[78] Vezi și M. Irimia, *Cercetări arheologice la Gura Canliei (1980)*, Materiale, 14 — sub tipar.

[79] N. Gostar, Arh. Mold., 1, 1961, p. 165—166, 183, 193 ; Dorin Alicu, Dacia, NS, 20, 1966, p. 214—215, 218.

[80] N. Gostar, p. 183 ; Dorin Alicu, *loc. cit.* ; I. Micu, Analele Dobrogei, 1928, p. 81.

[81] N. Gostar, *loc. cit.*

[82] Dorin Alicu, *op. cit.*, p. 214.

https://biblioteca-digitala.ro

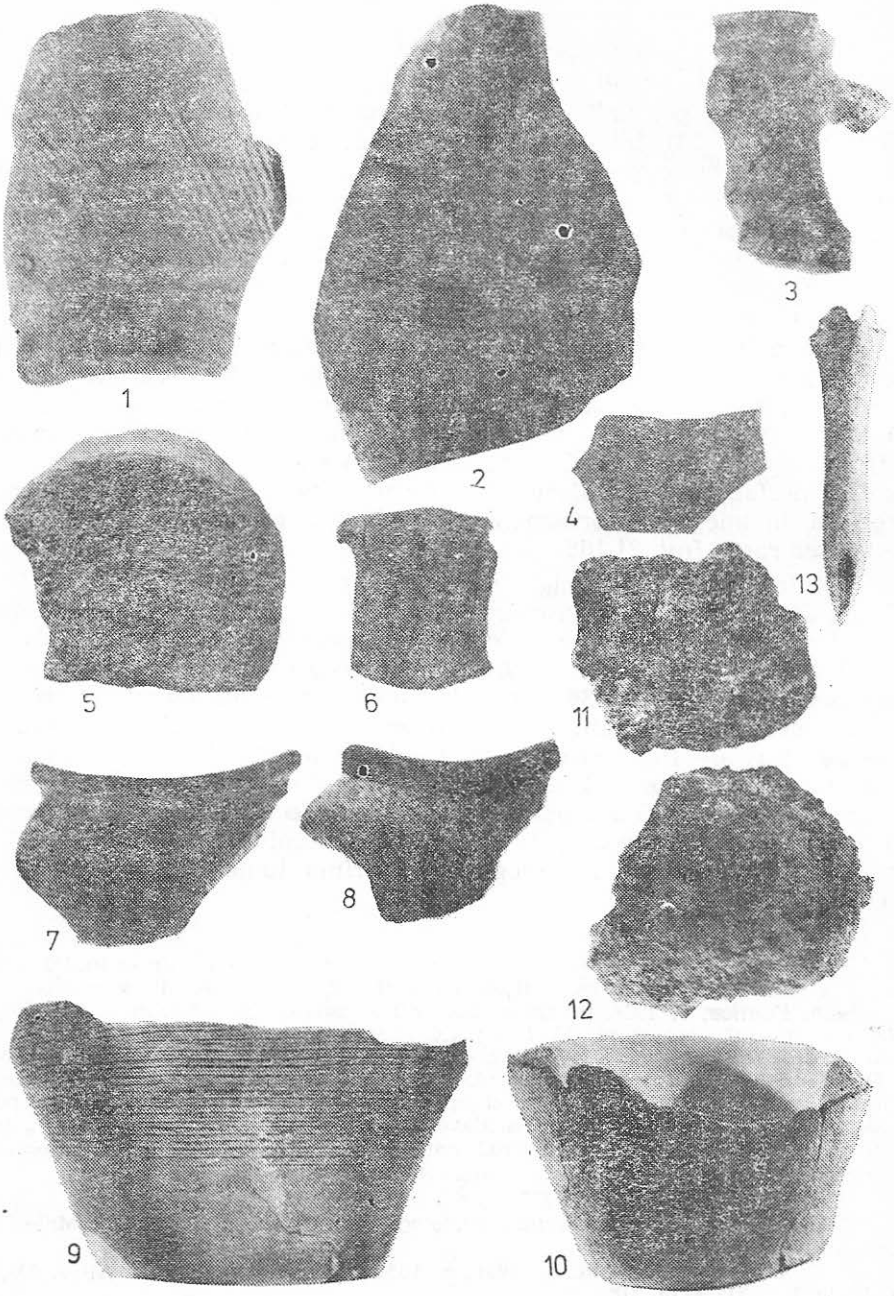

Fig. 27 : 1—5, 7—10 — Fragmente ceramice feudale-timpurii (2—3 — smălțuite ; 4 — fragment cenușiu cu decor în rețea ; 5 — fund de vas cu marcă de olar) ; 6 — nicovală portativă (batcă) ; 11—12 — bucăți de zgură de fier ; 13 — împungător de os.

https://biblioteca-digitala.ro

Un opaiţ descoperit de asemenea în perimetrul aşezării, dar în partea de nord a pîrîului Canliei, nesondată, are corpul alungit, cu ciocul în prelungire. Discul este mic, cu bordura înclinată, decorată cu frunze de viţă, struguri şi lujeri. Orificiul de alimentare, dispus în partea centrală, este înconjurat de o rozetă şi două nervuri concentrice în relief. Toarta lamelară, canelată. Fundul e marcat de un cerc imprimat. Lut roz, vopsea roşie, parţial corodată. Dimensiuni : lungimea 8,5 cm ; diametrul 5,4 cm ; înălţimea 3 cm. Inv. 21 709 (fig. 25/11). Se apropie de unele exemplare datate în secolele III—IV e.n.[83], dar pare să aparţină, totuşi, unei perioade mai tîrzii [84].

În caroul 6 al secţiunii S 3, la adîncimea de 1,35 m, în strat arheologic de epocă romană, a fost descoperită o oală-borcan getică, fragmentară, lucrată cu mîna, cu corpul bombat, gîtul relativ înalt, profilul concav şi buza răsfrîntă (fig. 23/21). Pe umăr prezintă un brîu alveolat ; marginea exterioară a buzei este de asemenea alveolată. Pastă cărămizie în spărtură, cenuşie-maronie la exterior, cu pete negre datorate arderii secundare. Prezintă în compoziţie nisip şi cioburi pisate. Dimensiuni : înălţimea rămasă, 0,165 m ; diametrul gurii 0,157 m. Inv. 21 234.

Oalele getice de acest tip sînt relativ numeroase ; întîlnim exemplare asemănătoare la Enisala [85], Alimanu [86], precum şi în aşezări rurale, centre urbane, militare sau necropole din Dacia romană [87] sau din afara provinciei [88]. După cum s-a arătat [89], originea oalelor-borcan de acest tip o reprezintă vasele apropiate din secolul I î.e.n. Ele vor continua să rămînă forme ceramice tradiţionale deco-getice, în complexele arheologice daco-romane de la sfîrşitul secolului I — secolele II—III e.n.[90] Fără a

---

[84] C. Iconomu, *Opaiţe greco-romane*, Constanţa, 1967, p. 24 (tip XXVI), nr. 670—685 şi fig. 47.

[84] Dacă avem în vedere analogia cu exemplarul de la p. 154, fig. 206 (nr. 804), nedatat, sau cu altele, din sec. IV—V (T. Szentlleky, *Ancient Lamps*, Budapesta, 1969, nr. 208 ; I. Bogdan-Cătăniciu, Al. Barnea, *op. cit.*, p. 188, fig. 164, NV9(1).

[85] M. Babeş, SCIV, 22, 1971, 1, p. 25—27 şi fig. 6/1, 2—3 ; 7/1, 2, 4 ; 8/2.

[86] C. Scorpan, Pontica, 7, 1974, p. 240 şi fig. 4, 5.

[87] Cum ar fi Soporul de Cîmpie (D. Protase, Dacia, NS, 13, 1969, p. 301—302, fig. 9/2) ; Ocna Sibiului (Idem, Apulum, 7/1, p. 232 şi urm., fig. 3, 4) ; Govora-Sat (Em. Moscalu, SCIV, 21, 1970, 4, p. 659—660) ; Stolniceni (D. Tudor, SCIV, 18, 1967, p. 655—660 şi fig. 2, 3 ; Gh. I. Petre, SCIV, 19, 1968, 1, p. 147) ; Cîrcea, Leu-Albota, Dobrun (Gh. Polilian, *Ceramica romană din Oltenia*, p. 132) ; Ocniţa (Gh. I. Petre, SCIV, 17, 1966, 1, p. 27, fig. 6/1—2) ; Locusteni (Gh. Popilian, *Necropola daco-romană de la Locusteni*, p. 78—80, pl. XLIII/5, 6 ; XLV/3) etc.

[88] La Chilia (S. Morintz, Dacia, NS, 5, 1961, p. 406, fig. 6/2) ; Militari (Vlad Zirra, Gh. Cazimir, Cercetări arheologice în Bucureşti, I, 1963, p. 52, fig. 8/1—2) ; Mătăsaru (Gh. Bichir, Eug. Popescu, Materiale, IX, 1970, p. 277—278 şi fig. 6/1) ; Străuleşti (M. Constantiniu şi P. I. Panait, Materiale de istorie şi muzeografie, 6, 1968, p. 44—64, fig. 7/5, 9, 10, 11). Tipul de oală-borcan este întîlnit de asemenea la carpi (Gh. Bichir, *Cultura carpică*, Bucureşti, 1973, p. 65, pl. XLIV/2, 4) si la dacii liberi din nordul şi vestul Transilvaniei (S. Dumitraşcu, T. Bader, *Aşezarea dacilor liberi de la Medieşul Aurit*, Baia Mare, 1967, pl. XV/5).

[89] I. H. Crişan, *Ceramica geto-dacică. Cu privire specială la Transilvania*, Bucureşti, 1969, p. 162—163 şi fig. 76).

[90] M. Babeş, *op. cit.*, p. 30—31 ; Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 660 ; Al. Barnea, SCIVA, 25, 1974, p. 110—111 şi fig. 5/2.

https://biblioteca-digitala.ro

putea realiza o încadrare mai precisă a exemplarului de la Gura Canliei, considerăm că el aparţine tot acestei perioade. Tipului amintit îi aparţin şi alte fragmente, dintre care unul (fig. 23/20), descoperit în caroul 2 al secţiunii S 2, are crestată oblic marginea exterioară a buzei. Menţionăm de asemenea, descoperirea unor fragmente de ulcioare—amorfe (între care şi toarte — inv. 21 378), de tipul celor de la Enisala, Visterna [91], Histria [92], Mangalia [93], Alimanu [94] etc. datate în aceeaşi perioadă.

Printre materialele arheologice aparţinînd epocii romane au fost descoperite şi cîteva fragmente ceramice de tip sarmatic. Astfel, în caroul 8 al secţiuni S 1 (fig. 24/1), în caroul 10 al secţiunii S 4 (fig. 24/2), la adîncimea de 1,20—1,30 m, precum şi în zona aşezării, în mod întîmplător (fig. 24/5), au apărut fragmente de vase-borcan cu pereţii arcuiţi şi buza răsfrîntă. Au suprafaţa exterioară gălbuie-maronie sau maronie-brună, cu urme negre datorate arderii secundare. Pasta conţine multe ingrediente : cioburi pisate, nisip cu bobul mare, chiar pietricele, uneori scoici şi pleavă. Suprafeţele vaselor sînt neuniforme, aspre. Tot sarmatice ar putea fi, eventual şi două vase miniaturale, cu corpul aproape cilindric (fig. 24/4) sau puţin bombat (fig. 24/3) descoperite în caroul 4 al secţiunii S 2, la o adîncime de 1,10 m de la suprafaţa solului. Exemplarele amintite sînt străpunse sub bază de cîte patru orificii, dispuse în cruce. Pastă grosieră, cenuşie-gălbuie. Dimensiuni : înălţime : a) 4 cm ; b) 3,8 cm ; diametrul maxim : a) 3,8 cm ; b) 4 cm. Inv. a) 21 535 ; b) 21 536.

Fragmentele ceramice par să provină de la vase asemănătoare celor descoperite la Jugureanu, Ruşeţu [95], Dorobanţu [96], Ulmeni — Olteniţa [97], Olteniţa — Reni [98], Tîrguşor [99] etc. Cele mai numeroase descoperiri sarmatice din zona extracarpatică a României au fost datate în secolul II — prima jumătate a secolului III [100], perioadă în care putem încadra şi materialele ceramice amintite mai sus.

Cercetările de pînă acum au scos la iveală puţine monede antice. În afara sestertului amintit, din anul 97 e.n.[101], menţionăm şi descoperirea întîmplătoare a unui denar roman imperial din timpul lui Marcus Aurelius [102].

AR ↓ 2,70 gr, 17 mm.

BMC IV, p. 128, nr. 875, pl. 18.15

Roma, anii 155—156 e.n. Inv. 46 250

---

91 M. Babeş, *op. cit.*, p. 28 şi fig. 3/1—4 ; 8/1.
92 P. Alexandrescu, Histria, II, p. 206—207 şi pl. 99.
93 C. Iconomu, Pontice, 1, 1968, p. 250 şi fig. 10.
94 C. Scorpan, *op. cit.*, p. 239 şi fig. 1.
95 Gh. Bichir, Pontica. 5, 1972, p. 145 şi pl. IV/1—2 ; 5—6.
96 *Ibidem*, p. 145 şi pl. V/4 ; XIX/4.
97 S. Morintz, B. Ionescu, SCIV, 19, 1968, 1, p. 109—111 şi fig. 14/5.
98 *Ibidem*, p. 100—102 şi fig. 6/2, 4.
99 Gh. Diaconu, *Tîrguşor*, Bucureşti, 1965, p. 19—29 şi pl. XI/2, 3 ; XIV/2 etc.
100 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 169.
101 *Supra*, nota 64.
102 Identificare Antoaneta Vertan.

https://biblioteca-digitala.ro

Alte cîteva monede apărute sînt complet ilizibile.

În sectorul de sud-vest al așezării, afectat de lucrărilor agricole, cu ocazia arăturilor a fost descoperit, în anul 1979, un altar din secolul III e.n., dedicat lui Cautes [103].

Din zona erodată de Dunăre au fost recuperate de asemenea și cîteva țigle sau cărămizi ștampilate [104]. Astfel, pe o cărămidă fragmentară (...x...x 5,7 cm), care prezintă pe suprafața exterioară și urmele unor caneluri paralele, superficiale, apare imprimată inscripția LEG (io) XI CL (audia) P (ia) F (idelis). Ștampilă dreptunghiulară (...x 3,2 cm) mărginită de o linie în relief imprimată inegal și scriere inversată (?). Înălțimea literelor — între 1,8—2,2 cm. Inv. 21 178 (fig. 14/8 ; 24/15).

Pe o altă cărămidă (...x 27,2 x 4,8 cm) apare imprimată de patru ori aceeași inscripție : LEG (io) XI CL (audia) P (ia) F (idelis). Ștampile dreptunghiulare identice (14,7 × 3 cm), suprapuse două cîte două, mărginite de cîte o linie în relief și scriere inversată. Înălțimea literelor între 1,8—2 cm. Inv. 21 177 (fig. 14/9 ; 24/16).

Cărămizile și țiglele cu ștampila legiunii a XI-a Claudia sînt relativ frecvente în acest spațiu, dată fiind prezența unității respective la Durostorum [105]. Cărămizi ștampilate ale aceleiași legiuni sînt semnalate, în afară de Durostorum și de localitatea Ostrov [106] din apropiere, la Izvoarele [107], Capidava [108] sau chiar pe litoral, la Tomis și Callatis [109], pre-

---

[103] M. Bărbulescu, în acest volum.

[104] O cărămidă ștampilată, descoperită în anul 1972 de colegul Valeriu Sîrbu, se află la Muzeul din Călărași. O țiglă asemănătoare, apărută în anul 1980, la M. Irimia, *Cercetări arheologice la Gura Canliei (1980)*, Materiale, 14 — sub tipar.

[105] Ion N. Dianu, *Istoria Legiunii XI Claudia și originea orașului Durostor (Silistra)*, București, 1888 ; B. Filow, *Die Legionen der Provinz Moesia von Augustus bis auf Diocletian*, Leipzig, 1906, passim ; G. Popa-Lisseanu, *Încercare de monografie asupra cetății Dîrstorului*, Silistra, 1913 ; V. Christescu, *Istoria militară a Daciei*, București, 1937, passim ; R. Vulpe, DID, II, 1968, p. 96 ; A. Aricescu, *Armata în Dobrogea romană*, București, 1977, p. 37—41 etc.

[106] V. Culică, Pontica, 3, 1970, p. 365—377 ; tot aici și bibliografia referitoare la descoperirile mai vechi ; Idem, Dacia, NS, 22, 1978, p. 225—237.

[107] Fragmentul de țiglă descoperit în punctul „Valea cu Tei" și avînd inscripția [LEG] XI PONT se află în colecția școlii generale din satul Canlia, com. Lipnița. Dimensiuni : lungimea 8 cm ; lățimea 3,5 cm. În cazul în care ea aparține într-adevăr legiunii amintite, ar fi de reținut și atributul PONT(ICA ?) și care, după informațiile noastre actuale nu a mai apărut pe alte ștampile. Prezentăm cu acest prilej și un fragment de țiglă provenit din aceeași colecție, descoperit tot la „Valea cu Tei", care poartă ștampila (LEG V ? MAC(EDONICA ?) ;dimensiuni : 5×2,6 cm. În cadrul în care întregirea propusă e corectă ar fi de reținut, printre altele, apariția în aceeași localitate a ștampilelor ambelor legiuni precum și punctul sudic, relativ îndepărtat, în care se semnalează o ștampilă a unității militare de la Troesmis. Un document epigrafic relativ recent descoperit la Sacidava (dealul Muzait, satul Dunăreni), arăta că, teritoriul supravegheat de legiunea a V-a Macedonica îngloba, într-o anumită perioadă, și această localitate (cf. C. Scorpan, Pontica, 10, 1977, p. 160—162), aflată la numai 20—22 km nord—nord est de Izvoarele.

[108] Gr. Florescu, *Capidava*, București, 1958, p. 15. De reținut și opinia exprimată de A. Aricescu, *op. cit.*, p. 38, după care Legiunea a XI-a Claudia și-a extins teritoriul pînă la Capidava abia după anul 167 e.n., anterior regiunea aflîndu-se sub supravegherea Legiunii a V-a Macedonica.

[109] A. Rădulescu, Actes du IXe Congrès international d'Etudes sur les frontières romaines, Mamaia, 6—13 septembrie 1972, București-Köln-Wien, 1974, p. 127.

https://biblioteca-digitala.ro

cum și în stînga Dunării, în mai multe locuri [110]. Cu toate că o serie de izvoare antice atestă prezența la Dunărea de Jos a unității amintite pînă la începutul secolului IV [111], s-a arătat recent [112] că țiglele și cărămizile care poartă ștampilele cu epitetul P (ia) F (idelis) ar aparține perioadei cuprinse între data instalării legiunii a XI-a Claudia la Durostorum [113] și începutul secolului III. Aceasta permite încadrarea exemplarelor de la Gura Canliei în intervalul menționat.

Cercetările au scos la iveală și materiale ceramice care pot fi datate în secolele III—IV. Astfel, în caroul 8 al secțiunii S 2, la adîncimea de 1—1,10 m au fost descoperite fragmente de talere (sau tipsii) cu pereții puțin oblici și buza lată, orizontală, răsfrîntă. Pe partea superioară a buzei se află două sau trei caneluri concentrice, largi. Fundul este plat. Sînt relativ joase, cu înălțimea de 5—6 cm. Argilă albă-gălbuie, aspră, cu urme negre la exterior și interior datorate arderii secundare (fig. 15/8). Inv. 21 532. Se aseamănă unor exemplare descoperite la Troesmis [114], Adamclisi [115], Sacidava [116], precum și în Oltenia [117], Transilvania [118] etc. Tipul amintit poate fi întîlnit încă din secolul II, dar continuă și în cele următoare [119].

În caroul 6 al secțiunii S 3, la adîncimea de 1 m, a fost descoperită o oală-crater de mari dimensiuni cu partea inferioară tronconică, bombată, umărul proeminent, teșit, gîtul larg, aproape cilindric și baza cu marginea lată, orizontală. Are fundul mic, puțin concav, iar torțile late, în bandă, concave spre interior și prevăzute cu cîte două caneluri adînci, longitudinale, la exterior. Pastă gălbuie, fină. La exterior, partea superioară a vasului, pînă sub diametrul maxim este acoperită cu angobă maronie roșcată. Dimensiuni : înălțimea 26,8 cm ; diametrul maxim 22 cm ; diametrul gurii 18,2 cm. Inv. 21 516 (fig. 24/13).

Acest tip de vas are la bază craterele elenistice și romane timpurii [120]. Întîlnim exemplare întru-cîtva asemănătoare, datînd din secolul

---

[110] La Drajna de Sus, Romula, Buridava și Slăveni ; cf. D. Tudor, *Oltenia romană* [4], București, 1978, passim ; de asemenea la Tîrgușorul Vechi (cercetări Gh. Diaconu) și Pietroasele (apud V. Culică, Dacia, NS, 22, 1978, p. 231—232 și nota 24).

[111] A se urmări la A. Aricescu, *op. cit.*, p. 108.

[112] V. Culică, *op. cit.*, p. 230—231.

[113] După încheierea războaielor dacice, cel mai tîrziu pe la anul 107 (cf. R. Syme, JRS, 18, 1928, London, p. 41—55).

[114] A. Opaiț, *op. cit.*, p. 330, nr. 3 (cratițe) și pl. IV/5.

[115] I. Bogdan-Cătăniciu, Al. Barnea, *op. cit.*, p. 183 și fig. 149 N III, 1 (11).

[116] C. Scorpan, Pontica, 8, 1975, p. 290 și fig. XIII/5, 6.

[117] Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, p. 123—124 (farfurii-talere), nr. 830—847 (tipurile 1—3) și pl. LXVIII—LXIX.

[118] N. Gudea, I. Pop, *Castrul roman de la Rîșnov (Cumidava)*, Brașov, 1971, pl. XI/1.

[119] H. Robinson, *Pottery of the Roman Period, Chronology. The Athenian Agora*, V. Princeton, 1959, pl. 14, K 80, K 90 (sec. III—IV), pl. 18, M 34, 35, pl. 33/M 350 (sec. VI), pl. 70, L 59, 61.

[120] A. Opaiț, *op. cit.*, p. 333 și pl. VI/2. Nu considerăm însă absolut necesar să condiționăm răspîndirea relativ mare a acestui tip de faptul că modelele grecești clasice și elenistice au fost preluate de către geto-daci ; filiera directă elenistică-romană timpurie ni se pare, cel puțin pentru unele zone, mai probabilă.

https://biblioteca-digitala.ro

II e.n., atît în Dobrogea [121], cît și în Oltenia [122] sau Transilvania [123]. O oală-crater descoperită la Tomis, cu partea superioară mai puțin zveltă, fără umăr, a fost datată în a doua jumătate a secolului IV [124]. Considerăm că exemplarul nostru, care reprezintă un tip intermediar, aparține secolului III sau începutului secolului IV, datare asigurată și de situația sa stratigrafică.

Unele fragmente de oale (fig. 24/6—8), cu gîtul cilindric, relativ înalt și buza întoarsă oblic sau orizontal în afară, îngroșată, cîteodată canelată, provin, probabil, de la cratere asemănătoare, sau de la oale de tip înrudit [125]. Sînt confecționate din argilă roșie-cărămizie sau bej-gălbuie, cu angobă roșie-maronie sau maronie-neagră.

Aceleiași perioade îi aparțin și cîteva toarte torsionate de amfore (sau căni ?) (fig. 24/11). Au pasta aleasă îngrijit, cărămizie-gălbuie ; uneori sînt acoperite cu angobă maronie roșcată. Amforele cele mai timpurii de acest tip aparțin secolului II [126], dar par a avea o dezvoltare mai mare în veacurile următoare [127].

Secolului IV îi pot fi atribuite și fragmentele de amfore (fig. 24/11) ornamentate cu caneluri orizontale, regulate, despărțite de nervuri late, fără muchie. Ele aparțin unui tip foarte răspîndit, a cărui evoluție a putut fi sesizată pentru întreaga perioadă corespunzătoare secolelor II—VI [128].

În caroul 2 al secțiunii S 2 a fost descoperit și un opaiț fragmentar (fig. 24/9) lucrat la roată, de un tip mai rar, cu bazin central, bombat, canal circular și bordură înaltă. Pastă neagră-cenușie, aspră. Inv. 21 527. Exemplare asemănătoare au fost datate în secolul IV e.n. [129]. Aceluiași secol par să-i aparțină deasemenea cîteva fragmente de căni și de străchini, acoperite de obicei cu angobă roșie sau maronie.

După cum aminteam mai sus, în zona cuptorului roman a fost descoperită o cantitate relativ mare de fragmente ceramice, specifice mai ales secolului IV. Cîteva fragmente au apărut chiar pe platforma de ardere a cuptorului, fără a avea, totuși, certitudinea că erau „in situ". Cea mai mare parte a fost găsită în stratul arheologic sau în gropile

---

[121] La Tomis (A. Rădulescu, Pontica, 8, 1975, p. 333 și pl. II/1 ; C. Scorpan, Pontica, 9, 1976, pl. XXVII/1, 2) ; Noviodunum (E. Bujor, G. Simion, Materiale, 7, 1961, p. 395, fig. 3/2) ; Horia (V. Baumann, Peuce, 4, p. 67, pl. VI/5).

[122] Gh. Popilian, *op. cit.*, p. 91, tipul 2, nr. 394—397.

[123] D. Popescu, Materiale, 2, 1957, p. 159, fig. 96/12.

[124] C. Scorpan, Pontica, 9, p. 173, tip H și pl. XXVII/3.

[125] Gh. Popilian, *op. cit.*, p. 92, tipul 4, nr. 399—407.

[126] Ca la Dinogetia (SCIV, 1—2, 1953, p. 264, fig. 24/1).

[127] Sec. IV — Tomis (A. Rădulescu, Pontica, 9, p. 102 și pl. II/1) și mai ales sec. VI (C. Scorpan *op. cit.*, p. 164, tip XIII-G ; M. Irimia, Pontica, 1, 1968, p. 394, fig. 15).

[128] C. Scorpan, *op. cit.*, p. 159—161, tip VII-A și pl. VII. Referitor la acest tip de amfore, ca și la altele înrudite, se consideră, de către mulți cercetători, că forma striurilor sau a canelurilor are și o valoare cronologică ; canelurile largi, despărțite prin nervuri late sînt specifice mai ales sec. IV—V.

[129] C. Scorpan, Pontica, 6, 1973, p. 209—210, tipul A, fig. 1—3.

https://biblioteca-digitala.ro

din apropiere și reprezenta deșeuri de fabricație sau resturi ale unor produse ceramice sparte accidental.

S-au descoperit fragmente de talere (sau tipsii) cu buza răsfrîntă, ornamentată cu canaluri sau incizii concentrice, fragmente de castroane și străchini (fig. 25/12—20), dintre care unele prezintă pe buză o linie circulară incizată, ori, spre interior, chiar o margine profilată, carenată, pentru susținerea capacului (fig. 25/13). Din zona cuptorului provin de asemenea numeroase fragmente de oale cu corpul bombat (fig. 26/1—2 ; 8—10) ori de căni bombate (fig. 26/4—5), cu buza evazată și torți late, canelate longitudinal. Sub buză prezintă frecvent cîte o nervură reliefată. Alte căni aveau torțile torsionate (fig. 26/11). Partea inferioară a unui vas era ornamentată cu un registru format din cinci caneluri succesive (fig. 26/13). Aceleiași perioade îi aparțin și numeroase torți de oale, cu secțiunea ovală și trei caneluri longitudinale, (fig. 26/14—16) care provin de la exemplare asemănătoare celui amintit mai sus (fig. 24/13) sau de la forme înrudite ; uneori se păstrează și o parte din buza vasului, îngroșată și teșită spre exterior.

Fragmentele amintite, descoperite în zona cuptorului, indiferent de tipul de vas căruia îi aparțin, au pasta identică, moale, cu granule de fier în amestec. Cele mai multe exemplare sînt gălbui-cărămizii ; nu lipsesc nici exemplarele cu pasta roșcată-cărămizie sau chiar cenușie-gălbuie. Diferența se datorează arderii vaselor în mai multe șarje. E posibil ca unele să provină chiar din aceeași șarjă sau din cele arse la temperaturi apropiate. Fragmentele amintite diferă uneori și din cauza angobei, care poate fi maronie-roșcată, maronie-brună, sau roșcată. Pasta unor vase este foarte asemănătoare cu a cărămizilor descoperite în așezare, ceea ce ar putea reprezenta un argument suplimentar pentru confecționarea locală a cîtorva categorii ceramice. De aici provine și o toartă masivă de amforă (fig. 26/17) cu secțiunea circulară, pastă aspră, roșcată-cărămizie, fără granule de oxizi de fier, caracteristică, deci, unei alte zone și corespunzătoare unui tip întîlnit la Mangalia în secolul IV e.n.[130].

Din aceeași zonă au fost recoltate mai multe fragmente de oale sau căni (fig. 26/6), cu pasta aspră, roșcată sau gălbuie și mult nisip în compoziție. Buza unor exemplare are marginea rotunjită sau uneori canelată. Aparțin categoriei oalelor de bucătărie, relativ frecventă în perioada romană tîrzie. Tot în preajma cuptorului au fost descoperite mai multe fragmente de amfore (fig. 26/7, 12) care provin de la exemplare ornamentate cu caneluri orizontale, regulate, despărțite prin nervuri late, fără muchii, caracteristice secolului IV. Pentru aceeași perioadă pot fi menționate de asemenea cîteva fragmente ceramice cenușii de tip Sîntana de Mureș și care se adaugă descoperirilor de acest tip semnalate anterior pe malul dobrogean al Dunării [131].

---

[130] C. Iconomu, Pontica, 1, p. 247, 250 și fig. 12—13 ; C. Scorpan, Pontica, 9, tip X—D, p. 163—164 și pl. X/2.

[131] A. Petre, Materiale, 8, p. 570—576 ; Idem, SCIV, 15, 1964, 1.

https://biblioteca-digitala.ro

Cercetările au scos parţial la lumină, după cum aminteam mai sus şi cîteva complexe arheologice romano-bizantine, cu material caracteristic. Acesta este reprezentat de fragmente de amfore aşa numite „cu coaste" (fig. 25/4, 5), sau cu striuri dese (fig. 25/6, 7), uşor ondulate, specifice secolelor V—VI [132]. Ceramica de bucătărie este reprezentată mai ales prin fragmente de oale cu pasta roşcată cărămizie sau cenuşie-cărămizie (fig. 14/10 ; 25/1—3, 8), aspră şi cu nisip în compoziţie. Oalele aveau de obicei buza evazată, uneori canelată, gîtul scurt şi torţile groase.

Printre materialele de epocă romană menţionăm descoperirea a numeroase fragmente de tuburi de apeduct (fig. 25/9), sau de cărămizi, olane şi ţigle arse intens, vitrifiate. Ele ne determină să presupunem existenţa în zonă a unor instalaţii specializate şi în arderea materialelor de construcţie [133]. Uneori fragmentele ceramice, ţiglele sau olanele erau cioplite pentru confecţionarea altor obiecte : fusaiole sau roţi mici (fig. 25/10).

EPOCA FEUDALISMULUI TIMPURIU

În aşezarea de la Gura Canliei aceasta este marcată de mai multe complexe caracteristice. În caroul 1 al secţiunii S 1 au fost descoperite la adîncimea de 0,30—0,40 m resturile unei locuinţe de suprafaţă (fig. 2). Ele constau din fragmente de chirpic cu urme de nuiele, provenite probabil de la pereţii locuinţei.

În stratul feudal-timpuriu întîlnim foarte frecvent numeroase pietre, fragmente de ţigle, olane şi cărămizi romane refolosite, care provin de la diferite complexe deranjate. Cercetările au scos de asemenea la iveală mai multe grupuri de pietre aranjate parţial, care par să reprezinte resturi ale unor locuinţe semiîngropate de tipul celor identificate la Capidava [134], Dinogetia [135] etc. O asemenea locuinţă a fost cercetată parţial în caseta carourilor 2—3 ale secţiunii S 3 (fig. 8/1), unde grupul de pietre dispus pe o lungime de circa 3 m şi o lăţime de 60—70 cm, oarecum sub forma unui zid orientat est-vest, precum şi alte pietre deranjate, din apropiere, au apărut începînd chiar de la adîncimea de 0,25—0,35 m de la suprafaţa solului, continuînd apoi pînă la adîncimea de 0,90—1 m. În partea de sud a „zidului" amintit, s-a descoperit la adîncimea de 1,10 m o vatră realizată prin amenajarea directă a terenului, înroşit şi întărit prin arderi repetate ; ea ar putea aparţine, eventual, locuinţei în discuţie (fig. 8/2).

---

[132] A. Rădulescu, Pontica, 9, p. 107—110, nr. 8, 10, pl. VIII şi XI ; C. Scorpan, Pontica, 9, p. 159, tip VII-A ; (pl. VII, XXXII) ; p. 163, tip VIII-B (pl. VIII, 1—3 ; XXXIII) ; M. Irimia, Pontice, 1, p. 386—388 şi fig. 13/1, 4—7, 9—10, 14.

[133] De-a lungul malului, în apropierea aşezării, au mai fost observate alte trei cuptoare, încă necercetate.

[134] Gr. Florescu, în *Capidava*, I, Bucureşti, 1958, p. 135—152 ; R. Florescu, N. Cheluţă-Georgescu, Pontica, 7, 1974, p. 417 şi urm. ; N. Cheluţă-Georgescu, Pontica, 11, 1978, p. 212—219.

[135] Eug. Comşa, în Dinogetia, I, Bucureşti, 1967, p. 42 şi urm.

https://biblioteca-digitala.ro

Resturile unei alte locuinţe par să fi fost surprinse în ultimele două carouri ale secţiunii S 3, în care pietrele, apărute între adîncimile de 0,40—0,90 m erau dispuse pe o lungime de 3,50—3,70 m şi o lăţime de 0,40—0,50 m, într-o formă care sugerează de asemenea un zid (fig. 8/4), orientat nord-vest — sud-est. Acesta pare să se completeze cu un alt grup de pietre apărut în ultimul carou al secţiunii S 2. În ambele secţiuni, alte pietre şi fragmente de cărămizi sau olane refolosite, surprinse de la adîncimea de 0,35—0,40 m, pînă spre 1,30—1,40 m, erau mult deranjate. Acestei locuinţe probabile pare să-i aparţină şi soba-pietrar descoperită la adîncimea de 1,30—1,35 m în colţul de est — nord-est al secţiunii S 2 (fig. 8/3).

În caroul 9 al secţiunii S 1 a fost cercetată o vatră aproximativ rectangulară, cu dimensiunile de 1 × 0,90 m, pardosită cu cărămizi şi ţigle romane fragmentare, refolosite (fig. 2). Lucrată cu multă grijă, vatra prezenta la partea superioară un strat de arsură roşie-maronie. A fost descoperită la adîncimea de 0,60 m, de la nivelul actual al solului. O altă vatră asemănătoare, fragmentară, săpată direct în pămînt, întărită cu bucăţi de olane, fragmente ceramice şi cîteva pietre mici a fost observată la adîncimea de 0,90 m în malul aşezării, erodat de Dunăre. Gardina acesteia avea o înălţime de circa 35 cm, iar stratul de arsură era de 5—7 cm. Vetrele de acest tip au analogii la Dinogetia [136], Capidava [137] şi Dervent [138].

Două suprafeţe puternic înroşite, reprezentînd probabil vetre fragmentare, au fost descoperite la adîncimea de 0,55 şi 0,80 m în carourile 4—5 ale secţiunii S 1 (fig. 2). Mici bucăţi ale unei vetre deranjate, cu suprafaţa de 0,45 × 0,25 m, situate la adîncimea de 1,15 m au fost descoperite şi în caroul 6. O altă vatră asemănătoare, amenajată direct în pămînt, întărită puternic prin arderi repetate, a fost cercetată parţial şi în caroul 4 al secţiunii S 2, la adîncimea de 0,86 m (fig. 4). Aceasta suprapunea parţial o nouă vatră, tot de epocă feudală timpurie, aflată la adîncimea de 1,07 m. În carourile 3—4 ale secţiunii amintite a fost descoperită parţial la adîncimea de 1,15 m o vatră de formă aproximativ circulară, realizată din pămînt galben înroşit prin arderi repetate, fragmente de ţigle romane şi pietre (fig. 4).

Cercetările au scos la iveală de asemenea, în carourile 2 şi 3 ale secţiunii S 1 două sobe-pietrare (fig. 2). Cea dintîi, cu dimensiunile de 1,35 × 1,15 m a fost surprinsă între adîncimile de 0,80—1,15 m. A doua, de formă alungită, cu dimensiunile de 1,70 × 0,95 m şi apărută între adîncimile de 1,25—1,36 m, prezenta la bază urmele unei arderi intense, negre-roşcate. De altfel, pietrele ambelor sobe-pietrare erau intens arse, roşcate, iar stratul de arsură aflat la baza lor avea o grosime de 10—12 cm. O nouă sobă-pietrar a fost descoperită în caroul

[136] *Ibidem*, p. 41, Vatra era de formă ovală, pardosită cu cărămidă romană, un fragment de chiup şi o placă de piatră.

[137] Informaţie N. Cheluţă-Georgescu.

[138] Informaţie P. Diaconu.

https://biblioteca-digitala.ro

4 al secţiunii S 3, la adîncimea de 1,15 m. La partea superioară aceasta era suprapusă de numeroase olane şi ţigle fragmentare, refolosite.

În caroul 2 al secţiunii S 2 a fost descoperit, între adîncimile de 1,05—1,30 m de la suprafaţa terenului, un cuptor de copt, cu forma ovală, alungită spre gură (fig. 3 ; 4 ; 16/2). Vatra acestuia avea lungimea de 1,55 m, iar lăţimea de 1,35 m. Bolta se păstra doar pe o înălţime maximă de 20—25 cm. Cuptorul a fost realizat în pămîntul cruţat, întărit prin arderi repetate. Vatra şi pereţii arşi ai cuptorului aveau grosimea de 5—6 cm. Vatra era podită cu fragmente de olane şi ţigle romane care aveau rolul de a păstra căldura mai multă vreme ; deasupra fragmentelor de olane şi ţigle s-a aşezat un strat de lut, pentru uniformizarea vetrei. În faţa cuptorului se afla o groapă cu dimensiunile de 1,20 × 0,70 m, folosită probabil pentru alimentarea cu combustibil (fig. 3 ; 4). În apropiere se afla o altă groapă mai mică, folosită pentru depozitarea cenuşei. Cuptorul pare să fi fost integrat unui complex aparte (locuinţă ?), după cum ne sugerează grupul de pietre care-l mărgineşte parţial în spre sud (fig. 3 ; 4).

Un alt cuptor de copt a fost descoperit în anul 1980 în secţiunea S 4 [139]. Cuptoare asemănătoare sînt cunoscute şi în alte aşezări, ca Dridu [140], Bucov [141], Dinogetia [142], Capidava [143] etc.

Epocii feudale timpurii îi aparţin de asemenea mai multe gropi, care au deranjat mult straturile arheologice anterioare. Conţineau fragmente ceramice specifice, pietre, resturi de vetre, cenuşă, oase, cărbuni, precum şi materiale arheologice antrenate din nivelele inferioare.

Cu prilejul cercetărilor arheologice a fost descoperit şi un mormînt de inhumaţie în cistă de piatră (fig. 2). Construit din blocuri de calcar refolosite, provenite dintr-o construcţie, fără nici un inventar arheologic, mormîntul a fost datat, cu aproximatie, în secolele X—XI e.n.[144].

În stratul arheologic feudal-timpuriu au apărut cîteva bucăţi de zgură de fier (fig. 27/11—12), fusaiole, precum şi o bogată ceramică. După forma vaselor, compoziţia pastei şi motivele ornamentale folosite deosebim mai multe categorii ceramice.

O categorie foarte numeroasă este reprezentată de ceramica modelată dintr-o pastă brună-roşcată, cu cioburi pisate şi nisip grosier în compoziţie. Ca forme de vase se disting borcanele cu umerii puternic boltiţi şi buza mai mult sau mai puţin răsfrîntă, precum şi borcanele cu umerii lăsaţi ceva mai în jos. Ornamentele caracteristice sînt liniile

---

[139] M. Irimia, *Cercetări arheologice la Gura Canliei*, sub tipar.

[140] E. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuţie la arheologia şi istoria perioadei de formare a poporului român*, Bucureşti, 1967, p. 56—76.

[141] M. Comşa, *Cultura materială veche românească. (Aşezările din secolele VIII—X de la Bucov — Ploieşti)*, Bucureşti, 1978, p. 37—40.

[142] Eug. Comşa, *op. cit.*, p. 40—41.

[143] R. Florescu, N. Cheluţă-Georgescu, *op. cit.*, p. 426 ; N. Cheluţă-Georgescu, *op. cit.*, p. 220—221.

[144] M. Irimia, *Un mormînt de epocă medievală descoperit la Gura Canliei, jud. Constanţa*, SCIVA, 32, 1982, 1, sub tipar.

https://biblioteca-digitala.ro

orizontale paralele, incizate (fig. 26/19 ; 27/7, 9), dispuse în special pe zona bombată a vasului și sub diametrul maxim, pînă în apropierea fundului. Alteori inciziile au fost executate mai neglijent (fig. 26/18 ; 27/1). Sub buză vasele erau ornamentate cu linii oblice sau în „val", incizate (fig. 26/19 ; 27/7—8). Se întîlnesc de asemenea și benzi de linii orizontale întretăiate de grupuri de linii oblice (fig. 27/1). Din fragmentele recoltate dintr-o groapă descoperită în caroul 8 al secțiunii S 2, la adîncimea de 1,15—1,25 m, s-a putut reconstitui partea inferioară, tronconică, a unui vas lucrat cu mîna, din pastă cenușie-maronie, aspră. Fundul plat, puțin profilat (fig. 27/10). Într-o altă groapă aflată în caroul 4 al secțiunii S 3, a fost descoperită la adîncimea de 1,55 m, partea inferioară, fragmentară, a unui vas lucrat la roată, ornamentat spre bază cu striuri orizontale (fig. 27/9). Reținem de asemenea un fragment de vas-borcan (fig. 26/19) descoperit în cuptorul de copt amintit mai sus. Pe un fund de vas apare imprimată o marcă de olar de forma unei roți cu patru spițe [145] (fig. 15/11 ; 27/5).

O a doua grupă, puțin numeroasă, o formează ceramica lucrată dintr-o argilă alburie, cu nisip folosit ca degresant.

A treia grupă, de asemenea puțin numeroasă, cuprinde ceramica cenușie, fină, cu decor lustruit, mai ales în rețea sau cu linii orizontale (fig. 27/4).

O altă grupă o formează ceramica smălțuită, de factură superioară [146]. Fără a fi prea numeroasă, aceasta cuprinde mai ales fragmente de ulcioare cu două torți (fig. 27/2, 3). Toate provin de la exemplare confecționate din pastă compactă, dură. Smalțul este monocrom, verde-oliv, cu nuanțe diferite. Decorul unui fragment de ulcior constă din două grupe de cîte două linii incizate, orizontale, executate după modelarea vaselor, dar înainte de aplicarea smalțului (fig. 27/2).

Acestei epoci îi aparțin, de asemenea, un împungător de os (fig. 27/13) [147], o nicovală (batcă) de fier de mici dimensiuni [148] (fig. 15/9 ; 27/6) și un vîrf de săgeată, tot de fier [149] (fig. 26/20). Nicovala, de forma unei dălți rectangulare, cu secțiunea triunghiulară, are partea inferioară ascuțită, care se înfigea într-un suport de lemn. Partea supe-

[145] Mărci asemănătoare s-au descoperit la Capidava (P. Diaconu în *Capidava*, 1, p. 219—220, pl. 33/1, 2 și fig. 114/14 ; 115/5), Dinogetia (M. Comșa, în *Dinogetia*, 1, p. 205—220), Păcuiul lui Soare (P. Diaconu, în *Păcuiul lui Soare*, I, București, 1972, p. 131—136) ; Dridu (Eug. Zaharia, *op. cit.*, p. 90—93) ; Bucov (M. Comșa, *Cultura materială veche românească*, p. 94—97) etc.

[146] Pentru această categorie, din bogata bibliografie existentă reținem doar capitolele unor monografii, în care apar referiri la alte lucrări : R. Florescu, în *Capidava*, I. p. 179 ; 193 ; 205—209 ; I. Barnea, în *Dinogetia*, I, p. 230—249 ; *Păcuiul lui Soare*, I. p. 89—107 ; Maria Comșa, *op. cit.*, p. 106—113.

[147] Are lungimea de 11 cm. Inv. 21 517.

[148] Descoperită în caroul 10 al secțiunii S 2, la adîncimea de 0,65 m. Dimensiuni : înălțimea 6 cm ; lățimea 5,3 cm ; grosimea maximă 3,4 cm. Inv. 21 522.

[149] Descoperit în caroul 7 al secțiunii S 3, la adîncimea de 0,50 m. Dimensiuni : lungimea 6,5 cm ; lățimea 1,5 cm ; Inv. 21 635.

https://biblioteca-digitala.ro

rioară, pe care se modelau alte obiecte de metal ori se ascuțeau coasele [150], este mult lățită, datorită unei întrebuințări îndelungate.

Vîrful de săgeată, foliform, se termină cu un peduncul alungit, circular în secțiune, puțin îngroșat la mijloc. Se aseamănă unui exemplar de la Bucov [151], dar săgeți oarecum similare s-au descoperit și la Dinogetia [152].

Ținînd seama de analogiile amintite, considerăm că locuirea de epocă feudală-timpurie de la Gura Canliei aparține intervalului cronologic corespunzător celei de-a doua jumătăți a secolului IX—secolul X și se încadrează *culturii vechi românești* [153] existente și în această parte a Dobrogei.

Cercetările întreprinse la Gura Canliei au scos la iveală materiale importante din mai multe epoci. Continuarea investigațiilor atît în zona sondată cît și pe latura de nord — nord est a pîrîului va oferi date arheologice mai bogate în legătură cu unele aspecte ale perioadelor istorice amintite.

VORLÄUFIGE BETRACHTUNGEN, DIE ANTIKE ANSIEDLUNG VON GURA CANLIEI BETREFFEND

Zusammenfassung

Der archäologische Punkt von Gura Canliei befindet sich auf dem rechten Ufer der Donau, ungefähr 2,5 Km. flussabwärts von der byzantinischen Burg von Păcuiul lui Soare.

Die zwischen den Jahren 1974—1976, 1978—1980, für kurze Perioden unternommenen Ausgrabungen sind auf die anwachsende Erosion der Ansiedlung in den letzten Jahren zurückzuführen.

Vom stratigraphischen Standpunkt wurde festgestellt, dass sich unter der dichten vegetalen Schicht, von 20—30 cm, eine Schicht für Wohnhaftigkeit, von 30—50 cm. aus der frühfeudalen Epoche folgt. Unter dieser wurde, in manchen Zonen, das Vorhandensein einer gesenkten Erde von 20—25 cm, wahrgenommen, welche die frühfeudale Schicht von der römischen abgrenzt. Die römische und römisch-byzantinische Wohnhaftigkeit wird durch eine Schicht von 40—50 cm., manchmal auch breiter, dargestellt. In manchen Teilen, folgt unter der mittleren Tiefe von 1,30—150 m. eine dichte Ebnung von 10—15 cm., die in der römischen Epoche entstanden ist und die über den älteren Schichten liegt. Das archäologische Niveau der Latène Epoche, das nur in wenigen Ausgrabungsabteilungen zu finden ist, beträgt 15—25 cm. Die letzte Schicht, die Hallstatt-Schicht ist ungefähr 30—40 cm. breit.

Unter archäologisch unklaren Bedingungen wurden auch einige Keramikfragmene der Cernavoda I und II Kulturen aufgefunden.

---

[150] Piesa se aseamănă micilor nicovale portative întrebuințate de țărani și astăzi, în unele zone din Moldova, pentru ascuțitul coaselor.

[511] M. Comșa, *op. cit.*, p. 126 și fig. 97/13.

[152] I. Barnea în *Dinogetia*, I, p. 343 și fig. 182/32, 34.

[153] Denumire propusă de Gh. Diaconu, SCIV, 30, 1980, 4, p. 551—553, pentru înlocuirea unei terminologii adeseori improprie, folosită de specialiști.

https://biblioteca-digitala.ro

Die Hallstatt Ansiedlung Zu dieser gehören einige teilweise untersuchte Wohnkomplexe und mehrere Gruben, von denen manche senkrechte Wände und einen gerundeten Boden aufweisen, andere glockenförmig sind. In den Ausgrabungsabteilungen S_2—S_3 wurde ein Rituskomplex aufgefunden. Es ist wahrscheinlich ein Teil einer Oberflächenwohnung mit Grundmauer und Steinboden (Abb. 6 ; 16/5—6 ; 17/2, 4 ; 18/1—2). An dessen Nordostseite wurde in einer Tiefe von 1,90 ein fragmentärer Herd aufgefunden, der mit konzentrischen Kreisen und Kreistangenten verziert ist. Diese Verzierungen wurden durch Kannelieren hergestellt (Abb. 13/10 ; 17/1 ; 18/1). Der Herd wurde auf einer Steinschicht aufgebaut. Die erhalten gebliebenen Verzierungselemente weisen auf das Vorhandensein von wenigstens fünf Kreisgruppen und deren entsprechenden Tangenten hin. In der Nähe wurden die Fragmente eines Herdes aufgefunden, der wahrscheinlich eine spätere, nichtornamentierte Phase der ornamentierten darstellt.

Die Keramik umfasst zwei Kategorien : a) Keramik von guter Qualität, poliert and der Oberfläche, mit metallischem Glanz, schwarz, grausschwarz oder gelbich (Für grössere Gefässe wurden zerstossene Scherben und grober Sand als Entfetter verwendet) ; b) Grobe Keramik, matt, nichtomogene Paste, mit vielen, zerstossenen Scherben und grobem Sand.

Im Rahmen der ersten Kategorie unterscheidet man :

Fragmente von *bäuchigen Gefässen,* mit weitem Hals und auslandendem Rand. Einige Stücke haben auf der Schulter kleine, platte oder kegelförmige Vorsprünge (Abb. 12/1—2, 7—8 ; 13/3, 8 ; 19/12—14, 23 ; 20/1). oder senkrechte Anfangskanne lüren (Abb, 13/7 ; 19/17). Auf anderen Stücken erscheinen Reihen von eingedrückten Kreisen (Abb. 12/9 ; 19/25).

Die Schüsselfragmente, mit nach Innen geneigtem Rand, sind im allgemeinen unverziert (Abb. 13/4 ; 20/6, 11, 13) ; manche haben auf dem Aussenrand weite, gerade Kannelüren (Abb. 13/2, 9 ; 14/4, 5 ; 20/3, 4, 7, 12). *Die Kummenfragmente* mit breitem, ausladendem Rand sind wenige (Abb. 20/8). *Die Kannen* — und *Schalenfragmente* sprechen vom Vorhandensein mancher kleinen und mittleren Stücken, mit bäuchigen Körper und manchmal stufenförmiger Schulter. Ein fragmentäres Stück mit kegelförmigem Unterteil und auf der Schulter vier angebrachten kleinen Knöpfen (Abb. 14/6, 21/1) wurde in einem Graben aufgefunden, der sich unterhalb des Steinkomplexes mit verziertem Herd befand.

Zur zweiten Kategorie gehören die *napfförmigen Gefässe* von verschidenen Grössen, mit glatter Oberfläche und gelblicher oder graugelblicher Farbe. Diese sind gewöhnlich, unter dem Rand, mit einer oder mehreren alväolierten Reihen verziert (Abb. 14/1, 3 ; 20/21, 24—26).

Hinsichtlich der kulturellen Eingliederung ist festzustellen, dass in der Umgebung der Asiedlung nur ein einziges Keramikfragment des Babadag II Typs aufgefunden wurde. Die anderen Materialien gehören dem Babadag III Typ an, die denjenigen von der gleichnamigen Ansiedlung oder von Rasova (Malul Roşu) ähnlich sind. Die Ähnlichkeit mit den Rasova-Materialien ist grösser. Es bestehen aber auch Unterschiede (besonders in der Form und Verzierung der Gefässe). Anschliesslich des beschränkten Charakters der Erforschung, kann angenommen werden, dass die Ansiedlung von Gura Canliei, im Vergleich zu der von Rasova (Malul Roşu), jünger ist und der Endphase des mittleren Hallstatts (7. Jh. — vielleicht auch Anfang des 6. Jh.v.u.Z.) angehört.

In Gura Canliei wurden auch einige Materialien aus dem ausgehenden Hallstatt aufgefunden : Fragmente von napfförmigen Gefässen (Abb. 21/2—10), von Schalen (Abb. 20/23). Es kann möglich sein, dass diese, vom chronologischen Standpunkt, der Kulturgruppe Bîrseşti oder Dobrina-Ravna I—Cernavodă entsprechen.

Die zweite Epoche der Eisenzeit Dieser entsprechen eine teilweis erforschte Hütte, die mit einem kleinen Herd versehen ist, mehrere unterbrochene Brandspuren, welche die Beweise mancher Ansiedlungen darstellen, wie auch einige Gruben mit spezifischen Materialien.

1) *Die handverfertigte Keramik* ist besonders durch sackförmige Topffragmente, die mit alväolierten Streifen und kleinen Vorprüngen (Abb. 22/16, 19—20, 22 ; 23/15 und Note 48), oder mit einem unter dem Topfrand eingedrückten senkrechten Alväolenstreifen (Abb. 22/15, 21) verziert sind.

https://biblioteca-digitala.ro

2) *Die graue, am Töpferrad verfertigte Keramik* umfasst zwei Kategorien: a) mit wenig gebrannter Paste, zerbrechlich, korrodiert, von den Einheimischen verfertigt (Abb. 22/11, 12); b) von guter Qualität, wahrscheinlich aus den griechischen Kolonien eingeführt (Abb. 22/10, 13, 14 und Note 49).

3) *Die griechische und hellenistische Keramik.* Es wurden einige griechische Gefässfragmente mit roten Figuren (Abb. 22/1—6) aus dem 4.Jh.v.u.Z. aufgefunden. In Ansiedlungsgebiet erschienen ebenfalls Amforenfragmente von Chios, Thassos, Heraclea, Sinope und Cos, wie auch Amphorenstempel (Abb. 22/7, 8, 23 und Noten 59—60).

Zur getischen Ansiedlung gehören auch einige Materialien aus den Jh. 2—1 v.u.Z. (Siehe Noten 40, 50, 63). Die aus der zweiten Epoche der Eisenzeit stammenden Funde werden den Jh. 5—1 v.u.Z. eingeschrieben.

Die römische Epoche Die römische und römisch-byzantinische Kulturschicht ist reich, aber auch innerhalb dieser konnten die Ansiedlungsniveaus nicht immer klar bestimmt werden. Es wurden die Ziegel — und Röhrenüberreste des Daches einer Oberflächenwohnung (Abb. 3; 9/2) aufgefunden, die sich über den adgebrannten Fussboden derselben Wohnung befanden. An manchen Stellen kamen ungebrannte Zonen von gelbem Ton ans Tageslicht, die von den unternommenen Nivellierungsarbeiten in der frührömischen Zeit sprechen. Diese verbesserten die früheren Unebenheiten des Bodens. Die römischen Schichten waren von vielen frühfeudalen Gruben durchdrungen.

Der römischen Epoche gehört ein fragmentärer kreisförmiger Herd (Abb. 11/1, 2; 16/3, 4) mit Stützpfeiler für die Brandplattform an. In der Nähe wurden grössere Mengen von Gefässfragmenten, wahrscheinlich Erzeugungsabfälle (Abb. 25/12—20; 26/1—17) aufgefunden. Der Herd wird dem 4.Jh. eingeschrieben.

Die römischen und römisch-byzantinischen Materialien sind verschiedenartig. Zur frühen Periode gehören ein Teller (Abb. 14/11; 23/6), zwei fragmentäre Schüsseln (Abb. 14/12, 13; 23/8, 9), fragmentäre Kännchen, Teller und Töpfe, wie auch mehrere Öllämpehen. (Abb. 15/7; 23/11, 15), von denen manche gestempelt sind (Abb. 15/7; 23/11). Ebenfalls zu dieser frühen Periode gehören ein handgearbeiteter fragmentärer getischer Topf aus römischer Epoche (Abb. 23/21), mehrere ähnliche Fragmente, wie auch einige sarmatische Keramikstücke (Abb. 24/1—5). Aufgefunden wurden noch ein Sesterz aus dem Jahre 97 u.Z. (Nerva), ein Denar aus den Jahren 155—156 u.Z. (Marcus Aurelius), wie auch ein Altar aus dem 3.Jh., der Cautes gwidmet wurde.

Aus der korrodierten Donauzone wurden einige Dachziegeln und Ziegelsteine mit dem Stempel LEG (io) XICL (audia) P (io) F (idelis) wiedergewonnen (Abb. 14/8, 9; 24/15, 16 und Note 104).

Die Forschungen haben auch einige Keramikmaterialien, die den Jh. 3—4 eingeschrieben werden können, ans Tageslicht gebracht: Fragmente von Präsentierteller (Abb. 15/8), ein trichterförmiger Topf (Abb. 24/13) und mehrere ähnliche Gefässfragmente (Abb. 24/6—8), torsionierte Amphoren — oder Kannenhenkel (Abb. 24/11). Zum. 4. Jh. gehören mehrere mit regelmässigen Kannelüren verzierte Amphorenfragmente (Abb. 24/11). Kannen — und Kummenfragmente, wie auch ein fragmentäres Öllämpchen (Abb. 24/9). Ein Teil der in der Umgebung des römischen Herdes aufgefundenen Keramik wurde an Ort und Stelle hergestellt. Einige Fragmente stammen vielleicht aus derselben Beschickung oder aus Beschickungen mit ähnlichen Temperaturen.

Es wurden auch einige graue Keramikfragmente vom Sîntana de Mureș Typ aufgefunden.

Die Keramik der Jh. 5—6 wird von den charakteristischen Amphoren (Abb. 25/4—7) und Topffragmenten (Abb. 14/10; 25/1—3, 8) veranschaulicht.

Entdeckt wurden auch zahlreiche Fragmente von gut gebrannten und verglasten Aquäduktröhren. Ziegelsteinen, Röhren und Dachziegeln, die uns annehmen lassen, dass in dieser Zone spezielle Herde für Verbrennung von Baumaterialien vorhanden waren.

Der *frühfeudalen Epoche* entsprechen die Überreste von ungebrannten Ziegeln und Gerten einer Oberflächenwohnung (Abb. 2), wie auch Steingruppen, die

https://biblioteca-digitala.ro

wahrscheinlich zu einer halb eingegrabenen Wohnung gehören (Abb. 8/1). Es wurden mehrere Herde unterscht, von denen manche mit fragmentären römischen Ziegelsteinen und Ziegeln belegt waren (Abb. 2), wie auch Steinöfen (Abb. 2 ; 8/3). Aufgefunden wurden auch zwei Herde (Abb. 3 ; 4 ; 16/2 und Note 139), mehrere Gruben, wie auch eine Körperbestattung in Steinmantel (Note 144).

In der archäologischen Schicht erschienen einige Stücke Schlacke (Abb. 27/11—12), ein Durchbohrer aus Knoche (Abb 27/13), ein kleiner rechteckiger Amboss (Abb. 15/9 ; 27/6), eine Pfeilspitze (Abb. 26/20), wie auch eine reiche Keramik. Diese umfasst mehrere Kategorien : 1) aus rotbrauner Paste, mit zerstossenen Scherben und grobem Sand modiellerte Keramik ; Keramik aus weisslichem Ton und feinem Sand ; 3) graue, feine Keramik mit pollierter Verzierung. 4) Glasurkeramik.

Die frühfeudale Ansiedlung gehört der zweiten Hälfte des 9. und des 10. Jh. an. Der Autor meint, dass die weiteren Forschungen, sowohl in der erforschten Zone als auch auf der Nordostseite des Baches, reichere Daten bezüglich der erwähnten historischen Perioden liefern werden.

https://biblioteca-digitala.ro